Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

О.В. Кіріяк, М.М. Гудима-Підвербецька

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

**Навчально-методичний посібник
з вивчення дисципліни
«Цивільне право (загальна частина)»**

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2026

УДК 347.78(477)(075.8)
К 430

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 7 від 22 червня 2026 р.)

Рецензенти:

Надія Максіменцева – докторка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Наталія Філатова-Білоус – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри цивільного судочинства, арбітражу та міжнародного приватного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Кіріяк О.В., Гудима-Підвербецька М.М.

К 430 Авторське право : навч.-метод. посібник з вивчення дисципліни «Цивільне право (загальна частина)» / О.В. Кіріяк, М.М. Гудима-Підвербецька. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2026. 264 с.

ISBN 978-617-8703-00-0

Посібник містить необхідний обсяг матеріалу для ґрунтовного засвоєння природи, структури, об'єктів і суб'єктів авторських правовідносин, а також особливостей виникнення, реалізації та захисту авторських прав, охоплює основні теоретичні та практичні аспекти інституту авторського права, зокрема в умовах цифрової трансформації та розвитку штучного інтелекту.

Видання призначене для лекційних і практичних занять зі студентами юридичних факультетів у межах дисципліни «Цивільне право (загальна частина)» та може бути використаний здобувачами юридичної освіти, викладачами, аспірантами, практикуючими юристами й усіма, хто цікавиться проблематикою авторського права та правової охорони результатів інтелектуальної творчої діяльності.

347.78(477)(075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026
© Кіріяк О.В., 2026
© Гудима-Підвербецька М.М., 2026

ISBN 978-617-8703-00-0

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 9
РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА..... 12
Тема 1. Становлення та розвиток авторського права 12
1.1. Історія виникнення авторського права..... 12
1.2. Еволюція концепції охорони творчих результатів..... 15
1.3. Основні моделі авторського права 19
1.4. Формування законодавства України у сфері авторського права 22
1.5. Сучасні тенденції розвитку авторського права 27
Тема 2. Джерела авторського права 29
2.1. Конституційні засади охорони творчої діяльності..... 29
2.2. Цивільний кодекс України як основне джерело авторського права 32
2.3. Закон України «Про авторське право і суміжні права»..... 34
2.4. Міжнародні договори у сфері авторського права 36
РОЗДІЛ ІІ ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА..... 40
Тема 3. Поняття та ознаки об'єкта авторського права 40
3.1. Поняття та ознаки твору..... 40
3.2. Презумпція творчого характеру твору 42
3.3. Межі правової охорони твору 44
Тема 4. Види творів як об'єктів авторського права 47
4.1. Літературні твори як підвид об'єктів авторського права 47
4.2. Наукові твори як підвид об'єктів авторського права..... 49
4.3. Комп'ютерні програми як підвид об'єктів авторського права 51
4.4. Бази даних як підвид об'єктів авторського права 53
4.5. Аудіовізуальні твори як підвид об'єктів авторського права 55
4.6. Музичні твори як підвид об'єктів авторського права..... 57
4.7. Твори образотворчого мистецтва як підвид об'єктів авторського права..... 59
4.8. Архітектурні твори як підвид об'єктів авторського права... 61
4.9. Фотографічні твори як підвид об'єктів авторського права .. 63

4.10. Карти, креслення, ескізи як підвид об'єктів авторського права 65
4.11. Похідні твори як підвид об'єктів авторського права 67
4.12. Складені твори як підвид об'єктів авторського права 69
Тема 5. Об'єкти, які не охороняються авторським правом 71
5.1. Ідеї та концепції як об'єкти, які не охороняються авторським правом 71
5.2. Новини дня як об'єкти, які не охороняються авторським правом 74
5.3. Офіційні документи як об'єкти, які не охороняються авторським правом 75
5.4. Символіка держави та територіальних громад як об'єкти, які не охороняються авторським правом 77
5.5. Фольклор як об'єкти, які не охороняються авторським правом 80
5.6. Дані та факти як об'єкти, які не охороняються авторським правом 82
РОЗДІЛ ІІІ СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА 85
Тема 6. Автор і авторство: співвідношення понять 85
6.1. Поняття автора як первинного суб'єкта авторського права 85
6.2. Презумпція авторства 87
6.3. Особливості правового статусу неповнолітніх авторів 89
6.4. Поняття авторства: загальна характеристика та співвідношення з поняттям «автор» 91
6.5. Авторство та штучний інтелект 93
Тема 7. Співавторство 95
7.1. Поняття співавторства та загальна характеристика 95
7.2. Подільне та неподільне співавторство 97
7.3. Реалізація прав співавторів 99
7.4. Спори між співавторами 101
Тема 8. Інші суб'єкти авторського права 103
8.1. Спадкоємці автора як суб'єкти авторського права 103
8.2. Правонаступники автора як учасники авторського права 106
8.3. Роботодавець як учасник авторського права 109
8.4. Замовник твору як учасники авторського права 111

РОЗДІЛ IV ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА АВТОРА 114
Тема 9. Система особистих немайнових прав 114
9.1. Право авторства в системі особистих немайнових прав 114
9.2. Право на ім'я в системі особистих немайнових прав 116
9.3. Право на псевдонім в системі особистих немайнових прав 117
9.4. Право на недоторканність твору в системі особистих немайнових прав 119
9.5. Право на оприлюднення твору в системі прав автора 121
9.6. Особливості здійснення немайнових прав після смерті автора в системі особистих немайнових прав 123
РОЗДІЛ V МАЙНОВІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТВІР 126
Тема 10. Зміст майнових прав автора 126
10.1. Право на використання твору 126
10.2. Виключне право дозволяти використання 128
10.3. Виключне право забороняти використання 130
Тема 11. Способи використання творів 132
11.1. Відтворення як підвид способів використання творів 132
11.2. Розповсюдження як підвид способів використання творів 134
11.3. Імпорт примірників як підвид способів використання творів 135
11.4. Публічне виконання як підвид способів використання творів 137
11.5. Публічний показ як підвид способів використання творів 139
11.6. Публічна демонстрація як підвид способів використання творів 141
11.7. Публічне сповіщення як підвид способів використання творів 143
11.8. Доведення до загального відома як підвид способів використання творів 145
11.9. Переклад як підвид способів використання творів 147
11.10. Переробка як підвид способів використання творів 149

11.11. Включення до складених творів як підвид способів використання творів 150
Тема 12. Строк чинності авторського права 152
12.1. Загальні правила обчислення строків в авторському праві 152
12.2. Особливості обчислення строків для окремих категорій творів 154
12.3. Суспільне надбання (public domain) 156
РОЗДІЛ VI ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ 159
Тема 13. Обмеження авторських прав 159
13.1. Природа обмежень та винятків авторського права 159
13.2. Трискладовий тест Бернської конвенції 161
13.3. Цитування як спосіб обмеженого використання авторських прав 162
13.4. Використання об'єктів авторського права для навчання . 164
13.5. Використання об'єктів авторського права бібліотеками .. 166
13.6. Використання в судовому та адміністративному провадженні 168
13.7. Використання об'єктів авторського права для осіб з обмеженими можливостями 170
13.8. Карикатура, пародія та попурі як спосіб обмеженого використання авторських прав 172
РОЗДІЛ VII АВТОРСЬКІ ДОГОВОРИ ТА РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ 174
Тема 14. Загальні засади розпорядження авторськими правами ... 174
14.1. Цивільно-правова природа авторських договорів 174
14.2. Істотні умови авторського договору 176
Тема 15. Види авторських договорів 177
15.1. Ліцензійний договір в авторському праві 177
15.2. Виключна ліцензія в авторському праві 179
15.3. Невиключна ліцензія в авторському праві 181
15.4. Субліцензія в авторському праві 183
15.5. Договір про передання майнових прав 185
15.6. Договір замовлення в авторському праві 186
15.7. Видавничий договір 188

Тема 16. Службові твори 190
16.1. Поняття службового твору 190
16.2. Розподіл прав між автором і роботодавцем 192
16.3. Судова практика у цій сфері 194
РОЗДІЛ VIII ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА НОВІТНІ ВИКЛИКИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА 196
Тема 17. Авторське право в мережі Інтернет 196
17.1. Цифровізація творчості 196
17.2. Онлайн-платформи у сфері авторського права 198
17.3. User Generated Content (UGC) 199
17.4. Стрімінгові сервіси 201
17.5. NFT та цифрові активи 203
Тема 18. Штучний інтелект і авторське право 205
18.1. Твори, створені за допомогою штучного інтелекту (ШІ). 205
18.2. Проблема авторства у творах, створених за допомогою ШІ 206
18.3. Генеративний ШІ та використання охоронюваних творів 208
18.4. Підходи ЄС та України до регулювання ШІ у сфері авторського права 210
РОЗДІЛ IX ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ 213
Тема 19. Порушення авторських прав 213
19.1. Піратство як форма порушення авторського права 213
19.2. Плагіат як форма порушення авторського права 215
19.3. Контрафакція як форма порушення авторського права 216
19.4. Незаконне використання творів у цифровому середовищі 218
Тема 20. Цивільно-правові способи захисту авторського права ... 220
20.1. Визнання права як спосіб цивільно-правового захисту авторського права 220
20.2. Припинення порушення як спосіб цивільно-правового захисту авторського права 222
20.3. Відшкодування збитків як спосіб цивільно-правового захисту авторського права 224
20.4. Компенсація як спосіб цивільно-правового захисту авторського права 225

20.5. Вилучення контрафактних примірників як спосіб цивільно-правового захисту авторського права 227
20.6. Забезпечення доказів як спосіб цивільно-правового захисту авторського права..... 229
Тема 21. Судовий захист авторських прав..... 231
21.1. Юрисдикція спорів у сфері захисту авторських прав..... 231
21.2. Доказування у справах про авторське право 233
21.3. Електронні докази у сфері захисту авторських прав 234
21.4. Практика Верховного Суду у сфері авторського права.... 236
21.5. Практика ЄСПЛ та Суду ЄС у сфері захисту авторських прав..... 238
РОЗДІЛ X МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ 241
Тема 22. Транснаціональний характер авторського права..... 241
22.1. Міжнародна реєстрація та захист авторських прав..... 241
22.2. Гармонізація законодавства у сфері авторського права ... 245
22.3. Перспективи розвитку національного авторського права 249
Додаток А Глосарій термінів авторського права..... 254
Додаток Б Навчальний навігатор із застосування норм ЦК України та Закону України «Про авторське право і суміжні права» 258
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА..... 265

ПЕРЕДМОВА

Авторське право є одним із фундаментальних інститутів права інтелектуальної власності та важливою складовою цивільного права України. В умовах розвитку цифрових технологій, глобалізації інформаційного простору, стрімкого поширення мережі Інтернет, платформ спільного контенту та систем штучного інтелекту питання правової охорони результатів творчої діяльності набувають особливої актуальності. Саме авторське право покликане забезпечити належний баланс між інтересами творців, суспільства та держави, гарантувати ефективний захист творчої праці та стимулювати подальший розвиток науки, культури, освіти й інновацій.

Відповідно до положень Конституції України, Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право і суміжні права» кожна особа має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності та їх правову охорону. Разом із тим, ефективна реалізація таких прав вимагає ґрунтовного розуміння як теоретичних засад авторського права, так і особливостей застосування відповідного законодавства у практичній діяльності.

Метою навчальної дисципліни «Авторське право» є формування у здобувачів вищої освіти системних знань щодо правового регулювання відносин, пов’язаних зі створенням, використанням та захистом творів науки, літератури і мистецтва, а також вироблення навичок практичного застосування норм цивільного законодавства у сфері охорони авторських прав.

Основними завданнями дисципліни є:

- вивчення теоретичних основ авторського права як інституту цивільного права;
- засвоєння системи джерел національного та міжнародного авторського права;
- дослідження правового статусу суб’єктів авторських правовідносин;

- аналіз об’єктів авторсько-правової охорони та умов надання їм правового захисту;
- опанування змісту особистих немайнових і майнових прав автора;
- вивчення механізмів розпорядження авторськими правами та особливостей авторських договорів;
- формування практичних навичок кваліфікації порушень авторських прав та обрання належних способів їх захисту;
- ознайомлення з актуальною судовою практикою та сучасними викликами розвитку авторського права в цифровому середовищі.

У системі цивільного права України авторське право посідає особливе місце як підгалузь права інтелектуальної власності, що регулює особисті немайнові та майнові відносини, пов’язані зі створенням і використанням результатів творчої діяльності. На відміну від речових прав, об’єктом авторського права є нематеріальні блага, які мають інтелектуальну природу та характеризуються здатністю до необмеженого відтворення без втрати своїх властивостей. Саме тому авторське право поєднує традиційні цивілістичні механізми захисту суб’єктивних прав із спеціальними правовими інструментами, спрямованими на забезпечення охорони творчих результатів.

Навчально-методичний посібник побудований відповідно до положень чинного законодавства України, міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, сучасної судової практики та новітніх наукових підходів. Його структура охоплює всі ключові інститути авторського права: поняття та джерела авторського права, об’єкти та суб’єкти авторських правовідносин, особисті немайнові та майнові права автора, особливості використання творів, договірні механізми розпорядження правами, колективне управління майновими правами, а також способи захисту порушених прав.

Для ефективного опрацювання матеріалу рекомендується послідовно вивчати теми посібника, поєднуючи аналіз нормативно-правових актів із розв’язанням практичних завдань та опрацюванням судової практики. Особливу увагу доцільно приділяти практичним кейсам, які моделюють типові ситуації,

що виникають у сфері авторського права, а також самостійному аналізу рішень Верховного Суду та міжнародних судових інституцій. Такий підхід сприятиме формуванню не лише теоретичних знань, а й професійних навичок правозастосування.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні набути низки загальних і спеціальних компетентностей, зокрема здатності аналізувати норми цивільного законодавства та законодавства у сфері інтелектуальної власності, кваліфікувати авторсько-правові відносини, визначати правовий режим об'єктів авторського права, розробляти правові механізми захисту порушених прав та застосовувати на практиці положення національного й міжнародного законодавства. Важливим результатом навчання також є формування правничого мислення, заснованого на принципах верховенства права, справедливості, добросовісності та розуміння цінності творчої діяльності як однієї з основ сучасного демократичного суспільства.

Посібник адресований здобувачам вищої освіти юридичних спеціальностей, викладачам, аспірантам, практикуючим юристам, а також усім, хто цікавиться проблематикою авторського права та правової охорони результатів інтелектуальної творчої діяльності.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Тема 1. Становлення та розвиток авторського права

1.1. Історія виникнення авторського права

Опанування історичних передумов становлення авторського права має важливе методологічне значення для формування цілісного розуміння природи прав інтелектуальної власності. Вивчення цієї теми не повинно обмежуватися механічним засвоєнням окремих історичних фактів чи дат. Основним завданням здобувача вищої освіти є з'ясування закономірностей еволюції правових механізмів охорони результатів творчої діяльності та усвідомлення причин трансформації суспільних уявлень про належність і правовий режим інтелектуального продукту.

Під час опрацювання теми необхідно виходити з того, що авторське право у його сучасному розумінні є порівняно молодим правовим інститутом. Упродовж тривалого історичного періоду результати інтелектуальної та творчої діяльності не розглядалися як самостійний об'єкт правової охорони. В античних правових системах та середньовічному правопорядку домінувало сприйняття твору як суспільного надбання або як об'єкта фактичного володіння матеріальним носієм. Відтак правовий захист поширювався переважно на річ, у якій було втілено результат творчості, а не на сам результат інтелектуальної діяльності.

Особливу увагу доцільно приділити аналізу соціально-економічних чинників, які зумовили формування авторського права як самостійного правового інституту. Насамперед ідеться про винайдення книгодрукування у XV столітті, що спричинило безпрецедентне зростання можливостей тиражування літературних творів та водночас поставило питання про необхідність правового врегулювання відносин між авторами, видавцями та суспільством. Саме розвиток друкарської справи

став каталізатором переходу від системи привілеїв, що надавалися окремим друкарям і видавцям, до поступового визнання особистого зв'язку між твором та його творцем.

При вивченні історії виникнення авторського права важливо розмежовувати дві принципово різні моделі охорони творчих результатів. Перша з них ґрунтувалася на системі монопольних привілеїв, які надавалися державою окремим видавцям. Друга передбачала визнання за автором самостійного суб'єктивного права на створений ним твір. Саме перехід від привілею до суб'єктивного права став одним із ключових етапів формування сучасної концепції авторського права.

У цьому контексті особливого значення набуває дослідження Статуту королеви Анни 1710 року, який традиційно розглядається як перший нормативно-правовий акт сучасного авторського права. Аналізуючи його положення, студент повинен звернути увагу не лише на історичне значення документа, а й на появу принципово нових правових ідей, серед яких визнання автора первинним носієм прав на твір, встановлення визначеного строку правової охорони та закріплення механізмів захисту від несанкціонованого відтворення творів.

Подальше опрацювання теми має бути спрямоване на виявлення особливостей формування двох провідних світових моделей авторсько-правової охорони – англо-американської концепції copyright та континентальної доктрини droit d'auteur. При цьому необхідно враховувати, що зазначені правові системи формувалися під впливом різних філософсько-правових підходів до розуміння природи творчості. Якщо англо-американська модель історично орієнтувалася переважно на економічний аспект використання твору, то континентальна традиція акцентувала увагу на особистісному зв'язку автора зі створеним ним результатом інтелектуальної діяльності.

Окремої уваги потребує дослідження процесів міжнародної уніфікації авторського права. Здобувачеві вищої освіти необхідно простежити поступовий перехід від національних моделей правової охорони до формування міжнародної системи захисту авторських прав, кульмінацією чого стало прийняття Бернської конвенції про охорону

літературних і художніх творів 1886 року. Саме ця конвенція заклала фундамент сучасного міжнародного авторського права та визначила базові принципи, які зберігають актуальність донині.

Підсумовуючи опрацювання теми, студент повинен усвідомити, що історія виникнення авторського права відображає складний процес поступового визнання результатів творчої діяльності самостійним об'єктом цивільно-правової охорони. Еволюція цього інституту демонструє зміну правових уявлень про природу власності, значення інтелектуальної діяльності та роль особистості автора у створенні культурних, наукових і мистецьких цінностей. Саме історичний аналіз дозволяє зрозуміти зміст сучасного законодавства про авторське право та логіку функціонування механізмів охорони прав інтелектуальної власності в умовах цифрового суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Які суспільні передумови зумовили виникнення авторського права?
2. Як книгодрукування вплинуло на формування авторсько-правової охорони?
3. У чому полягала система привілеїв у ранній історії авторського права?
4. Яке значення мав Статут королеви Анни 1710 року?
5. Чому Статут королеви Анни вважають першим авторсько-правовим законом?
6. Які особливості охорони творів існували до появи авторського права?
7. Як ідеї Просвітництва вплинули на розвиток авторського права?
8. Яке значення мала Французька революція для становлення авторських прав?
9. Як розвивалося авторське право у XIX столітті?
10. Які фактори сприяли міжнародній охороні творів?
11. Яке значення мала Бернська конвенція 1886 року?
12. Як змінювалося розуміння автора в історичному розвитку права?

13. Які історичні етапи розвитку авторського права можна виділити?
14. Чому авторське право стало самостійним інститутом права?
15. Який внесок зробила континентальна правова традиція у розвиток авторського права?
16. Як розвивалася охорона творчих результатів у XX столітті?
17. Які технологічні зміни впливали на розвиток авторського права?
18. Як формувалося міжнародне співробітництво у сфері авторського права?
19. Які тенденції характеризують сучасний етап розвитку авторського права?
20. Яке значення має історичний досвід для сучасного авторського права?

1.2. Еволюція концепції охорони творчих результатів

Під час опрацювання зазначеної теми здобувачеві вищої освіти необхідно зосередити увагу не стільки на історичній послідовності розвитку правового регулювання творчої діяльності, скільки на трансформації доктринальних уявлень про природу результатів інтелектуальної праці та правові механізми їх охорони. Саме дослідження еволюції відповідних концепцій дає змогу зрозуміти причини виникнення сучасного авторського права, його місце в системі права інтелектуальної власності та особливості нормативного закріплення суб'єктивних прав автора.

Вивчення теми доцільно розпочати з усвідомлення того, що в різні історичні періоди результати творчої діяльності сприймалися суспільством неоднаково. У ранніх цивілізаціях переважало уявлення про знання, літературні твори, наукові відкриття та мистецькі надбання як про суспільне благо, доступне для вільного використання. За таких умов творча діяльність отримувала переважно моральне визнання, тоді як питання правової належності створеного результату залишалося поза межами самостійного правового регулювання.

При аналізі подальшого розвитку відповідних правових підходів необхідно звернути увагу на поступове формування концепції привілейованої охорони результатів творчості. Її сутність полягала в тому, що державна влада надавала окремим особам або видавцям виключні привілеї щодо відтворення та поширення певних творів. У межах такої моделі охорони підлягав не сам результат творчої діяльності як об'єкт суб'єктивного права автора, а надана державою монополія на його використання. Саме тому привілейна система розглядається сучасною правовою наукою як передумова, але не як завершена форма авторсько-правової охорони.

Особливе значення для розуміння еволюції відповідних концепцій має вивчення впливу природно-правової доктрини XVIII століття. Під впливом ідей природного права поступово сформувалося уявлення про те, що результат творчої діяльності є продовженням особистості автора, а тому право на нього виникає не внаслідок державного волевиявлення, а безпосередньо з факту творчого створення твору. Саме в цей період починає формуватися концепція авторського права як особливого різновиду суб'єктивного цивільного права.

У процесі опрацювання теми необхідно також звернути увагу на становлення пропрієтарної концепції інтелектуальної власності, відповідно до якої результати творчої діяльності почали розглядатися крізь призму категорії власності. Зазначений підхід сприяв розвитку майнового аспекту авторського права та формуванню уявлення про можливість економічного використання творчих результатів. Водночас слід враховувати, що ототожнення права інтелектуальної власності з класичним правом власності має певні теоретичні обмеження, оскільки об'єкти авторського права характеризуються нематеріальною природою та здатністю до необмеженого відтворення.

Особливої уваги потребує аналіз персоналістичної концепції авторського права, яка набула розвитку насамперед у країнах континентальної правової системи. Відповідно до цього підходу твір розглядається як результат творчого

самовираження особистості автора, а тому охороні підлягають не лише майнові інтереси, але й особисті немайнові права творця. Саме зазначена концепція стала підґрунтям для формування сучасного інституту права авторства, права на ім'я, права на недоторканність твору та інших особистих немайнових прав, які сьогодні становлять невід'ємний елемент авторсько-правового статусу особи.

Окремого осмислення потребує функціональний підхід до охорони творчих результатів, який набув поширення у XX–XXI століттях. У межах цієї концепції авторське право розглядається не лише як засіб захисту інтересів автора, але й як механізм забезпечення суспільного розвитку, стимулювання наукового прогресу, культурного обміну та інноваційної діяльності. Такий підхід зумовив поступове розширення системи винятків і обмежень авторського права, спрямованих на досягнення балансу між приватними та публічними інтересами.

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства особливого значення набуває дослідження новітніх концепцій охорони творчих результатів. Студенту доцільно звернути увагу на вплив цифрових технологій, штучного інтелекту, платформенних моделей поширення контенту та глобальних інформаційних мереж на традиційні підходи до авторсько-правової охорони. Сучасна правова доктрина дедалі частіше розглядає авторське право як динамічний механізм правового регулювання, здатний адаптуватися до нових форм створення, використання та поширення творчих результатів.

У результаті опрацювання теми здобувач вищої освіти повинен сформувати цілісне уявлення про те, що сучасне авторське право є наслідком багатовікової еволюції правових, філософських та економічних поглядів на природу творчості. Розуміння зміни концептуальних підходів до охорони результатів інтелектуальної діяльності створює необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого вивчення інститутів авторського права, їхнього нормативного закріплення та практичного застосування в сучасному правопорядку.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміється під концепцією охорони творчих результатів?
2. Які етапи пройшла еволюція охорони творчої діяльності?
3. Як змінювалися підходи до розуміння творчого результату?
4. Які природно-правові теорії вплинули на формування авторського права?
5. У чому полягає теорія особистості автора?
6. Який вплив мала трудова теорія власності?
7. У чому полягає утилітарна концепція авторського права?
8. Як економічні фактори впливали на розвиток охорони творчих результатів?
9. Яке місце посідає автор у сучасній концепції авторського права?
10. Як цифровізація змінила підходи до охорони творів?
11. Які сучасні концепції охорони творчості існують?
12. Як розвивалося розуміння інтелектуальної власності?
13. Чому охорона творчих результатів має суспільне значення?
14. Як співвідносяться приватні та публічні інтереси у сфері авторського права?
15. Яке значення має концепція культурного розвитку суспільства?
16. Як трансформується авторське право під впливом технологій?
17. Які виклики створює штучний інтелект для традиційних концепцій?
18. Чому концепція охорони творчих результатів є динамічною?
19. Які перспективи подальшої еволюції авторського права?
20. Як історичні концепції впливають на сучасне законодавство?

1.3. Основні моделі авторського права

Під час опрацювання зазначеної теми здобувачеві вищої освіти необхідно усвідомити, що сучасне авторське право не є однорідною правовою конструкцією. Попри існування міжнародних стандартів охорони авторських прав, національні правові системи продовжують відображати різні концептуальні підходи до визначення правової природи творчого результату, обсягу прав автора та співвідношення приватних і публічних інтересів у сфері інтелектуальної діяльності. Саме тому для правильного розуміння сучасного законодавства України важливим є дослідження двох провідних моделей авторсько-правової охорони, які історично сформувалися у світовій правовій практиці: англо-американської моделі copyright та континентальної моделі droit d'auteur.

Вивчення теми доцільно розпочати з аналізу історичних і філософських передумов виникнення кожної із зазначених моделей. Необхідно враховувати, що їх формування відбувалося під впливом різних правових традицій, що зумовило відмінності у розумінні сутності авторського права, його функцій та механізмів реалізації.

Англо-американська модель copyright сформувалася в державах загального права та історично була орієнтована насамперед на економічний аспект використання результатів творчої діяльності. Центральною категорією цієї моделі є не особистість автора, а право на копіювання та розповсюдження твору. Відповідно, творчий результат розглядається передусім як об'єкт майнового обороту, а авторське право – як юридичний інструмент стимулювання створення нових творів шляхом надання їх творцям або іншим правоволодільцям тимчасової економічної монополії.

При дослідженні англо-американської моделі необхідно звернути увагу на її прагматичний характер. У межах концепції copyright першочергового значення набувають питання комерційного використання творів, передачі прав, ліцензування та забезпечення ефективного функціонування ринку інтелектуальної власності. Особисті немайнові права автора традиційно відіграють менш вагому роль порівняно з

майновими правами, а в окремих правопорядках можуть мати значно вужчий обсяг правової охорони.

Окремо доцільно проаналізувати доктрину fair use, яка є характерною рисою англо-американської системи авторського права. Зазначений механізм дозволяє у певних випадках використовувати охоронювані твори без отримання дозволу правоволодільця, якщо таке використання відповідає суспільним інтересам та не завдає невиправданої шкоди законним інтересам автора. Саме через інститут fair use найбільш яскраво проявляється орієнтація системи copyright на забезпечення балансу між інтересами правоволоділців та потребами суспільства.

На відміну від англо-американського підходу, континентальна модель droit d'auteur сформувалася під впливом природно-правових та персоналістичних концепцій, відповідно до яких твір розглядається як результат індивідуальної творчої діяльності та прояв особистості автора. У межах цієї моделі авторське право сприймається не лише як засіб економічного контролю над використанням твору, але й як форма правового визнання творчого зв'язку між автором і створеним ним результатом інтелектуальної діяльності.

Під час аналізу континентальної моделі особливу увагу необхідно приділити інституту особистих немайнових прав автора. Саме ця категорія прав становить одну з ключових ознак системи droit d'auteur. Право авторства, право на ім'я, право на недоторканність твору та право на оприлюднення визнаються невідчужуваними елементами правового статусу автора та зберігають свій зв'язок із особою творця незалежно від подальшої долі майнових прав.

Слід також враховувати, що континентальна модель характеризується більш високим рівнем правової охорони особистості автора. У її межах твір розглядається не лише як економічний актив, а й як результат духовної, інтелектуальної та творчої діяльності людини, що потребує особливого правового захисту. Саме тому законодавство держав романо-германської правової сім'ї традиційно приділяє значну увагу моральним правам автора та питанням охорони творчої індивідуальності.

Під час вивчення теми необхідно також звернути увагу на сучасні процеси зближення зазначених моделей. Глобалізація правового регулювання, розвиток міжнародних стандартів охорони інтелектуальної власності та гармонізація законодавства призвели до поступового взаємного впливу систем copyright і droit d'auteur. У результаті цього англо-американські правопорядки розширюють механізми захисту особистих немайнових прав авторів, тоді як континентальні системи дедалі більше враховують економічні аспекти використання результатів творчої діяльності.

Для правильного розуміння місця українського авторського права у світовій системі правового регулювання необхідно враховувати, що законодавство України історично сформувалося під впливом континентальної правової традиції. Це знаходить свій прояв у закріпленні широкого спектра особистих немайнових прав автора, визнанні особливого зв'язку між творцем і створеним твором, а також у нормативному розмежуванні особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності.

У результаті опрацювання теми здобувач вищої освіти повинен уміти визначати концептуальні ознаки англо-американської та континентальної моделей авторського права, розуміти їх історичне підґрунтя, виявляти основні відмінності між ними та оцінювати вплив зазначених правових традицій на сучасний розвиток національного та міжнародного законодавства у сфері охорони результатів творчої діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Які основні моделі авторського права існують у світі?
2. У чому полягає сутність моделі copyright?
3. Що таке модель droit d'auteur?
4. Які історичні передумови виникнення англо-американської моделі?
5. Які історичні передумови виникнення континентальної моделі?
6. Яке місце займають особисті немайнові права в континентальній системі?

7. Яке місце займають майнові права в системі copyright?
8. Як різняться підходи до авторства в обох моделях?
9. Як співвідносяться економічні та особисті інтереси автора?
10. Які переваги англо-американської моделі?
11. Які переваги континентальної моделі?
12. Як міжнародні договори вплинули на зближення моделей?
13. Які риси обох моделей поєднані в українському законодавстві?
14. Як цифровізація впливає на розвиток моделей авторського права?
15. У чому полягають відмінності щодо строків охорони?
16. Як вирішується питання передачі прав у різних моделях?
17. Які особливості судового захисту в кожній моделі?
18. Чи можна говорити про формування змішаної моделі авторського права?
19. Як глобалізація впливає на національні моделі?
20. Яка модель найбільше вплинула на розвиток права ЄС?

1.4. Формування законодавства України у сфері авторського права

Опрацювання теми формування законодавства України у сфері авторського права має на меті сформувати у здобувачів вищої освіти комплексне уявлення про закономірності становлення національної системи правової охорони результатів творчої діяльності, особливості її нормативної еволюції та сучасні тенденції розвитку в умовах європейської інтеграції й цифрової трансформації суспільства. Вивчення зазначеного питання потребує не лише аналізу окремих нормативно-правових актів, а й розуміння історичних, політичних, економічних та міжнародно-правових чинників, які впливали на формування сучасної моделі авторсько-правового регулювання в Україні.

Розпочинаючи вивчення теми, доцільно враховувати, що становлення законодавства про авторське право на українських

землях тривалий час відбувалося в межах різних державних та правових систем. Залежно від конкретного історичного періоду правове регулювання відносин, пов'язаних із творчою діяльністю, здійснювалося відповідно до законодавства держав, до складу яких входили українські території. Така історична обставина зумовила багатошаровість правових традицій, що певною мірою вплинули на подальший розвиток національного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Особливу увагу необхідно приділити радянському етапу розвитку правового регулювання авторських відносин. Аналізуючи відповідний період, важливо усвідомити, що радянська модель авторського права суттєво відрізнялася від сучасних підходів до охорони результатів творчої діяльності. Незважаючи на формальне визнання авторських прав, пріоритетне значення надавалося публічним інтересам держави, тоді як можливості автора щодо самостійного розпорядження результатами власної творчої праці були істотно обмеженими. У зв'язку з цим студенту доцільно простежити трансформацію правового статусу автора від об'єкта державної культурної політики до повноцінного носія суб'єктивних цивільних прав.

Ключовим етапом формування сучасного законодавства України у сфері авторського права стало набуття Україною незалежності. Саме цей період характеризується переходом від адміністративно-командної моделі регулювання до ринково орієнтованої системи охорони прав інтелектуальної власності, заснованої на принципах приватноправового регулювання. У процесі вивчення теми необхідно звернути увагу на те, що становлення національного законодавства відбувалося одночасно з інтеграцією України до міжнародної системи охорони авторських прав, що зумовило необхідність гармонізації внутрішнього законодавства із загальновизнаними міжнародними стандартами.

Особливого аналізу потребує Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року, який став першим спеціальним нормативно-правовим актом незалежної України у цій сфері. Під час його дослідження необхідно звернути увагу на закріплення основних принципів

авторсько-правової охорони, визначення об'єктів та суб'єктів авторського права, встановлення системи особистих немайнових і майнових прав автора, а також механізмів захисту порушених прав. Прийняття цього Закону стало важливим етапом формування національного інституту права інтелектуальної власності та започаткувало процес поступового наближення українського законодавства до міжнародних стандартів охорони творчих результатів.

Подальше опрацювання теми повинно супроводжуватися аналізом ролі Конституції України у формуванні засад правової охорони інтелектуальної власності. Особливу увагу слід приділити положенням статті 54 Конституції України, відповідно до яких громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також захист інтелектуальної власності, авторських прав та моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Саме конституційне закріплення відповідних гарантій забезпечило подальший розвиток спеціального законодавства у сфері авторського права.

Значним етапом розвитку національної системи правового регулювання стало прийняття Цивільного кодексу України 2003 року. Під час вивчення відповідних положень студенту необхідно зосередити увагу на концептуальному значенні Книги четвертої «Право інтелектуальної власності», яка вперше на рівні кодифікованого акта закріпила загальні засади правового режиму об'єктів інтелектуальної власності. Особливого значення набуває аналіз глави 36 ЦК України, присвяченої авторському праву, яка визначає основні елементи правового статусу автора, зміст майнових і особистих немайнових прав, строки їх чинності та загальні засади здійснення авторських прав.

Окремого дослідження потребує вплив міжнародного права на формування українського законодавства. Під час вивчення теми необхідно простежити значення приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, Всесвітньої конвенції про авторське право, Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про

авторське право, Угоди TRIPS та інших міжнародних договорів. Саме міжнародні зобов'язання значною мірою визначали напрями модернізації національного законодавства та сприяли впровадженню сучасних стандартів правової охорони творчих результатів.

Особливу увагу доцільно приділити новітньому етапу розвитку законодавства, пов'язаному з прийняттям Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року. Аналізуючи зазначений нормативно-правовий акт, необхідно звернути увагу на його системний характер, адаптацію положень законодавства до права Європейського Союзу, оновлення понятійного апарату, деталізацію способів використання творів у цифровому середовищі, удосконалення механізмів колективного управління майновими правами та врахування сучасних викликів, пов'язаних із розвитком інформаційних технологій і цифрових платформ.

У контексті сучасного розвитку правового регулювання студенту також необхідно усвідомити значення євроінтеграційних процесів для подальшого вдосконалення українського законодавства про авторське право. Гармонізація із правом Європейського Союзу поступово перетворюється на один із визначальних факторів розвитку національної системи охорони інтелектуальної власності, що знаходить свій прояв у впровадженні нових правових механізмів захисту авторських прав, удосконаленні процедур їх реалізації та адаптації законодавства до потреб цифрової економіки.

За результатами опрацювання теми здобувач вищої освіти повинен розуміти основні етапи становлення законодавства України у сфері авторського права, визначати особливості кожного історичного періоду його розвитку, характеризувати роль Конституції України, Цивільного кодексу України та спеціального законодавства у формуванні сучасної системи правової охорони творчих результатів, а також оцінювати вплив міжнародних та європейських правових стандартів на подальшу модернізацію національного авторського права.

Питання для самоконтролю

1. Які етапи розвитку законодавства України про авторське право можна виділити?
2. Які джерела регулювали авторські відносини до незалежності України?
3. Як радянська правова система впливала на авторське право?
4. Яке значення мало проголошення незалежності України?
5. Коли було прийнято перший спеціальний закон про авторське право?
6. Яку роль відіграє Конституція України?
7. Яке місце займає Цивільний кодекс України?
8. Як міжнародні договори впливають на національне законодавство?
9. Які етапи реформування авторського права відбулися після 1991 року?
10. Яке значення має європейська інтеграція?
11. Як змінювалося регулювання цифрового використання творів?
12. Які міжнародні стандарти імплементовано в українське законодавство?
13. Як розвивалося законодавство про колективне управління?
14. Які новели містить чинний Закон України «Про авторське право і суміжні права»?
15. Які сучасні виклики стоять перед законодавцем?
16. Як впливає практика Верховного Суду на розвиток законодавства?
17. Яке значення мають директиви ЄС?
18. Які перспективи подальшого розвитку законодавства?
19. Як забезпечується баланс між інтересами авторів і суспільства?
20. Яке значення має модернізація законодавства для творчої економіки?

1.5. Сучасні тенденції розвитку авторського права

Сучасний етап еволюції авторського права характеризується системною трансформацією його доктринальних засад, нормативної архітектури та правозастосовної практики під впливом цифровізації, глобалізації інформаційного обміну та стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту. У межах викладу цієї теми доцільно акцентувати увагу здобувачів освіти на тому, що авторське право дедалі більше відходить від класичної моделі «територіально-обмеженого захисту твору» й еволюціонує у напрямі транскордонної, технологічно опосередкованої системи охорони нематеріальних результатів творчості.

Першочерговим методичним акцентом має стати осмислення цифрової трансформації як ключового драйвера змін у сфері інтелектуальної власності. Рекомендується розглядати такі феномени, як масова дистрибуція контенту через онлайн-платформи, алгоритмічне управління доступом до творів, а також виникнення нових форм використання об’єктів авторського права у середовищі платформної економіки. Особливу увагу варто приділити ролі посередників інформаційного простору, які фактично набули функцій квазі-регуляторів доступу до творчого контенту.

Другим концептуальним блоком виступає проблематика штучного інтелекту та генеративних технологій. У межах навчального аналізу слід висвітлити дискусію щодо авторства результатів, створених алгоритмічними системами, а також питання правового статусу даних, на яких здійснюється навчання моделей. Методично важливо підкреслити відсутність єдиного міжнародного підходу до визначення авторства в умовах машинно-асистованої творчості, що формує простір правової невизначеності.

Окремого розгляду потребує тенденція гармонізації авторсько-правових режимів у межах міжнародних інтеграційних об’єднань. У цьому контексті варто звернути увагу на поступове зближення національних систем охорони авторських прав через імплементацію директивних підходів, уніфікацію строків охорони, а також посилення механізмів захисту прав у цифровому середовищі. Доцільно наголосити на

зростанні ролі міжнародних договорів як інструментів стандартизації мінімальних рівнів охорони.

Не менш важливою є тенденція комерціалізації та фінансової інструменталізації авторських прав. Сучасна практика демонструє перетворення авторського права на актив, який активно використовується у сфері інвестицій, ліцензування та цифрових платформ розповсюдження контенту. Це потребує формування у здобувачів розуміння авторського права як елемента економіки знань.

У методичному аспекті доцільно рекомендувати використання порівняльно-правового підходу, аналізу судової практики, а також кейс-методу для моделювання ситуацій порушення авторських прав у цифровому середовищі. Це дозволить забезпечити не лише засвоєння теоретичних конструкцій, але й формування аналітичних навичок правозастосування.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що сучасні тенденції розвитку авторського права формують перехід від традиційної охоронної моделі до динамічної, технологічно адаптивної системи, в якій ключового значення набуває баланс між інтересами автора, користувача та суспільства в умовах цифрової економіки.

Питання для самоконтролю

1. Які фактори визначають сучасний розвиток авторського права?
2. Як цифровізація впливає на авторсько-правове регулювання?
3. Яке значення мають цифрові платформи?
4. Як змінюється правове регулювання онлайн-контенту?
5. Які виклики створює стрімінгова економіка?
6. Як впливає розвиток соціальних мереж?
7. Яке значення має штучний інтелект?
8. Як змінюється концепція авторства?
9. Які тенденції характерні для міжнародної гармонізації?
10. Як розвиваються механізми колективного управління?
11. Яку роль відіграють електронні докази?

12. Як розвивається судова практика у сфері авторського права?
13. Що таке цифровий єдиний ринок?
14. Як розвиваються технології управління правами?
15. Які перспективи використання блокчейну?
16. Як трансформуються способи комерціалізації творів?
17. Яке значення має академічна доброчесність?
18. Як авторське право реагує на глобалізацію?
19. Які тенденції впливають на українське законодавство?
20. Яким може бути авторське право майбутнього?

Тема 2. Джерела авторського права

2.1. Конституційні засади охорони творчої діяльності

Конституційні засади охорони творчої діяльності становлять фундаментальну нормативно-ціннісну основу системи авторського права, визначаючи його місце у загальній архітектоніці прав людини та громадянина. У межах викладу цієї теми доцільно акцентувати, що конституційне закріплення свободи творчості та гарантій захисту інтелектуальних результатів формує первинний рівень правового регулювання, який детермінує подальший розвиток галузевого законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Методично важливо підкреслити дуалістичну природу конституційного регулювання творчої діяльності. З одного боку, воно виступає як гарантія свободи літературної, художньої, наукової та технічної творчості, що забезпечує автономію особи у сфері інтелектуального самовираження. З іншого боку, конституційні положення закладають основи правової охорони результатів такої діяльності, формуючи передумови виникнення виключного правового режиму на твори.

Особливу увагу слід приділити системному аналізу конституційних норм, які опосередковано впливають на формування авторсько-правового режиму. Йдеться не лише про положення, що прямо закріплюють право на результати інтелектуальної, творчої діяльності, а й про норми щодо свободи вираження поглядів, доступу до інформації, права на освіту та

культурний розвиток. У сукупності ці положення утворюють комплексну конституційну модель балансу між приватними інтересами автора та публічним інтересом суспільства.

У методичному аспекті доцільно звернути увагу здобувачів освіти на принцип верховенства права як системоутворюючий елемент конституційного регулювання авторського права. Саме через цей принцип забезпечується пріоритет прав і свобод людини, пропорційність обмежень авторських прав, а також юридична визначеність у сфері охорони творчих результатів.

Окремого розгляду потребує питання співвідношення конституційних гарантій охорони інтелектуальної власності з міжнародними стандартами у цій сфері. Доцільно продемонструвати, що національні конституційні положення функціонують у взаємодії з міжнародно-правовими зобов'язаннями держави, утворюючи багаторівневу систему захисту творчої діяльності.

Методично ефективним є застосування порівняльно-правового підходу, зокрема аналізу конституцій різних держав щодо закріплення права на результати інтелектуальної творчості. Це дозволяє сформувати у здобувачів уявлення про різні моделі конституційного регулювання – від прямого закріплення авторських прав до опосередкованого їх виведення з загальних прав людини.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що конституційні засади охорони творчої діяльності виконують системоутворюючу функцію, забезпечуючи не лише юридичну охорону результатів інтелектуальної праці, але й формуючи ціннісну основу для розвитку авторського права як інструменту гармонізації приватних та суспільних інтересів у сфері культури, науки та інформації.

Питання для самоконтролю

1. Яке місце Конституція України займає в системі джерел авторського права?
2. Які конституційні норми забезпечують охорону творчої діяльності?

3. У чому полягає зміст свободи літературної, художньої, наукової та технічної творчості?
4. Яке значення має стаття 54 Конституції України для авторського права?
5. Як співвідносяться право на творчість і право власності?
6. Які конституційні гарантії захисту інтелектуальної власності існують в Україні?
7. Що означає принцип непорушності права інтелектуальної власності?
8. Як Конституція забезпечує баланс між приватними та суспільними інтересами?
9. Яке значення має право на судовий захист авторських прав?
10. Як реалізується принцип верховенства права у сфері авторського права?
11. Які конституційні обмеження можуть застосовуватися до авторських прав?
12. Як співвідносяться свобода творчості та свобода слова?
13. Яке значення має принцип правової визначеності для авторського права?
14. Як Конституція впливає на формування законодавства про авторське право?
15. Яку роль відіграє Конституційний Суд України у захисті творчих прав?
16. Як міжнародні стандарти прав людини впливають на конституційне регулювання творчості?
17. Які соціальні функції виконує право на творчість?
18. Як забезпечується конституційний захист результатів інтелектуальної діяльності?
19. Які виклики цифрової епохи постають перед конституційними гарантіями творчості?
20. Чому конституційні засади є фундаментом усієї системи авторського права?

2.2. Цивільний кодекс України як основне джерело авторського права

Цивільний кодекс України посідає центральне місце в системі джерел авторського права, виконуючи функцію базового кодифікованого акта, який визначає загальні засади правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. У межах викладу цієї теми доцільно наголосити, що саме цивільно-правова доктрина формує концептуальну модель авторського права як складову приватноправового регулювання майнових і немайнових відносин, пов'язаних зі створенням та використанням результатів творчої діяльності.

Методично важливо звернути увагу здобувачів освіти на те, що Цивільний кодекс України закріплює фундаментальні поняття авторського права, зокрема визначення об'єктів правової охорони, суб'єктного складу правовідносин, а також загальні засади виникнення, здійснення та захисту авторських прав. У цьому контексті Кодекс виступає системоутворюючим актом, який задає логіку подальшого спеціального законодавчого регулювання.

Окремого розгляду потребує дуальна природа авторських прав, закріплена у цивільно-правовій конструкції: поєднання особистих немайнових прав автора (право авторства, право на ім'я, право на недоторканність твору) та майнових прав, пов'язаних з використанням твору та отриманням економічної вигоди. Доцільно підкреслити, що саме така структура відображає баланс між особистісним та економічним вимірами творчої діяльності.

У методичному аспекті важливо акцентувати на принципах цивільно-правового регулювання, які безпосередньо впливають на авторське право, зокрема: принципі рівності учасників правовідносин, свободи договору, неприпустимості свавільного втручання у сферу приватної автономії та судового захисту порушених прав. Саме ці принципи забезпечують функціонування авторського права як інструменту приватноправового захисту творчих результатів.

Особливу увагу слід приділити взаємодії Цивільного кодексу України зі спеціальним законодавством у сфері авторського права. У цьому контексті Кодекс виконує роль

«генерального джерела», тоді як спеціальні закони конкретизують його положення, встановлюючи особливості охорони окремих об’єктів, строки дії прав, механізми колективного управління та процедури захисту.

Доцільним є також розгляд практичного виміру застосування цивільно-правових норм у судовій практиці, зокрема щодо встановлення факту авторства, визначення обсягу порушених прав, стягнення компенсації та застосування способів захисту. Це сприяє формуванню у здобувачів системного розуміння не лише нормативної, а й правозастосовної природи авторського права.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що Цивільний кодекс України виступає ключовим кодифікованим фундаментом авторсько-правового регулювання, який забезпечує єдність, системність та внутрішню узгодженість правової охорони результатів творчої діяльності в національній правовій системі.

Питання для самоконтролю

1. Яке місце Цивільного кодексу України у системі джерел авторського права?
2. Які книги та глави ЦК України регулюють авторсько-правові відносини?
3. Які принципи цивільного права впливають на регулювання авторських прав?
4. Що таке право інтелектуальної власності відповідно до ЦК України?
5. Як ЦК України визначає об’єкти авторського права?
6. Які особисті немайнові права автора закріплені у Кодексі?
7. Які майнові права автора передбачені ЦК України?
8. Як Кодекс регулює співавторство?
9. Які положення стосуються службових творів?
10. Як врегульовано питання строків охорони авторських прав?
11. Які способи використання творів передбачає ЦК України?

12. Як Кодекс регулює передачу майнових прав?
13. Які договори у сфері авторського права передбачені цивільним законодавством?
14. Як здійснюється захист авторських прав відповідно до ЦК України?
15. Які способи цивільно-правового захисту встановлені Кодексом?
16. Як співвідносяться положення ЦК України та спеціального закону?
17. Яке значення має судова практика у тлумаченні норм ЦК України?
18. Як ЦК України адаптується до цифрових викликів?
19. Які переваги кодифікованого регулювання авторського права?
20. Чому ЦК України вважається базовим джерелом авторського права?

2.3. Закон України «Про авторське право і суміжні права»

Закон України «Про авторське право і суміжні права» виступає спеціальним нормативно-правовим актом, що деталізує та конкретизує положення цивільного законодавства у сфері охорони результатів творчої діяльності. У межах викладу цієї теми доцільно акцентувати, що цей Закон формує інституційно-правовий каркас функціонування авторсько-правової системи, забезпечуючи її прикладну дієздатність та відповідність сучасним викликам цифрового середовища.

Методично важливо підкреслити, що зазначений Закон виконує функцію нормативної конкретизації загальних положень Цивільного кодексу України, трансформуючи абстрактні цивільно-правові конструкції у чітко визначені правові механізми. Зокрема, він встановлює критерії охороноздатності творів, деталізує перелік об’єктів авторського права та суміжних прав, а також визначає правовий статус суб’єктів відповідних правовідносин.

Окремого розгляду потребує інституційна структура авторських і суміжних прав, закріплена у Законі. Доцільно

звернути увагу на системне розмежування первинних прав авторів та похідних прав інших учасників творчо-інформаційного обігу, включаючи виконавців, виробників фонограм та організації мовлення. Така диференціація відображає ускладнення сучасного культурного та цифрового виробництва, в якому результат творчості часто є колективним або багаторівневим.

У методичному аспекті важливо приділити увагу еволюції Закону як реакції на трансформацію інформаційного середовища. Зокрема, його положення дедалі більше орієнтуються на врегулювання цифрового використання творів, діяльності онлайн-платформ, механізмів ліцензування в інтернет-середовищі та захисту прав у транскордонному інформаційному просторі. Це дозволяє розглядати Закон як динамічний нормативний інструмент, що адаптується до технологічних змін.

Не менш важливим є аналіз механізмів реалізації та захисту авторських і суміжних прав, передбачених Законом. Доцільно акцентувати увагу на способах захисту, включаючи судові та позасудові процедури, інститути компенсації, а також роль суб'єктів колективного управління правами. Такий підхід забезпечує розуміння не лише декларативного, а й практичного виміру правового регулювання.

У навчально-методичному контексті доцільно рекомендувати використання аналізу кейсів із судової практики, що дозволяє ілюструвати застосування норм Закону у реальних спорах щодо порушення авторських прав, піратства, неправомірного використання цифрового контенту та спорів у сфері суміжних прав.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що Закон України «Про авторське право і суміжні права» є ключовим спеціальним джерелом, яке забезпечує практичну реалізацію конституційних гарантій і цивільно-правових принципів охорони творчої діяльності, формуючи цілісну та адаптивну систему захисту інтелектуальної власності в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Яке місце Закону України «Про авторське право і суміжні права» у системі джерел права?
2. Які основні завдання цього Закону?
3. Які принципи авторсько-правової охорони закріплені в Законі?
4. Які об'єкти авторського права визначені Законом?
5. Які об'єкти не підлягають авторсько-правовій охороні?
6. Як Закон визначає суб'єктів авторського права?
7. Які особисті немайнові права автора передбачені Законом?
8. Які майнові права автора закріплені в Законі?
9. Як регулюються питання співавторства?
10. Які особливості охорони комп'ютерних програм і баз даних?
11. Як Закон регулює використання творів у цифровому середовищі?
12. Які винятки та обмеження авторських прав передбачені законодавством?
13. Які строки охорони встановлені Законом?
14. Як регулюється діяльність організацій колективного управління?
15. Які способи захисту авторських прав передбачені Законом?
16. Які новели були запроваджені останньою редакцією Закону?
17. Як Закон імплементує стандарти Європейського Союзу?
18. Яке значення має Закон для цифрової економіки?
19. Як співвідноситься Закон із міжнародними договорами?
20. Які перспективи подальшого розвитку законодавчого регулювання?

2.4. Міжнародні договори у сфері авторського права

Міжнародні договори у сфері авторського права становлять багаторівневу систему універсальних та регіональних стандартів, спрямованих на гармонізацію національних правових режимів охорони результатів творчої діяльності. У межах викладу цієї теми доцільно акцентувати, що міжнародно-правовий вимір авторського права виконує

інтегративну функцію, забезпечуючи взаємне визнання прав, мінімальні стандарти охорони та ефективні механізми транскордонного захисту.

Методично важливо підкреслити, що міжнародні договори не лише доповнюють національне законодавство, а й істотно впливають на його зміст через імплементацію та гармонізацію правових норм. У сучасних умовах саме міжнародні стандарти визначають загальну траєкторію розвитку авторського права в умовах цифрової глобалізації.

• *Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів*

Бернська конвенція є фундаментальним актом міжнародної системи авторського права, що закріплює принцип автоматичної охорони творів без необхідності формальної реєстрації. У навчальному процесі доцільно наголосити на ключових принципах: національного режиму, автоматичної охорони та незалежності охорони. Саме ці засади сформували універсальну модель авторсько-правового захисту, яка стала базовою для більшості національних систем.

• *Всесвітня конвенція про авторське право*

Ця конвенція була спрямована на забезпечення альтернативного міжнародного механізму охорони творів і відіграла історичну роль у зближенні різних правових систем. Методично важливо підкреслити її компромісний характер, оскільки вона дозволила інтегрувати держави з різними підходами до формальностей авторського права, зокрема у контексті вимог щодо позначення © та реєстраційних процедур.

• *Договір ВОІВ про авторське право (WCT)*

Договір ВОІВ про авторське право є ключовим інструментом «цифрового оновлення» Бернської системи. У межах викладу теми слід акцентувати, що WCT розширює охорону авторських прав у цифровому середовищі, зокрема щодо комп'ютерних програм, баз даних та онлайн-розповсюдження творів. Особливу увагу варто приділити положенням про технічні засоби захисту та інформацію про управління правами, які стали реакцією на розвиток інтернет-економіки.

• *Угода TRIPS*

Угода TRIPS є складовою системи Світової організації торгівлі та інтегрує інтелектуальну власність у глобальний торговельний режим. У методичному аспекті доцільно підкреслити її обов'язкову силу для держав-членів СОТ та встановлення мінімальних стандартів захисту авторських і суміжних прав. Особливу увагу слід звернути на механізми правозастосування, включаючи цивільні, адміністративні та митні процедури, що забезпечують ефективний захист прав у міжнародній торгівлі.

Сукупність зазначених міжнародних актів формує багаторівневу систему глобального регулювання авторського права, у якій Бернська конвенція виконує базову універсалізуючу функцію, TRIPS забезпечує торговельно-правову імплементацію, а договори ВОІВ адаптують систему до цифрової епохи. У навчальному процесі доцільно підкреслювати їх взаємодію як єдиного нормативного комплексу, що визначає сучасні стандарти охорони творчої діяльності у світовому правовому просторі.

Питання для самоконтролю

1. Яке значення міжнародних договорів у сфері авторського права?
2. Які міжнародні договори становлять основу міжнародної системи охорони авторських прав?
3. Яке значення має Бернська конвенція?
4. У чому полягає принцип національного режиму?
5. Що означає принцип автоматичної охорони?
6. Які мінімальні стандарти охорони встановлює Бернська конвенція?
7. Яке значення має Всесвітня конвенція про авторське право?
8. Яку роль відіграє Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO)?
9. Що регулює Договір ВОІВ про авторське право (WCT)?
10. Яке значення має Договір ВОІВ про виконання і фонограми (WPPT)?

11. Яку роль відіграє Угода TRIPS?
12. Як міжнародні договори впливають на національне законодавство?
13. Які особливості охорони авторських прав у цифровому середовищі передбачають міжнародні договори?
14. Як здійснюється міжнародний захист авторських прав?
15. Які переваги міжнародної системи охорони авторських прав?
16. Які проблеми виникають у транскордонних авторсько-правових відносинах?
17. Як міжнародні стандарти впливають на судову практику?
18. Яке значення має гармонізація законодавства у сфері авторського права?
19. Як Україна виконує міжнародні зобов'язання у сфері авторського права?
20. Які перспективи розвитку міжнародного авторського права?

РОЗДІЛ ІІ
ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Тема 3. Поняття та ознаки об'єкта авторського права

3.1. Поняття та ознаки твору

У системі авторського права ключовим об'єктом правової охорони виступає твір як результат інтелектуальної творчої діяльності, що виражений у певній об'єктивній формі та відповідає критеріям охороноздатності. У межах викладу цієї теми доцільно акцентувати, що поняття твору має міждисциплінарний характер, поєднуючи юридичний, культурологічний та філософсько-естетичний виміри.

Методично важливо сформувати у здобувачів розуміння того, що правова охорона надається не ідеї як такій, а саме її об'єктивованому вираженню, що є принциповою межею між сферою свободи творчості та сферою юридичного регулювання.

• *Творчий характер*

Творчий характер твору є базовою кваліфікуючою ознакою, що відображає наявність інтелектуальних зусиль автора, спрямованих на створення нового або якісно індивідуалізованого результату. У доктринальному аспекті творчість розглядається як процес інтелектуального конструювання, що не зводиться до механічного відтворення чи технічного копіювання.

У навчальному процесі доцільно підкреслити, що творчий характер не вимагає абсолютної новизни у світовому масштабі, однак передбачає наявність індивідуального авторського внеску, який відрізняє твір від попередніх результатів.

• *Оригінальність*

Оригінальність виступає юридичним критерієм визнання твору об'єктом авторського права та полягає у самостійному створенні результату без неправомірного запозичення чужих інтелектуальних рішень. У сучасній доктрині авторського права

оригінальність розглядається переважно як вираження «індивідуального творчого вибору» автора.

Методично важливо акцентувати, що рівень оригінальності не є абсолютним і не вимагає інноваційності в технічному чи науковому сенсі; достатньо мінімального творчого внеску, який дозволяє відмежувати твір від стандартних, шаблонних або автоматизованих результатів.

• *Об'єктивна форма вираження*

Об'єктивна форма вираження є юридично необхідною умовою виникнення авторсько-правової охорони, оскільки забезпечує можливість сприйняття твору іншими особами та його відтворення. Йдеться про будь-яку матеріалізовану або технічно зафіксовану форму, яка дозволяє ідентифікувати зміст творчого результату поза свідомістю автора.

У методичному аспекті доцільно підкреслити, що ідеї, концепції, принципи, методи чи відкриття як такі не охороняються авторським правом до моменту їх об'єктивного вираження. Саме ця ознака забезпечує баланс між свободою наукового та творчого мислення і необхідністю правової визначеності об'єктів охорони.

Таким чином, твір як об'єкт авторського права характеризується сукупністю трьох взаємопов'язаних елементів: творчого характеру, оригінальності та об'єктивної форми вираження. Їх комплексне застосування дозволяє сформувати юридично визначені критерії охороноздатності та забезпечує відмежування правової охорони від сфери ідей, фактів та невиражених інтелектуальних конструкцій.

Питання для самоконтролю

1. Що таке твір як об'єкт авторського права?
2. Які основні ознаки твору?
3. Чому творчий характер є обов'язковою ознакою твору?
4. Що означає оригінальність твору?
5. Чи охороняється твір незалежно від його художньої цінності?
6. Яке значення має форма вираження твору?
7. Чи охороняються ідеї, методи та концепції?

8. Які форми об’єктивного вираження твору існують?
9. Чи впливає оприлюднення твору на його охороноздатність?
10. Які критерії використовуються для визначення наявності твору?
11. Як співвідносяться поняття «твір» та «результат творчої діяльності»?
12. Чи можуть цифрові об’єкти визнаватися творами?
13. Які особливості охорони творів у цифровому середовищі?
14. Як визначається індивідуальність твору?
15. Чому обсяг творчого внеску не впливає на охороноздатність?
16. Які твори підлягають авторсько-правовій охороні?
17. Які результати діяльності не визнаються творами?
18. Як судова практика визначає наявність творчого характеру?
19. Яке значення має поняття твору для всієї системи авторського права?
20. Які сучасні виклики пов’язані з визначенням поняття твору?

3.2. Презумпція творчого характеру твору

Презумпція творчого характеру твору є важливим доктринально-прикладним механізмом авторського права, який суттєво впливає на розподіл тягаря доказування у спорах щодо охороноздатності результатів інтелектуальної діяльності. У межах викладу цієї теми доцільно підкреслити, що вона виконує функцію юридичного спрощення первинного визнання твору об’єктом правової охорони.

Методично важливо акцентувати, що презумпція творчості означає вихідне припущення про наявність творчого внеску у створеному результаті, доки не доведено протилежне. Такий підхід забезпечує ефективність правового захисту, зменшує адміністративні та доказові бар’єри для автора та сприяє стабільності цивільного обороту об’єктів інтелектуальної власності.

З доктринальної точки зору, зазначена презумпція ґрунтується на загальному принципі добросовісності учасників цивільних правовідносин та ідеї мінімального порогу охороноздатності твору. У сучасному авторському праві не вимагається доведення високого рівня творчості на стадії виникнення прав, оскільки сам факт об'єктивної форми вираження твору, як правило, вже передбачає наявність інтелектуальної діяльності.

У методичному аспекті доцільно звернути увагу на процесуальне значення цієї презумпції. У спорах про порушення авторських прав саме відповідач, як правило, повинен довести відсутність творчого характеру або охороноздатності об'єкта (наприклад, його суто технічний, автоматизований або несамостійний характер). Це істотно впливає на стратегію доказування у судових процесах.

Окремо слід підкреслити, що презумпція творчого характеру не є абсолютною. Вона може бути спростована у випадках, коли встановлено, що результат створений без мінімального творчого внеску (наприклад, шляхом механічного копіювання, автоматичного генерування без індивідуалізації або простого відтворення загальновідомих елементів без авторського вибору).

Отже, презумпція творчого характеру твору виступає процесуально-правовим інструментом, що забезпечує ефективність охорони авторських прав шляхом спрощення первинного визнання об'єкта творчої діяльності та перенесення основного тягаря спростування на сторону, яка заперечує охороноздатність твору.

Питання для самоконтролю

1. Що таке презумпція творчого характеру твору?
2. Яке значення має ця презумпція для авторського права?
3. Як презумпція впливає на процес доказування?
4. Хто повинен доводити відсутність творчого характеру твору?
5. Чому творчість презюмується?
6. Які міжнародні підходи до презумпції творчості існують?

7. Як презумпція творчості пов’язана з принципом охорони автора?
8. Чи є презумпція творчості абсолютною?
9. У яких випадках вона може бути спростована?
10. Які докази можуть підтверджувати відсутність творчого внеску?
11. Як презумпція творчості застосовується у судовій практиці?
12. Яке значення має оригінальність для дії презумпції?
13. Чи поширюється презумпція на цифрові твори?
14. Як презумпція застосовується до комп’ютерних програм?
15. Як оцінюється творчий внесок у складених творах?
16. Яке значення має презумпція для захисту прав автора?
17. Чи може технічний результат користуватися такою презумпцією?
18. Як презумпція впливає на правову визначеність?
19. Які переваги забезпечує презумпція творчого характеру?
20. Яке місце займає ця презумпція у системі авторського права?

3.3. Межі правової охорони твору

Межі правової охорони твору є ключовою категорією авторського права, що визначає обсяг виключних прав автора та окреслює сферу допустимого використання результатів творчої діяльності іншими особами. У навчальному процесі доцільно підкреслювати, що авторське право не встановлює абсолютної монополії на інформаційний або інтелектуальний зміст, а лише забезпечує охорону конкретної форми його вираження. Саме тому розуміння меж правової охорони є базовим для формування у студентів правильного уявлення про баланс приватних і суспільних інтересів у сфері інтелектуальної власності.

Методично важливо акцентувати увагу на фундаментальному розмежуванні між ідеєю та формою її вираження. Авторське право не поширюється на ідеї, концепції, принципи, методи, процедури, системи чи відкриття як такі, незалежно від способу їх викладення, доки вони не набули об’єктивної форми вираження у творі. Це положення є

центральним для розуміння меж охорони і запобігає надмірному розширенню авторсько-правового захисту на сферу наукового та практичного знання.

У навчально-методичному аспекті доцільно приділяти увагу також критерію «зовнішнього вираження» як обов'язковій умові охорони. Студентам слід пояснювати, що лише ті елементи творчого результату, які можуть бути сприйняті, відтворені або зафіксовані поза свідомістю автора, підпадають під правову охорону. Відповідно, усні ідеї, внутрішні задуми чи невтілені концепції не породжують авторсько-правових наслідків.

Окремо слід звернути увагу на межі охорони щодо елементів твору, які мають технічний або функціональний характер. У таких випадках авторське право не може використовуватися для монополізації технічних рішень або функціональних властивостей, оскільки це є предметом регулювання інших правових інститутів, зокрема патентного права. Методично доцільно наводити студентам приклади, коли форма вираження та функціональне призначення можуть перетинатися, але правова охорона поширюється лише на творчо виражену складову.

Важливим елементом навчального аналізу є також розуміння меж охорони щодо загальновідомих елементів та публічного надбання. Твори, строк охорони яких сплив, переходять у суспільне надбання і можуть вільно використовуватися за умови дотримання особистих немайнових прав автора, якщо вони зберігаються. Студентам слід пояснювати, що публічне надбання є інструментом забезпечення культурного та наукового розвитку суспільства і не повинно сприйматися як втрата правової охорони в негативному сенсі.

Методично доцільно також акцентувати увагу на допустимих випадках вільного використання творів, які становлять винятки з авторського права. Йдеться про цитування, використання з навчальною метою, інформаційні огляди та інші форми, які не порушують нормального використання твору і не завдають невиправданої шкоди законним інтересам автора. У цьому контексті важливо формувати у студентів розуміння

принципу «триступеневого тесту» як загального критерію допустимості обмежень авторського права.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що межі правової охорони твору виконують системоутворюючу функцію у сфері авторського права, оскільки забезпечують баланс між стимулюванням творчості та доступом суспільства до знань і культурних цінностей. Саме усвідомлення цих меж дозволяє майбутнім правникам коректно застосовувати норми авторського права у практичній діяльності та уникати надмірного розширення обсягу виключних прав.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміється під межами правової охорони твору?
2. Які елементи твору підлягають охороні?
3. Чому авторське право не охороняє ідеї?
4. Які об’єкти виключені з авторсько-правової охорони?
5. Що таке дихотомія «ідея — форма вираження»?
6. Як визначити межу між ідеєю та її вираженням?
7. Чи охороняються факти та дані?
8. Яке значення має творчий вибір автора?
9. Як визначається обсяг правової охорони твору?
10. Чи охороняються назви творів?
11. Які особливості охорони персонажів?
12. Чи охороняються стилі та художні прийоми?
13. Як співвідносяться авторське право та свобода творчості?
14. Які критерії використовуються судами для визначення меж охорони?
15. Як встановлюється факт копіювання?
16. Чим відрізняється запозичення ідеї від порушення авторського права?
17. Як цифровізація впливає на межі правової охорони?
18. Яке значення мають винятки та обмеження авторського права?
19. Чому визначення меж охорони має практичне значення?
20. Як межі правової охорони забезпечують баланс інтересів автора і суспільства?

Тема 4. Види творів як об’єктів авторського права

4.1. Літературні твори як підвид об’єктів авторського права

Літературні твори становлять один із базових та найбільш традиційних підвидів об’єктів авторського права, що відображає результати інтелектуальної діяльності у сфері словесного вираження думок, образів та інформаційного змісту. У навчально-методичному аспекті доцільно наголошувати, що літературний твір охоплює не лише художні тексти у класичному розумінні, але й наукові, навчальні, публіцистичні та інші форми письмового або усного викладу, за умови їх об’єктивної фіксації.

Методично важливо сформувати у студентів розуміння того, що охорона літературного твору не залежить від його жанру, обсягу, художньої цінності чи рівня складності. Вирішальним є факт творчого створення тексту та його вираження в об’єктивній формі, яка дозволяє сприйняття, відтворення або подальше використання. Таким чином, навіть короткі тексти, окремі фрагменти або структуровані інформаційні матеріали можуть бути об’єктами авторського права за умови наявності творчого характеру.

У навчальному процесі слід акцентувати увагу на ознаках, що дозволяють відмежувати літературний твір від інших інформаційних продуктів. Зокрема, не підлягають охороні як літературні твори окремі слова, загальновживані вирази, фактичні дані та інформаційні повідомлення, якщо вони не набули творчої форми викладу. Водночас авторське право може охороняти структуру, композицію, стиль викладу та індивідуальну манеру подачі матеріалу.

Окремого методичного розгляду потребує питання охорони похідних літературних творів, таких як переклади, адаптації, анотації, реферати та інші переробки. Студентам слід пояснювати, що такі результати можуть отримувати самостійну правову охорону лише за умови наявності творчого внеску їх автора, однак не повинні порушувати права на первинний твір, на основі якого вони створені.

Важливим є також розуміння специфіки літературних творів у цифровому середовищі. Сучасна практика демонструє, що літературні твори все частіше існують у формі електронних текстів, блогів, онлайн-статей та контенту соціальних мереж. У цьому контексті методично доцільно наголосити, що спосіб фіксації не впливає на сам факт правової охорони, оскільки вирішальним залишається зміст та форма творчого вираження.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що літературні твори як підвид об'єктів авторського права відіграють системоутворюючу роль у розвитку інформаційного та культурного простору, а їх правова охорона спрямована на забезпечення балансу між захистом авторських інтересів та вільним обігом знань у суспільстві.

Питання для самоконтролю

1. Що охоплюється поняттям «літературний твір» у авторському праві?
2. Які ознаки відрізняють літературний твір від інших об'єктів авторського права?
3. Чи охоплює охорона літературного твору його зміст?
4. Які форми вираження літературних творів визнаються законом?
5. Чи охороняються наукові та публіцистичні тексти як літературні твори?
6. Яке значення має письмова форма для охорони літературного твору?
7. Чи охороняються усні літературні твори?
8. Як визначається творчий характер літературного твору?
9. Чи охороняються короткі тексти (слогани, заголовки)?
10. Яке значення має структура тексту для авторсько-правової охорони?
11. Як судова практика визначає оригінальність літературних творів?
12. Чи охороняються переклади літературних творів?
13. Як співвідносяться літературні твори та похідні твори?
14. Чи охороняються чернетки та ескізи текстів?
15. Яке значення має стиль автора для охорони твору?

16. Чи охороняються навчальні та методичні матеріали як літературні твори?
17. Як цифровізація впливає на поширення літературних творів?
18. Які особливості захисту літературних творів в Інтернеті?
19. Чи охороняються тексти, створені за допомогою ШІ?
20. Яке місце літературних творів у системі об'єктів авторського права?

4.2. Наукові твори як підвид об'єктів авторського права

Наукові твори як підвид об'єктів авторського права становлять результат інтелектуальної діяльності, спрямованої на отримання, систематизацію, інтерпретацію та презентацію нового або узагальненого знання. У навчально-методичному вимірі доцільно підкреслювати, що охорона наукового твору не поширюється на самі наукові факти, відкриття чи закономірності, а охоплює лише форму їх викладення, структурування та авторську аргументацію.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на специфічній подвійній природі наукових творів. З одного боку, вони є результатом творчої діяльності, що відображає індивідуальний внесок автора у розвиток знання. З іншого боку, вони функціонують як елемент наукової комунікації, призначений для верифікації, критики та подальшого використання іншими дослідниками. Саме тому межі правової охорони наукових творів є більш «звуженими» порівняно з художніми творами.

У навчальному процесі слід звернути увагу на критерій творчого підходу у наукових творах. Охороні підлягає не сам зміст наукових істин, а індивідуальний спосіб їх подання, включаючи логіку викладу, структуру роботи, добір і систематизацію матеріалу, а також авторську інтерпретацію результатів дослідження. Водночас просте відтворення загальновідомих даних або компіляція без належного творчого внеску не створює об'єкта авторського права.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення авторського права та наукової доброчесності. Студентам доцільно пояснювати, що порушення правил цитування, плагіат або некоректне запозичення наукових результатів може одночасно становити як етичне порушення, так і юридичне порушення авторських прав. У цьому контексті важливо формувати розуміння різниці між академічною доброчесністю як стандартом наукової діяльності та авторським правом як правовим механізмом захисту.

Методично доцільно також акцентувати увагу на формах наукових творів, які підлягають охороні. До них належать монографії, статті, дисертації, звіти про науково-дослідні роботи, тези доповідей, навчально-наукові матеріали тощо, за умови наявності творчого характеру їх викладення. Важливо підкреслювати, що правова охорона виникає незалежно від рівня наукового визнання або офіційної апробації результатів.

Завершуючи виклад теми, слід наголосити, що наукові твори як об’єкти авторського права виконують особливу функцію у забезпеченні балансу між індивідуальним правом автора на результат інтелектуальної праці та суспільним інтересом у вільному розвитку науки, що передбачає одночасний захист авторства та забезпечення можливості подальшого наукового використання знань.

Питання для самоконтролю

1. Що відноситься до наукових творів у авторському праві?
2. Які ознаки відрізняють науковий твір від інших літературних творів?
3. Чи охороняються наукові ідеї та результати досліджень?
4. Яке значення має форма викладення наукового твору?
5. Чи охороняються дисертації та монографії?
6. Як визначається оригінальність наукового твору?
7. Чи охороняються наукові статті?
8. Яке значення має наукова новизна для авторського права?
9. Чи охороняються методології та методики досліджень?

10. Як співвідносяться авторське право і патентне право у науці?
11. Чи охороняються цитати в наукових творах?
12. Які особливості співавторства у наукових роботах?
13. Як регулюється академічна доброчесність?
14. Чи охороняються рецензії та відгуки?
15. Як судова практика оцінює наукові запозичення?
16. Чи охороняються бази даних наукових досліджень?
17. Як цифровізація впливає на поширення наукових творів?
18. Які проблеми виникають із плагіатом у науці?
19. Чи охороняються препринти та онлайн-публікації?
20. Яке значення мають наукові твори для розвитку авторського права?

4.3. Комп'ютерні програми як підвид об'єктів авторського права

Комп'ютерні програми належать до специфічного підвиду об'єктів авторського права, правовий режим яких поєднує класичні підходи охорони творчих результатів із вимогами високотехнологічного середовища. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що комп'ютерна програма розглядається як сукупність інструкцій, виражених у формі вихідного або об'єктного коду, призначених для забезпечення функціонування комп'ютерної системи для досягнення певного результату.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що авторське право охороняє не ідею, алгоритм чи функціональний принцип роботи програми, а саме форму їх вираження у вигляді коду. Це є ключовим для правильного розуміння меж правової охорони та недопущення ототожнення авторського права з патентним правом, яке може охоплювати технічні рішення за умови їх відповідності встановленим критеріям охороноздатності.

У навчальному процесі слід підкреслювати, що комп'ютерна програма визнається об'єктом авторського права за умови наявності творчого характеру її створення. При цьому

навіть утилітарні або функціонально орієнтовані програми можуть підпадати під охорону, якщо їх код містить індивідуальні елементи вибору та структурування, що не зводяться до суто технічної необхідності.

Окремої уваги потребує питання охорони різних форм комп'ютерної програми, зокрема вихідного коду, об'єктного коду, а також супровідної документації, яка може містити творчі елементи опису функціоналу, інтерфейсу та архітектури програмного продукту. У цьому контексті студентам важливо пояснювати, що правова охорона поширюється на всі форми вираження програми, якщо вони мають творчий характер.

Методично значущим є також розгляд питань правомірного використання комп'ютерних програм, зокрема ліцензування, модифікації, адаптації та декомпіляції у межах, дозволених законом. Особливу увагу слід приділяти балансу між правами правовласника та потребами сумісності програмних продуктів, що є характерним для цифрового середовища.

У навчальному процесі доцільно акцентувати увагу на практичних ризиках порушення авторських прав у сфері програмного забезпечення, зокрема, незаконному копіюванні, використанні неліцензійного програмного забезпечення та піратстві. Це дозволяє сформувати у студентів розуміння реальної правозастосовної проблематики та значення авторського права у цифровій економіці.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що комп'ютерні програми як об'єкти авторського права є прикладом адаптації традиційних правових конструкцій до умов технологічного розвитку, забезпечуючи одночасно захист інтелектуальної праці програмістів та функціонування інноваційного ринку програмного забезпечення.

Питання для самоконтролю

1. Чому комп'ютерні програми охороняються авторським правом?
2. Які елементи комп'ютерної програми підлягають охороні?
3. Чи охороняється вихідний код програми?

4. Чи охороняється об’єктний код програми?
5. Чи охороняються алгоритми та ідеї програм?
6. Яке значення має структура програми для охорони?
7. Як визначається оригінальність комп’ютерної програми?
8. Чи охороняється інтерфейс користувача?
9. Яке співвідношення авторського права і патентного права у сфері ПЗ?
10. Чи дозволено декомпіляцію програм?
11. Які винятки існують для сумісності програм?
12. Як охороняються відеоігри як програмні продукти?
13. Чи охороняються оновлення та модифікації програм?
14. Яке значення має ліцензування програмного забезпечення?
15. Як захищаються програми у цифровому середовищі?
16. Чи охороняються open-source програми?
17. Як визначається порушення прав на програму?
18. Яка роль DRM у захисті програм?
19. Як судова практика оцінює копіювання коду?
20. Яке значення комп’ютерних програм у цифровій економіці?

4.4. Бази даних як підвид об’єктів авторського права

Бази даних як підвид об’єктів авторського права становлять складні інформаційні утворення, що складаються із систематизованої сукупності творів, даних або інших матеріалів, які підібрані, упорядковані або розміщені у спосіб, що відображає творчий підхід укладача. У навчально-методичному контексті доцільно підкреслювати, що правова охорона баз даних не поширюється на самі дані як такі, а охоплює лише творчий аспект їх добору або структурування.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що бази даних можуть охоронятися авторським правом лише за наявності оригінальності у способі підбору або організації їх змісту. Це означає, що навіть якщо окремі елементи бази є загальновідомими або публічно доступними, сама база може бути об’єктом авторського права, якщо її структура відображає індивідуальний творчий вибір укладача.

У навчальному процесі слід підкреслювати дуальну природу правового режиму баз даних. З одного боку, вони можуть охоронятися як об'єкти авторського права за критерієм оригінальності компіляції. З іншого боку, у певних правових системах вони також можуть підпадати під спеціальний режим охорони інвестицій у створення бази даних, що підкреслює їх економічну значущість та організаційний характер.

Окремої уваги потребує питання критеріїв охороноздатності баз даних. Студентам слід пояснювати, що не кожна сукупність інформації може бути визнана об'єктом авторського права. Випадкове або механічне накопичення даних без систематизації, логічної структури чи творчого підходу не створює підстав для правової охорони.

Методично доцільно також акцентувати увагу на практичному значенні баз даних у сучасному інформаційному суспільстві. Вони широко використовуються у сфері науки, освіти, бізнесу, державного управління та цифрових платформ, що зумовлює високий рівень правових ризиків, пов'язаних із несанкціонованим копіюванням або комерційним використанням структурованих інформаційних масивів.

У навчальному аспекті важливо формувати у студентів розуміння меж використання баз даних, зокрема, допустимості їх цитування, аналізу та використання окремих елементів без порушення прав на оригінальну структуру або організацію. Це дозволяє забезпечити баланс між захистом інтелектуальної власності та свободою доступу до інформації.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що бази даних як об'єкти авторського права є прикладом трансформації класичних авторсько-правових конструкцій у відповідь на розвиток інформаційних технологій, поєднуючи творчий елемент упорядкування інформації з її високою економічною та суспільною значущістю.

Питання для самоконтролю

1. Що таке база даних як об'єкт авторського права?
2. Які ознаки бази даних підлягають охороні?
3. Чи охороняється зміст бази даних?

4. Що означає творчий добір або розташування матеріалів?
5. Чи охороняються електронні бази даних?
6. Яке співвідношення авторського права і «sui generis» права на бази даних?
7. Чи охороняються відкриті бази даних?
8. Як визначається оригінальність бази даних?
9. Чи охороняються оновлення баз даних?
10. Які способи використання баз даних існують?
11. Чи дозволено витягування суттєвої частини бази даних?
12. Як захищаються бази даних в Інтернеті?
13. Яка роль ліцензій у використанні баз даних?
14. Чи охороняються державні реєстри як бази даних?
15. Як судова практика оцінює копіювання баз даних?
16. Яке значення мають бази даних у цифровій економіці?
17. Чи охороняються API та структуровані набори даних?
18. Як відрізняється база даних від простого набору інформації?
19. Які ризики незаконного використання баз даних?
20. Яке значення баз даних для інформаційного суспільства?

4.5. Аудіовізуальні твори як підвид об'єктів авторського права

Аудіовізуальні твори становлять складний та багатокомпонентний підвид об'єктів авторського права, що поєднує в собі систему взаємопов'язаних творчих елементів, спрямованих на створення цілісного візуально-акустичного результату. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що до аудіовізуальних творів належать кінематографічні твори, телевізійні програми, відеопродукція та інші форми послідовного поєднання зображення і звуку, незалежно від способу їх технічного створення та відтворення.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що аудіовізуальний твір є результатом колективної творчої діяльності, у якій бере участь значна кількість суб'єктів із різними функціональними ролями. До таких суб'єктів належать режисери, сценаристи, оператори, композитори,

художники-постановники та інші учасники творчого процесу, внесок яких формує цілісний художній результат. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання визначення авторства та розмежування прав на окремі елементи твору і на аудіовізуальний твір у цілому.

У навчальному процесі слід підкреслювати, що правова охорона аудіовізуального твору поширюється як на його цілісну структуру, так і на окремі елементи, якщо вони мають самостійний творчий характер. Водночас важливо пояснювати студентам, що використання окремих компонентів без згоди правовласників може становити порушення авторського права, навіть якщо такі елементи були створені в межах одного виробничого процесу.

Окремої уваги потребує специфіка правового режиму аудіовізуальних творів у контексті їх публічного використання. Йдеться про кінопрокат, телевізійне мовлення, онлайн-дистрибуцію та потокові сервіси, які істотно змінили традиційні моделі розповсюдження таких творів. У цьому контексті студентам доцільно роз'яснювати роль ліцензійних договорів та механізмів колективного управління правами як основних інструментів правомірного використання аудіовізуального контенту.

Методично значущим є також розгляд питання правового статусу виконавців та виробників аудіовізуальних творів, оскільки їхні суміжні права тісно переплітаються з авторськими правами. Це дозволяє сформувати у студентів системне розуміння багаторівневої структури правової охорони у сфері аудіовізуального виробництва.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що аудіовізуальні твори як об'єкти авторського права відображають найвищий рівень інтеграції творчих та технологічних процесів, а їх правова охорона спрямована на забезпечення балансу між інтересами численних правовласників, виробників контенту та суспільства, яке споживає результати аудіовізуальної культури.

Питання для самоконтролю

1. Що належить до аудіовізуальних творів?
2. Які ознаки аудіовізуального твору?

3. Які елементи входять до складу аудіовізуального твору?
4. Хто визнається автором аудіовізуального твору?
5. Як регулюється співавторство у фільмах?
6. Чи охороняються сценарії як окремі твори?
7. Яке значення має режисер у створенні твору?
8. Чи охороняється монтаж як творчий внесок?
9. Як захищаються права на кінофільми?
10. Чи охороняються трейлери та фрагменти фільмів?
11. Як регулюється використання музики у фільмах?
12. Чи охороняються серіали як аудіовізуальні твори?
13. Як захищаються права в цифровому стрімінгу?
14. Яке значення має ліцензування фільмів?
15. Як борються з піратством аудіовізуального контенту?
16. Чи охороняються анімаційні твори?
17. Яке значення мають дубляж і переклад?
18. Як судова практика оцінює копіювання відеоконтенту?
19. Чи охороняються короткі відео в соцмережах?
20. Яке місце аудіовізуальних творів у сучасній культурі?

4.6. Музичні твори як підвид об’єктів авторського права

Музичні твори становлять специфічний підвид об’єктів авторського права, що охоплює результати творчої діяльності у сфері звукової організації, мелодійної структури та гармонійного поєднання музичних елементів. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що правова охорона музичного твору поширюється на його композиційну форму, незалежно від способу виконання, запису чи технічного відтворення.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що музичний твір охороняється як цілісний результат творчості, який може існувати у вигляді нотного запису, цифрового файлу або усного виконання, за умови можливості його об’єктивного відтворення. При цьому авторське право не поширюється на окремі музичні елементи, що є загальновживаними або стандартними, якщо вони не набули індивідуального творчого вираження у структурі твору.

У навчальному процесі слід звернути увагу на розмежування між музичним твором як авторським об'єктом та його виконанням як об'єктом суміжних прав. Студентам доцільно пояснювати, що композитор є автором музичного твору, тоді як виконавець, наприклад, співак або музикант, набуває суміжних прав на інтерпретацію цього твору. Такий підхід дозволяє сформувати розуміння багаторівневої правової структури музичної індустрії.

Окремого методичного розгляду потребує питання охорони похідних музичних творів, зокрема аранжувань, реміксів та обробок. У цих випадках правова охорона надається за умови наявності творчого внеску у зміну або адаптацію первинного твору, однак використання оригінальної композиції потребує дотримання прав її автора або правовласника.

Важливим є також розуміння особливостей використання музичних творів у цифровому середовищі, зокрема через стримінгові платформи, соціальні мережі та мультимедійні сервіси. У цьому контексті доцільно акцентувати увагу на ролі ліцензійних механізмів та колективного управління майновими правами як ключових інструментів легального обігу музичного контенту.

Методично значущим є формування у студентів розуміння практичних аспектів захисту музичних творів, включаючи боротьбу з піратством, несанкціонованим копіюванням та публічним використанням без дозволу правовласників. Це дозволяє поєднати теоретичні знання з реальними викликами правозастосування у сфері музичної індустрії.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що музичні твори як об'єкти авторського права відіграють важливу роль у культурному та економічному обігу, а їх правова охорона забезпечує баланс між захистом інтересів авторів і виконавців та вільним доступом суспільства до музичної творчості.

Питання для самоконтролю

1. Що належить до музичних творів?
2. Які елементи музичного твору охороняються?
3. Чи охороняється мелодія окремо від тексту?

4. Яке значення мають гармонія та аранжування?
5. Хто визнається автором музичного твору?
6. Як регулюється співавторство в музиці?
7. Чи охороняються музичні імпровізації?
8. Як захищаються права виконавців?
9. Яке значення має фонограма?
10. Чи охороняються ремікси та кавери?
11. Як визначається порушення музичних прав?
12. Чи охороняються музичні семпли?
13. Як регулюється використання музики в Інтернеті?
14. Яке значення має ліцензування музичних творів?
15. Як працюють організації колективного управління?
16. Чи охороняються музичні кліпи?
17. Як судова практика оцінює плагіат у музиці?
18. Яке значення має цифрова дистрибуція музики?
19. Чи охороняються тексти пісень?
20. Яке місце музичних творів у культурній індустрії?

4.7. Твори образотворчого мистецтва як підвид об’єктів авторського права

Твори образотворчого мистецтва становлять важливий підвид об’єктів авторського права, що охоплює результати творчої діяльності у сфері візуального художнього вираження. До них належать живопис, графіка, скульптура, дизайн, інсталяції та інші форми художнього створення образів, які мають об’єктивну форму вираження та здатні до сприйняття іншими особами. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ключовим критерієм охороноздатності таких творів є не їх естетична цінність, а наявність творчого характеру та індивідуального авторського внеску.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що авторське право охороняє форму художнього вираження, а не ідею, сюжет чи стиль як абстрактні категорії. Це означає, що художній напрям, техніка виконання або загальна концепція не можуть бути об’єктом монопольного права, однак конкретний художній твір, у якому вони реалізовані, підлягає правовій охороні.

У навчальному процесі слід звернути увагу на різноманітність форм творів образотворчого мистецтва та їхню специфіку. Живопис і графіка, як правило, мають статичний характер і фіксуються на матеріальному носії, тоді як сучасні форми, зокрема цифрове мистецтво або інсталяції, можуть існувати у змінних або інтерактивних форматах. Незважаючи на це, правова охорона зберігається за умови можливості ідентифікації творчого результату.

Окремого методичного розгляду потребує питання оригінальності в образотворчому мистецтві. Студентам слід пояснювати, що навіть використання загальновідомих мотивів або традиційних технік не виключає авторсько-правової охорони, якщо твір містить індивідуальне творче переосмислення. Водночас просте копіювання або репродукція без творчого внеску не створює нового об'єкта авторського права.

Важливим є також розуміння специфіки правового режиму оригінальних творів мистецтва та їх копій. Оригінал художнього твору має самостійне значення як об'єкт права, тоді як репродукції, фотографії або цифрові відтворення можуть потребувати окремої правової оцінки щодо наявності творчого внеску у процес їх створення.

Методично доцільно акцентувати увагу на практичних аспектах використання творів образотворчого мистецтва, зокрема у сфері виставкової діяльності, комерційного обігу, цифрової репродукції та мерчандайзингу. Це дозволяє студентам усвідомити реальні механізми функціонування авторського права у культурній та економічній площині.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що твори образотворчого мистецтва як об'єкти авторського права забезпечують юридичний захист індивідуального художнього бачення, водночас не обмежуючи свободу творчих стилів і напрямів, що є ключовою умовою розвитку культурного простору.

Питання для самоконтролю

1. Що належить до творів образотворчого мистецтва?
2. Які види образотворчих творів існують?
3. Чи охороняються картини та малюнки?

4. Яке значення має художній стиль?
5. Чи охороняються скульптури?
6. Як визначається оригінальність художнього твору?
7. Чи охороняються цифрові картини?
8. Яке значення має ескіз у процесі створення твору?
9. Чи охороняються графічні дизайни?
10. Як захищаються права художників?
11. Чи охороняються виставки та експозиції?
12. Як регулюється продаж творів мистецтва?
13. Чи охороняється відтворення картин?
14. Як судова практика оцінює копії художніх творів?
15. Чи охороняються NFT-артоб'єкти?
16. Яке значення має авторський підпис?
17. Як захищаються права в цифровому мистецтві?
18. Чи охороняються ілюстрації в книгах?
19. Яке значення має образотворче мистецтво для культури?
20. Як відрізняється натхнення від копіювання?

4.8. Архітектурні твори як підвид об'єктів авторського права

Архітектурні твори становлять специфічний підвид об'єктів авторського права, що охоплює результати творчої діяльності у сфері проєктування будівель, споруд, містобудівних рішень, а також пов'язаних із ними ескізів, креслень, макетів і проєктної документації. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що охороні підлягає саме творчий архітектурний задум, який набуває об'єктивної форми через проєктну або реалізаційну документацію, незалежно від подальшого будівельного втілення.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на розмежуванні між архітектурним твором як результатом інтелектуальної діяльності та його матеріальним втіленням у вигляді будівлі чи споруди. Авторське право охороняє проєкт, концепцію, планувальне рішення та художньо-естетичні характеристики об'єкта, однак не надає монополії на функціональні, технічні або конструктивні рішення, які можуть

регулюватися іншими галузями права, зокрема будівельним та патентним.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що архітектурний твір має комплексний характер і часто створюється у співпраці кількох суб'єктів, включаючи архітекторів, інженерів, дизайнерів та містобудівників. У зв'язку з цим важливо формувати у студентів розуміння багатосуб'єктності авторства та необхідності належного визначення прав на спільно створені об'єкти.

Окремого методичного розгляду потребує питання охорони різних стадій архітектурного проєктування. Ескізи, концептуальні моделі, робочі креслення та остаточна проєктна документація можуть містити творчі елементи і, відповідно, підлягати авторсько-правовій охороні. При цьому правова охорона не залежить від факту реалізації проєкту в натурі, що є принципово важливим для розуміння автономності авторського права від будівельного процесу.

Методично доцільно також акцентувати увагу на питанні внесення змін до архітектурних творів. Переробка, реконструкція або модифікація будівлі може зачіпати особисті немайнові права автора, зокрема право на недоторканність твору, що вимагає дотримання балансу між інтересами власника об'єкта та правами архітектора.

У навчальному аспекті важливо пояснювати студентам практичні аспекти використання архітектурних творів, зокрема у сфері реалізації будівельних проєктів, публікації проєктної документації, участі в конкурсах та міжнародних архітектурних тендерах. Це дозволяє сформувати розуміння реальної взаємодії авторського права з практикою будівництва та містобудування.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що архітектурні твори як об'єкти авторського права забезпечують охорону творчого задуму в просторі матеріальної реалізації, водночас не перешкоджаючи функціональному використанню будівель та розвитку архітектурного середовища як суспільного простору.

Питання для самоконтролю

1. Що таке архітектурний твір?
2. Які елементи архітектурного твору охороняються?

3. Чи охороняються архітектурні проєкти?
4. Яке значення мають ескіз та креслення?
5. Хто визнається автором архітектурного твору?
6. Як регулюється авторство у колективних проєктах?
7. Чи охороняються будівлі як твори?
8. Яке співвідношення архітектурного та будівельного права?
9. Чи охороняються інтер'єри будівель?
10. Як захищаються права архітекторів?
11. Чи дозволено відтворення будівель?
12. Яке значення має містобудівна документація?
13. Чи охороняються 3D-моделі будівель?
14. Як судова практика оцінює копіювання архітектурних рішень?
15. Чи охороняються реконструкції будівель?
16. Яке значення має авторський нагляд?
17. Як регулюється використання проєктної документації?
18. Чи охороняються ландшафтні проєкти?
19. Які особливості цифрового моделювання архітектури?
20. Яке місце архітектурних творів у системі авторського права?

4.9. Фотографічні твори як підвид об'єктів авторського права

Фотографічні твори як підвид об'єктів авторського права охоплюють результати творчої діяльності, зафіксовані за допомогою фотографічної техніки, незалежно від способу отримання зображення, типу носія чи технології обробки. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що фотографія як об'єкт правової охорони характеризується поєднанням технічного процесу фіксації зображення та творчого вибору автора щодо композиції, освітлення, ракурсу, моменту зйомки та подальшої візуальної інтерпретації.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що авторсько-правова охорона фотографічного твору не залежить від художньої цінності або професійного рівня знімка. Вирішальною є наявність мінімального творчого внеску, який

проявляється у виборі об’єкта зйомки, побудові кадру, використанні світла, кольору та інших візуальних засобів. Водночас суто технічні або автоматично отримані зображення без індивідуалізованого творчого рішення можуть не відповідати критеріям охороноздатності як твори.

У навчальному процесі слід звернути увагу на межі охорони фотографічних творів, зокрема на розмежування між творчою фотографією та репродукційною зйомкою. Фотографії, що мають виключно документальний або механічний характер відтворення вже існуючих об’єктів без творчої інтерпретації, можуть мати обмежений рівень охорони або вимагати додаткового аналізу щодо наявності творчого елемента. При цьому цифрова обробка зображення, якщо вона містить авторські рішення, також може становити частину охоронюваного твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання правового режиму фотографічних творів у цифровому середовищі. Сучасна практика поширення фотографій через соціальні мережі, онлайн-платформи та фотобанки значно ускладнює контроль за їх використанням. Студентам доцільно пояснювати значення ліцензійних умов, авторських водяних знаків та технічних засобів захисту як інструментів забезпечення правомірного обігу фотографічних творів.

Важливим є також розуміння співвідношення авторського права фотографа та прав осіб, зображених на фотографії. У навчальному контексті слід підкреслювати необхідність балансу між правом автора на використання твору та правом особи на власне зображення, що має особливе значення у сфері публічної комунікації та комерційного використання фотографій.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що фотографічні твори як об’єкти авторського права є прикладом синтезу технічного та творчого начал, де правова охорона спрямована на захист індивідуального авторського бачення реальності, водночас забезпечуючи належний баланс між свободою творчості та правами інших учасників інформаційного обігу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке фотографічний твір?
2. Які ознаки фотографічного твору?
3. Чи охороняються всі фотографії?
4. Яке значення має творчий підхід у фотографії?
5. Чи охороняються селфі?
6. Як визначається оригінальність фотографії?
7. Чи охороняються репортажні фото?
8. Яке значення має композиція знімка?
9. Чи охороняються фотографії в соціальних мережах?
10. Як захищаються права фотографів?
11. Чи охороняються оброблені фотографії?
12. Як судова практика оцінює копіювання фото?
13. Чи охороняються стокові фотографії?
14. Яке значення має авторський ракурс?
15. Чи охороняються фотографії подій?
16. Як регулюється використання фото в медіа?
17. Чи охороняються AI-генеровані зображення?
18. Яке значення має EXIF-інформація?
19. Як доводиться авторство фотографії?
20. Яке місце фотографії у сучасній культурі?

4.10. Карти, креслення, ескізи як підвид об’єктів авторського права

Карти, креслення та ескізи становлять специфічний підвид об’єктів авторського права, що охоплює результати інтелектуальної діяльності, спрямованої на графічне або схематичне відтворення просторових, технічних чи концептуальних рішень. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що правова охорона таких об’єктів поширюється не на самі факти, географічні дані або технічні принципи, а на оригінальну форму їх графічного вираження та авторське структурування.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що карти, креслення та ескізи можуть бути об’єктами авторського права лише за умови наявності творчого характеру

їх створення. Це означає, що навіть використання загальнодоступних даних або стандартних технічних правил не виключає охорони, якщо автор здійснив індивідуальний вибір способу відображення, компонування елементів або візуальної подачі інформації.

У навчальному процесі слід розмежовувати інформаційно-довідкову та творчо-інтерпретаційну складові зазначених об'єктів. Наприклад, географічні карти базуються на об'єктивних даних, однак їх компоновка, масштабування, умовні позначення та візуальна система є результатом творчої діяльності укладача. Аналогічно, креслення можуть містити як суто технічні елементи, так і авторські рішення щодо способу їх графічного представлення.

Окремої уваги потребує питання правового режиму ескізів як початкових форм творчого задуму. Ескізи можуть виступати самостійними об'єктами авторського права, якщо вони мають об'єктивну форму вираження та відображають індивідуальний творчий підхід автора. Водночас їх подальше використання у виробничому або будівельному процесі не позбавляє їх первинного авторсько-правового статусу.

Методично доцільно також акцентувати увагу на практичному значенні картографічних і технічних творів у сфері науки, інженерії, архітектури та освіти. Їх широке використання у професійній діяльності зумовлює необхідність чіткого розуміння меж дозволеного копіювання, адаптації та використання таких матеріалів без порушення прав автора або правовласника.

У навчальному аспекті важливо формувати у студентів розуміння того, що правова охорона карт, креслень і ескізів спрямована на захист саме творчого способу подачі інформації, а не на монополізацію змісту або технічних рішень, що лежать в їх основі. Це дозволяє забезпечити баланс між інтересами авторів і потребами суспільства у доступі до наукової, технічної та просторової інформації.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що карти, креслення та ескізи як об'єкти авторського права відіграють важливу роль у візуалізації знань та проєктних рішень, а їх правова охорона забезпечує належний захист творчої складової інтелектуальної праці у прикладних та науково-технічних сферах.

Питання для самоконтролю

1. Що належить до карт, креслень та ескізів?
2. Які ознаки цих творів?
3. Чи охороняються географічні карти?
4. Яке значення має творчий внесок у картографії?
5. Чи охороняються технічні креслення?
6. Як визначається оригінальність ескізів?
7. Чи охороняються схеми та діаграми?
8. Яке значення має точність у технічних творах?
9. Чи охороняються інженерні проєкти?
10. Як захищаються права на креслення?
11. Чи охороняються цифрові карти?
12. Яке значення мають GIS-системи?
13. Чи охороняються 3D-моделі як креслення?
14. Як судова практика оцінює копіювання схем?
15. Чи охороняються навчальні схеми?
16. Яке значення має авторський стиль у кресленнях?
17. Як відрізняється технічна інформація від творчої?
18. Чи охороняються інфографіки?
19. Яке значення мають карти у цифрову епоху?
20. Як забезпечується захист картографічних творів?

4.11. Похідні твори як підвид об’єктів авторського права

Похідні твори як підвид об’єктів авторського права охоплюють результати творчої переробки вже існуючих творів, що здійснюється шляхом перекладу, адаптації, аранжування, інсценізації, обробки або іншого творчого переосмислення первинного матеріалу. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що похідний твір виникає не із «чистого аркуша», а на основі вже існуючого об’єкта авторського права, який виступає первинним джерелом творчої трансформації.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що правова охорона похідного твору надається лише за умови наявності самостійного творчого внеску автора у процес

переробки. Це означає, що механічне відтворення, технічний переклад без інтерпретації або формальна зміна елементів без творчого переосмислення не створюють нового об'єкта авторського права.

У навчальному процесі слід розмежовувати первинні та похідні твори, оскільки їх правовий режим є взаємопов'язаним, але не тотожним. Похідний твір охороняється як самостійний об'єкт, однак його використання можливе лише за умови дотримання прав автора первинного твору, якщо останній перебуває під правовою охороною. Таким чином, виникає багаторівнева система прав, що потребує одночасного врахування інтересів кількох правовласників.

Окремого методичного розгляду потребує питання перекладів як найбільш поширеної форми похідних творів. Переклад розглядається не як технічне відтворення тексту іншою мовою, а як творчий процес інтерпретації змісту, що передбачає вибір мовних конструкцій, стилістичних рішень та культурної адаптації. Саме тому перекладач набуває авторських прав на результат своєї діяльності, за умови дотримання прав автора оригінального твору.

Важливим є також розуміння правового режиму адаптацій і переробок у різних сферах творчості, зокрема у музиці, кінематографі та літературі. Аранжування музичних творів, екранізації літературних текстів або переробки художніх сюжетів є типовими прикладами похідних творів, які поєднують елементи первинного твору з новим творчим внеском.

Методично доцільно підкреслювати, що створення похідного твору завжди передбачає баланс між свободою творчої інтерпретації та повагою до прав первинного автора. Студентам слід пояснювати значення ліцензійних договорів і дозволів як правової основи для легального створення та використання похідних творів.

Завершуючи виклад теми, слід наголосити, що похідні твори як об'єкти авторського права забезпечують розвиток культурної спадковості та творчої безперервності, водночас формуючи складну систему взаємопов'язаних прав, яка відображає багаторівневу природу сучасного творчого процесу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке похідний твір?
2. Які види похідних творів існують?
3. Чи охороняються переклади?
4. Яке значення має адаптація твору?
5. Чи охороняється аранжування музики?
6. Як визначається творчий внесок у похідному творі?
7. Чи охороняються ремікси?
8. Яке співвідношення похідного та первинного твору?
9. Чи потрібна згода автора оригіналу?
10. Як регулюється використання похідних творів?
11. Чи охороняються екранізації?
12. Яке значення має переробка твору?
13. Чи охороняються пародії як похідні твори?
14. Як судова практика оцінює похідність?
15. Чи охороняються компіляції?
16. Яке значення має ліцензування похідних творів?
17. Як відрізняється копіювання від творчої переробки?
18. Чи охороняються фанфіки?
19. Яке значення має авторське право на похідний твір?
20. Як балансуються права автора оригіналу і автора похідного твору?

4.12. Складені твори як підвид об’єктів авторського права

Складені твори як підвид об’єктів авторського права охоплюють результати творчої діяльності, що виникають унаслідок добору, систематизації та упорядкування самостійних творів, фрагментів творів або інших матеріалів у цілісну структуровану форму. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що правова охорона у цьому випадку стосується не окремих елементів, а саме творчого підходу до їх добору та організації.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що складений твір є результатом інтелектуальної організації інформаційного або творчого матеріалу, де ключове значення має не створення нових елементів, а оригінальність їх

структурування. Саме спосіб систематизації, логіка побудови та принципи відбору визначають наявність творчого характеру і, відповідно, можливість авторсько-правової охорони.

У навчальному процесі слід розмежовувати складені та похідні твори, оскільки вони мають різну правову природу. Якщо похідний твір передбачає творчу переробку одного первинного твору, то складений твір формується шляхом об'єднання багатьох самостійних об'єктів або матеріалів без їх творчої трансформації по суті. При цьому кожен елемент складеного твору може зберігати власний правовий статус.

Окремого методичного розгляду потребує питання баз даних, антологій, енциклопедій, збірників, каталогів та інших упорядкованих інформаційних систем як типових прикладів складених творів. Студентам слід пояснювати, що навіть за умови використання загальновідомих або вільно доступних матеріалів, оригінальна структура їх добору та розташування може становити об'єкт авторського права.

Важливим є також розуміння меж охорони складених творів. Авторське право не поширюється на самі фактичні дані, тексти чи твори, включені до складу, якщо вони не є результатом творчості укладача. Натомість охороні підлягає лише форма організації матеріалу, що відображає індивідуальний творчий вибір.

Методично доцільно акцентувати увагу на практичних аспектах використання складених творів у видавничій, науковій та освітній діяльності. Це включає питання цитування, передруку, ліцензування та дотримання прав на окремі елементи, що входять до складу таких творів.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що складені твори як об'єкти авторського права відіграють важливу роль у систематизації знань та культурних матеріалів, забезпечуючи баланс між творчим внеском укладача та збереженням прав на окремі використані елементи.

Питання для самоконтролю

1. Що таке складений твір?
2. Які ознаки складених творів?
3. Чим складений твір відрізняється від похідного?

4. Які приклади складених творів існують?
5. Чи охороняється структура складеного твору?
6. Яке значення має добір матеріалів?
7. Хто є автором складеного твору?
8. Чи охороняються енциклопедії та антології?
9. Як регулюється використання складених творів?
10. Чи охороняються бази статей як складені твори?
11. Яке значення має творчий відбір?
12. Чи охороняються каталоги та добірки?
13. Як судова практика визначає оригінальність?
14. Чи охороняються плейлисти як складені твори?
15. Яке співвідношення з базами даних?
16. Чи потрібна згода авторів включених творів?
17. Як захищаються права на структуру збірника?
18. Чи охороняються освітні збірники матеріалів?
19. Яке значення складених творів у цифровому середовищі?
20. Як визначається порушення прав на складений твір?

Тема 5. Об'єкти, які не охороняються авторським правом

5.1. Ідеї та концепції як об'єкти, які не охороняються авторським правом

Ідеї та концепції займають фундаментальне місце у структурі творчої діяльності, однак у системі авторського права вони не визнаються об'єктами правової охорони. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати принципове розмежування між змістом інтелектуального задуму та формою його вираження, оскільки саме форма, а не ідея, підлягає правовій охороні. Це розмежування є базовим для розуміння меж авторського права та запобігає його необґрунтованому розширенню.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ідеї, концепції, принципи, методи, процедури, системи, способи або математичні алгоритми як абстрактні категорії не охороняються авторським правом. Вони можуть вільно використовуватися будь-якими особами за умови, що не

відбувається копіювання конкретної форми їх вираження у творі іншого автора. Таким чином, авторське право не монополізує знання як такі, а лише захищає індивідуальну форму їх творчого оформлення.

У навчальному процесі слід приділяти особливу увагу прикладному розумінню цієї межі. Наприклад, одна і та сама ідея може бути реалізована різними авторами у різних літературних, наукових, художніх або технічних формах, і кожен із таких результатів буде самостійним об'єктом авторського права. Водночас копіювання структури, композиції або унікального способу викладення може становити порушення прав, навіть якщо формально використовується інша лексика.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення ідей та творів у контексті цифрового середовища та штучного інтелекту. Сучасні технології генерації контенту актуалізують проблему розмежування між алгоритмічно згенерованими результатами та творчими творами людини, однак базовий принцип залишається незмінним: охороняється лише конкретна форма вираження, а не абстрактна ідея чи функціональна логіка.

Методично доцільно також акцентувати увагу на значенні цього принципу для розвитку науки, освіти та інновацій. Невизнання ідей об'єктами авторського права забезпечує вільний обіг знань, стимулює конкуренцію творчих рішень і запобігає монополізації інтелектуального простору. Це створює баланс між інтересами автора та суспільною потребою у доступі до інформації.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що розмежування між ідеєю та формою вираження є концептуальною основою авторського права, яка визначає його межі, забезпечує справедливий баланс інтересів та гарантує розвиток творчості у відкритому інформаційному середовищі.

Питання для самоконтролю

1. Чому ідеї та концепції не охороняються авторським правом?

2. У чому полягає різниця між ідеєю та формою вираження твору?
3. Які елементи твору підлягають авторсько-правовій охороні?
4. Чи може одна ідея мати декілька авторсько-правових форм реалізації?
5. У яких випадках використання ідеї не є порушенням авторського права?
6. Чи охороняються методи, принципи та способи як об'єкти авторського права?
7. Як розмежувати запозичення ідеї та копіювання форми її вираження?
8. Яке значення має принцип «ідея – вільна, форма – захищена»?
9. Чи охороняються сюжети творів як ідеї?
10. Як впливає цифрове середовище на розмежування ідей і творів?
11. Чи можуть алгоритми штучного інтелекту створювати охоронювані твори?
12. Чому авторське право не може монополізувати знання?
13. Як співвідносяться свобода наукової діяльності та авторське право?
14. Чи охороняються інструкції або технічні рішення авторським правом?
15. У чому полягає значення творчої оригінальності у контексті ідей?
16. Чи є плагіатом використання тієї ж ідеї у новій формі?
17. Як судова практика визначає межу між ідеєю і вираженням?
18. Чому важливо зберігати вільний доступ до ідей у науці та освіті?
19. Які ризики виникають при розширенні охорони на рівень ідей?
20. Як забезпечується баланс між авторським правом і суспільним інтересом?

5.2. Новини дня як об’єкти, які не охороняються авторським правом

Новини дня як інформаційні повідомлення не підлягають охороні авторським правом, оскільки становлять фактичні відомості про події, що відбуваються у суспільстві, політиці, економіці чи інших сферах. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що авторське право не захищає сам факт події або її інформаційний зміст, а лише можливу творчу форму викладення такого змісту.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на розмежуванні між фактом і його інтерпретацією. Фактична інформація про подію є вільною для використання всіма учасниками інформаційного обігу, тоді як авторсько-правовій охороні може підлягати лише оригінальна форма подання новини, зокрема журналістський текст, аналітичний матеріал або художньо оформлений репортаж.

У навчальному процесі слід пояснювати, що новини як такі не відповідають критерію творчого характеру, оскільки вони відображають об’єктивну реальність, а не результат індивідуального творчого задуму. Водночас спосіб подачі новин, структура матеріалу, добір лексики та авторський стиль можуть створювати окремий об’єкт авторського права у вигляді журналістського твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання повторного використання новинної інформації. Студентам слід роз’яснювати, що вільне використання фактичних даних є необхідною умовою функціонування інформаційного суспільства, однак забороняється дослівне копіювання тексту новинного матеріалу без дозволу правовласника, якщо такий текст має творчий характер.

Методично доцільно також акцентувати увагу на ролі медіа та інформаційних агентств у формуванні новинного контенту. Хоча самі новини не охороняються як об’єкти авторського права, їх структурована подача, редакційна обробка та аналітичне наповнення можуть бути захищені як літературні твори.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що невизнання новин об’єктами авторського права забезпечує

свободу інформації, оперативність її поширення та відкритий доступ суспільства до фактичних відомостей, що є ключовим елементом демократичного інформаційного середовища.

Питання для самоконтролю

1. Чому новини не охороняються авторським правом?
2. У чому полягає різниця між фактом і журналістським твором?
3. Чи може новина мати творчий характер?
4. Які елементи новинного матеріалу можуть охоронятися?
5. Чи охороняється структура подачі новин?
6. Чи є дослівне копіювання новин порушенням права?
7. Як визначити межу між інформацією та твором?
8. Чи охороняються заголовки новин?
9. Яке значення має оперативність у контексті авторського права на новини?
10. Чи може новинне агентство мати авторські права на новини?
11. Як співвідносяться свобода інформації та авторське право?
12. Чи охороняються короткі інформаційні повідомлення?
13. У чому полягає роль редакційної обробки новин?
14. Чи можуть новини бути об'єктом суміжних прав?
15. Як судова практика підходить до захисту новинного контенту?
16. Чи можна вільно передавати новини іншим медіа?
17. Чи охороняється добір новин як творчий процес?
18. Яке значення має суспільний інтерес у поширенні новин?
19. Чи відрізняється новина від аналітичної статті?
20. Чому авторське право не поширюється на факти?

5.3. Офіційні документи як об'єкти, які не охороняються авторським правом

Офіційні документи становлять окрему категорію матеріалів, які виключаються з охорони авторським правом з огляду на їх публічно-правову природу та суспільну значущість. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що

до таких документів належать нормативно-правові акти, судові рішення, акти органів державної влади та місцевого самоврядування, а також інші офіційні тексти, що мають юридично обов'язковий характер.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що виключення офіційних документів з авторсько-правової охорони зумовлене принципами публічності, правової визначеності та доступності права. Громадяни повинні мати вільний доступ до нормативних актів та рішень державних органів, що є необхідною умовою функціонування правової держави.

У навчальному процесі слід розмежовувати офіційні тексти та їх неофіційні інтерпретації. Сам текст нормативного акта або судового рішення не охороняється авторським правом, однак наукові коментарі, аналітичні огляди або переклади можуть бути об'єктами авторського права за умови наявності творчого внеску.

Методично доцільно також звернути увагу на те, що невиключність авторсько-правової охорони офіційних документів не означає відсутності будь-яких обмежень щодо їх використання. Наприклад, можуть діяти вимоги щодо точності відтворення, заборони спотворення змісту або спеціальні правила цитування.

Окремого розгляду потребує питання перекладів офіційних документів. Хоча сам первинний текст не охороняється авторським правом, переклад може становити самостійний об'єкт правової охорони, якщо він містить творчий підхід до мовного відтворення та інтерпретації термінології.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що виключення офіційних документів з авторського права забезпечує баланс між державним регулюванням, принципом відкритості права та необхідністю вільного доступу суспільства до нормативної інформації.

Питання для самоконтролю

1. Чому офіційні документи не охороняються авторським правом?

2. Які документи належать до офіційних?
3. Чим відрізняється нормативний акт від літературного твору?
4. Чи охороняються судові рішення авторським правом?
5. Яке значення має принцип публічності права?
6. Чи можуть державні органи бути авторами творів?
7. Чи охороняються коментарі до законів?
8. Чи є переклад нормативного акта об'єктом авторського права?
9. Як відрізнити офіційний текст від його наукової інтерпретації?
10. Чи можна вільно копіювати закони та кодекси?
11. Чи охороняються адміністративні акти?
12. Чи поширюється авторське право на міжнародні договори?
13. Яке значення має доступність правових актів для суспільства?
14. Чи може бути порушенням зміна офіційного документа?
15. Як регулюється використання офіційних документів у науці?
16. Чи охороняється структура нормативного акта?
17. Чи можуть офіційні документи містити творчі елементи?
18. Яка різниця між офіційним текстом і підручником права?
19. Чому важливо вільне використання правових актів?
20. Як забезпечується баланс між відкритістю права і авторським правом?

5.4. Символіка держави та територіальних громад як об'єкти, які не охороняються авторським правом

Символіка держави та територіальних громад становить особливу категорію в системі об'єктів, виключених з авторсько-правової охорони, що зумовлено її публічно-правовим статусом та функцією репрезентації суверенітету. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що до такої символіки належать державні герби, прапори, гімни, офіційні знаки органів влади, а також символи територіальних громад, які виконують ідентифікаційну та представницьку функцію.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що виключення державної символіки з охорони авторським правом пов'язане з принципом її загального, публічного та обов'язкового використання. Такі символи не можуть бути об'єктом приватної монополії, оскільки вони відображають публічну владу, історичну ідентичність та конституційний лад держави або громади.

У навчальному процесі слід розмежовувати офіційно затверджену символіку та її творчі інтерпретації. Самі державні символи не охороняються авторським правом, однак художні твори, дизайн-варіації або стилізовані зображення можуть набувати правової охорони, якщо вони містять індивідуальний творчий характер і не порушують встановлених правил використання офіційної символіки.

Методично доцільно також звернути увагу на правові обмеження щодо використання державних символів. Навіть за відсутності авторсько-правової охорони їх використання регулюється спеціальним законодавством, яке встановлює вимоги до форми, контексту та допустимих способів застосування з метою недопущення спотворення або дискредитації.

Окремого розгляду потребує питання символіки територіальних громад, яка також виконує публічну функцію і затверджується у встановленому законом порядку. Її правовий режим є аналогічним до державної символіки: вона не може бути об'єктом виключного авторського права, але може використовуватися в межах, визначених нормативно-правовими актами.

У навчальному аспекті важливо формувати у студентів розуміння балансу між творчістю та публічними інтересами. Використання символіки у мистецьких, освітніх або інформаційних матеріалах допускається лише за умови дотримання вимог законодавства та недопущення спотворення її офіційного значення.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що невключення державної та муніципальної символіки до об'єктів авторського права забезпечує її відкритий, загальнообов'язковий статус як елементів публічної ідентичності, що сприяє зміцненню конституційного ладу та символічної єдності суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Чому державна символіка не охороняється авторським правом?
2. Які елементи належать до державної символіки?
3. У чому полягає публічно-правова природа державних символів?
4. Чи може герб бути об’єктом авторського права?
5. Чи охороняється дизайн прапора як твір мистецтва?
6. Як відрізнити офіційну символіку від художньої інтерпретації?
7. Які обмеження існують щодо використання державних символів?
8. Чи можна комерційно використовувати державний герб?
9. Чи охороняється державний гімн авторським правом?
10. Який правовий режим символіки територіальних громад?
11. Чи можуть громади мати виключні права на свої символи?
12. Як регулюється використання символіки у рекламі?
13. Чи є порушенням спотворення державної символіки?
14. Чи можуть художні стилізації символіки бути об’єктом авторського права?
15. Яка різниця між офіційним знаком і дизайнерським зображенням?
16. Чому символіка є елементом публічного порядку?
17. Як співвідносяться свобода творчості та використання символіки?
18. Чи можна створювати похідні твори на основі державної символіки?
19. Яке значення має символіка для державної ідентичності?
20. Чому символіка виключається з авторсько-правової монополії?

5.5. Фольклор як об’єкти, які не охороняються авторським правом

Фольклор як сукупність традиційних культурних виражень, що передаються з покоління в покоління, не охороняється авторським правом у класичному розумінні, оскільки не має індивідуально визначеного автора та не виникає як результат одноразової творчої діяльності конкретної особи. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що фольклор охоплює народні пісні, казки, легенди, прислів’я, обряди, танці, орнаменти та інші форми традиційної культурної спадщини.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ключовою ознакою фольклору є його колективний і анонімний характер. На відміну від авторських творів, фольклорні елементи формуються поступово в межах спільноти, зазнають численних змін і адаптацій, що унеможливлює встановлення єдиного автора або моменту створення твору. Саме це виключає можливість застосування класичної моделі авторсько-правової охорони.

У навчальному процесі слід розмежовувати сам фольклор як культурне явище та його сучасні обробки. Оригінальні фольклорні тексти та мотиви є суспільним надбанням, однак їхні художні адаптації, аранжування, літературні або музичні обробки можуть бути об’єктами авторського права за умови наявності творчого внеску конкретного автора.

Методично доцільно також звернути увагу на проблему «культурної апропріації» та етичного використання фольклорних елементів у сучасному мистецтві, дизайні та комерційній діяльності. Хоча правова охорона як така не застосовується, у багатьох випадках діють спеціальні міжнародні рекомендації щодо поваги до культурної спадщини та традиційних знань.

Окремого розгляду потребує питання державного та міжнародного захисту фольклору поза межами авторського права. У цьому контексті важливо пояснювати студентам роль

ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій у збереженні нематеріальної культурної спадщини, що забезпечує охорону фольклору через адміністративні, культурні та освітні механізми.

У навчальному аспекті слід формувати розуміння того, що відсутність авторсько-правової охорони не означає відсутності будь-якого правового чи етичного захисту фольклору. Йдеться про іншу природу регулювання, яка спрямована не на монополізацію, а на збереження та передачу культурних традицій.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що фольклор як об'єкт поза сферою авторського права є важливою складовою культурної ідентичності народів, а його вільний обіг забезпечує безперервність культурної спадкоємності та розвиток сучасної творчості на основі традиційних джерел.

Питання для самоконтролю

1. Чому фольклор не охороняється авторським правом?
2. У чому полягає колективний характер фольклору?
3. Які форми культурного вираження належать до фольклору?
4. Чи може фольклор мати автора?
5. Як відрізнити фольклор від авторського твору?
6. Чи охороняються народні пісні авторським правом?
7. Чи можуть обробки фольклору бути об'єктами авторського права?
8. Яке значення має анонімність у фольклорі?
9. Чи можна комерційно використовувати фольклорні елементи?
10. Які етичні аспекти існують у використанні фольклору?
11. Чи охороняються народні казки як твори?
12. Яка роль міжнародних організацій у захисті фольклору?
13. Чим відрізняється фольклор від сучасного мистецтва?

14. Чи може фольклор бути об’єктом суміжних прав?
15. Як регулюється використання фольклору в дизайні?
16. Чи існує правова охорона традиційних знань?
17. Чому фольклор вважається суспільним надбанням?
18. Як забезпечується збереження фольклору?
19. Чи можна створити похідний твір на основі фольклору?
20. Яке значення має фольклор для культурної спадщини суспільства?

5.6. Дані та факти як об’єкти, які не охороняються авторським правом

Дані та факти як інформаційні елементи реальності не підлягають охороні авторським правом, оскільки не є результатом творчої діяльності у юридичному значенні цього поняття. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що авторське право не поширюється на об’єктивні відомості про події, явища, процеси, властивості об’єктів або статистичні показники, оскільки такі елементи існують незалежно від їх фіксації людиною.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на фундаментальному розмежуванні між фактом як частиною об’єктивної реальності та формою його інтелектуального опрацювання. Самі по собі факти не можуть бути монополізовані, однак їх добір, систематизація, інтерпретація або аналітичне подання можуть становити об’єкт авторського права, якщо мають творчий характер.

У навчальному процесі слід формувати розуміння того, що вільний обіг фактів і даних є базовою умовою функціонування науки, освіти, журналістики та цифрової економіки. Обмеження доступу до фактичної інформації через авторське право суперечило б принципам розвитку знань і суспільної комунікації.

Окремого методичного розгляду потребує питання баз даних як структурованих масивів інформації. Хоча окремі дані не охороняються, їх оригінальний добір або впорядкування

можуть бути захищені як складені твори, якщо відображають творчий підхід укладача. Це дозволяє розмежувати «сирі дані» та творчо організовану інформаційну систему.

Методично доцільно також звернути увагу на практичні аспекти використання фактів у наукових роботах і журналістиці. Студентам слід пояснювати, що коректне використання фактичної інформації не потребує дозволу правовласника, однак обов'язковим є дотримання вимог добросовісності, точності та, у відповідних випадках, правил цитування джерел.

У навчальному аспекті важливо підкреслювати, що авторське право охороняє не знання як такі, а лише їх творчу форму вираження. Такий підхід забезпечує баланс між інтересами авторів і суспільною потребою у вільному доступі до інформації, що є основою інноваційного розвитку.

Завершуючи виклад теми, слід наголосити, що невключення даних і фактів до об'єктів авторського права гарантує відкритість інформаційного простору, сприяє науковому прогресу та запобігає монополізації об'єктивної реальності через правові механізми.

Питання для самоконтролю

1. Чому факти не охороняються авторським правом?
2. У чому різниця між фактом і творчим твором?
3. Чи можуть дані бути об'єктом авторського права?
4. Що означає принцип невільності монополізації фактів?
5. Чи охороняється статистична інформація?
6. Як відрізнити дані від їх творчої інтерпретації?
7. Чи охороняється добір фактів у журналістському матеріалі?
8. Яке значення мають «сирі дані» у правовому контексті?
9. Чи можуть наукові результати бути фактами?
10. Як співвідносяться факти та авторське право в науці?
11. Чи охороняються історичні події?

12. Чи можна вільно використовувати статистичні показники?
13. Чи охороняється структура подання даних?
14. Яка роль баз даних у захисті інформації?
15. Чи охороняється аналітика на основі фактів?
16. Як забезпечується баланс між доступом до даних і правами автора?
17. Чи є плагіатом використання фактичної інформації?
18. Чому важливий вільний обіг фактичних даних?
19. Чи охороняються результати досліджень як факти?
20. Як розмежувати факт і авторське вираження?

РОЗДІЛ ІІІ
СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Тема 6. Автор і авторство: співвідношення понять

6.1. Поняття автора як первинного суб'єкта авторського права

Автор у системі авторського права виступає первинним і базовим суб'єктом правовідносин, оскільки саме з моменту створення твору в нього виникає комплекс особистих немайнових та майнових прав. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що автор — це фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір, що відповідає критеріям охороноздатності, зокрема, має творчий характер та об'єктивну форму вираження.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що авторське право базується на принципі автоматичного виникнення прав без необхідності будь-якої реєстрації чи формальних процедур. Це означає, що факт створення твору є достатньою юридичною підставою для виникнення авторства, незалежно від подальшого оприлюднення або комерційного використання твору.

У навчальному процесі слід розмежовувати поняття автора та інших осіб, які можуть брати участь у створенні або використанні твору. Автором визнається виключно та особа, яка здійснила творчий внесок, тоді як технічні виконавці, редактори, консультанти або замовники не набувають авторських прав, якщо не брали участі у творчому процесі створення твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання первинності авторських прав. Автор є первинним суб'єктом, оскільки всі подальші права, зокрема передача майнових прав, ліцензування або відчуження, походять саме від нього. Це дозволяє сформувати у студентів розуміння структури правонаступництва у сфері інтелектуальної власності.

Методично доцільно також звернути увагу на презумпцію авторства, відповідно до якої особа, зазначена як

автор на творі, вважається його автором, якщо не доведено інше. Це положення має важливе значення у практиці захисту прав та вирішенні спорів щодо авторства.

У навчальному аспекті важливо підкреслювати, що авторство є нерозривно пов'язаним із творчою індивідуальністю особи. Саме інтелектуальна діяльність, що має оригінальний характер, відрізняє автора від інших учасників процесу створення або використання твору.

Завершуючи виклад теми, слід наголосити, що автор як первинний суб'єкт авторського права є центральною фігурою всієї системи охорони творчих результатів, оскільки саме з його діяльності виникає правовий режим твору та подальша структура майнових і немайнових прав.

Питання для самоконтролю

1. Хто визнається автором у системі авторського права?
2. Чому автор є первинним суб'єктом авторського права?
3. Які умови необхідні для виникнення авторського права?
4. Чи залежить виникнення авторських прав від реєстрації твору?
5. Які ознаки відрізняють автора від інших учасників творчого процесу?
6. Чи може юридична особа бути автором твору?
7. У чому полягає творчий внесок як критерій авторства?
8. Чи набуває авторських прав особа, яка лише технічно оформлює твір?
9. Як визначається авторство у випадку співавторства?
10. Які права виникають у автора з моменту створення твору?
11. Чому авторство пов'язане з творчою діяльністю фізичної особи?
12. Чи впливає оприлюднення твору на факт авторства?
13. Яке значення має презумпція авторства?
14. Як доводиться авторство у випадку спору?
15. Чи може замовник твору вважатися його автором?
16. Яка роль технічних виконавців у створенні твору?
17. Чи змінюється авторство при передачі майнових прав?

18. У чому полягає різниця між автором і правовласником?
19. Чому автор є ключовою фігурою у системі авторського права?
20. Як співвідноситься авторство з поняттям творчої індивідуальності?

6.2. Презумпція авторства

Презумпція авторства є базовим процесуальним та матеріально-правовим інструментом у сфері авторського права, що забезпечує стабільність правового статусу твору та його автора. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ця презумпція означає визнання особи автором твору за умови її зазначення як автора на примірнику твору або в інший спосіб, передбачений законодавством, доки не буде доведено протилежне.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що презумпція авторства виконує функцію спрощення доказування у спорах щодо належності прав. Вона зменшує процесуальне навантаження на особу, яка заявляє про своє авторство, та переносить обов'язок доведення протилежного на сторону, яка оспорює це авторство. Це відповідає загальним принципам правової визначеності та ефективного захисту прав.

У навчальному процесі слід розмежовувати формальне зазначення авторства та фактичний творчий внесок. Презумпція не створює авторства як такого, а лише закріплює юридичне припущення, яке може бути спростоване належними доказами, зокрема рукописами, чернетками, файлами, свідченнями або іншими доказами процесу створення твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання спільного авторства, у межах якого презумпція може застосовуватися до кожного зі співавторів. У таких випадках важливо правильно визначати внесок кожного учасника та характер їх творчої взаємодії, оскільки це впливає на обсяг прав та порядок їх реалізації.

Методично доцільно також звернути увагу на значення презумпції авторства у цифровому середовищі. Умови онлайн-публікацій, автоматичної фіксації контенту та поширення творів через платформи ускладнюють встановлення первинного

автора, що підвищує значення доказових механізмів і технічних засобів ідентифікації авторства.

У навчальному аспекті важливо формувати у студентів розуміння того, що презумпція авторства є не абсолютною, а спростовною. Вона діє лише до моменту подання переконливих доказів іншої особи про фактичне створення твору. Це забезпечує баланс між захистом автора та запобіганням зловживанням правом.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що презумпція авторства є ключовим елементом механізму охорони творчих результатів, який забезпечує ефективність правового захисту, стабільність цивільного обігу творів та юридичну визначеність у сфері інтелектуальної власності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке презумпція авторства?
2. Яке значення має презумпція авторства у праві?
3. Кого визнають автором за загальним правилом?
4. Чи є презумпція авторства остаточною?
5. Яким чином можна спростувати презумпцію авторства?
6. Які докази використовуються у спорах про авторство?
7. Чому презумпція авторства важлива для захисту прав?
8. Як працює презумпція авторства у цифровому середовищі?
9. Чи залежить презумпція від реєстрації твору?
10. Яка роль маркування твору іменем автора?
11. Чи застосовується презумпція до співавторів?
12. Як визначається первинний автор у разі конфлікту?
13. Чи може технічний виконавець бути визнаний автором?
14. Яке значення мають чернетки та робочі матеріали як доказ?
15. Як суд оцінює авторство у спірних ситуаціях?
16. Чому презумпція авторства є процесуальною гарантією?
17. Як співвідносяться презумпція авторства і творчий внесок?
18. Чи може презумпція бути застосована до анонімних творів?

19. Які ризики виникають при неправильному визначенні авторства?
20. Як презумпція авторства забезпечує стабільність правового обороту творів?

6.3. Особливості правового статусу неповнолітніх авторів

Правовий статус неповнолітніх авторів у системі авторського права характеризується поєднанням загального принципу рівності авторських прав та спеціальних цивільно-правових обмежень щодо здійснення майнових прав. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що неповнолітній автор є повноцінним носієм авторських прав із моменту створення твору, незалежно від віку, оскільки авторство виникає внаслідок творчого факту, а не правоздатності у загальному розумінні.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на розмежуванні особистих немайнових та майнових авторських прав. Особисті немайнові права, зокрема право авторства, право на ім’я та право на недоторканність твору, належать неповнолітньому автору без обмежень і не можуть бути передані іншим особам. Натомість здійснення майнових прав, таких як використання твору, ліцензування чи відчуження, залежить від обсягу цивільної дієздатності.

У навчальному процесі слід звернути увагу на вікову диференціацію цивільної дієздатності, відповідно до якої малолітні та неповнолітні особи реалізують свої майнові права через законних представників або з їхньою згодою. Це має особливе значення у випадках комерціалізації творів, укладення договорів або передання прав третім особам.

Окремого методичного розгляду потребує питання захисту прав неповнолітніх авторів. Законні представники, опікуни або батьки не набувають авторства, але можуть здійснювати управління майновими правами від імені неповнолітнього, забезпечуючи дотримання його інтересів у правовому та економічному обороті.

Методично доцільно також акцентувати увагу на практичних аспектах реалізації творчого потенціалу неповнолітніх осіб у цифровому середовищі. Сучасні платформи дозволяють

неповнолітнім створювати та поширювати контент, що підвищує значення правового інформування щодо ризиків порушення прав та необхідності належного оформлення використання творів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що обмеження дієздатності не впливає на сам факт авторства і не зменшує обсягу охорони твору. Авторські права виникають у повному обсязі, але їх реалізація може потребувати участі законних представників до досягнення повної цивільної дієздатності.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що правовий статус неповнолітніх авторів відображає баланс між визнанням творчої автономії особи та необхідністю її правового захисту, забезпечуючи ефективну охорону інтересів молодих творців у сфері інтелектуальної власності.

Питання для самоконтролю

1. Хто визнається автором твору незалежно від віку?
2. Чи впливає неповноліття на виникнення авторських прав?
3. Які види авторських прав належать неповнолітньому автору?
4. У чому полягає різниця між особистими немайновими та майновими правами автора?
5. Чи можуть особисті немайнові права неповнолітнього автора бути передані іншим особам?
6. Хто здійснює майнові права неповнолітнього автора?
7. Яку роль відіграють законні представники у реалізації авторських прав дитини?
8. Чи може неповнолітній самостійно укладати авторські договори?
9. У яких випадках потрібна згода батьків або опікунів для використання твору?
10. Чи впливає вік автора на охороноздатність твору?
11. Як захищаються права неповнолітнього автора у разі порушення?
12. Чи можуть батьки стати авторами твору замість дитини?

13. Чи виникає співавторство між неповнолітнім і дорослим автоматично?
14. Як регулюється комерційне використання творів неповнолітніх авторів?
15. Чи може неповнолітній отримувати винагороду за використання твору?
16. Які ризики існують при укладенні договорів від імені неповнолітнього автора?
17. Чи обмежується авторське право неповнолітнього віковими рамками?
18. Як забезпечується баланс між захистом інтересів дитини та її творчою свободою?
19. Яке значення має цифрове середовище для неповнолітніх авторів?
20. Чому неповнолітній автор визнається повноцінним суб'єктом авторського права?

6.4. Поняття авторства: загальна характеристика та співвідношення з поняттям «автор»

Авторство в системі авторського права є базовою юридичною категорією, що відображає факт творчого створення твору конкретною фізичною особою та водночас виступає правовим зв'язком між твором і його творцем. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що авторство має подвійний характер: воно є як фактичним (результат творчої діяльності), так і юридичним (визнаним правопорядком статусом особи щодо твору).

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що авторство виникає автоматично в момент створення твору, без необхідності будь-якої реєстрації чи формалізації. Воно є первинною юридичною характеристикою твору, яка зумовлює виникнення комплексу особистих немайнових та майнових прав у автора. Таким чином, авторство слід розглядати як вихідну точку всієї системи авторсько-правових відносин.

У навчальному процесі необхідно чітко розмежовувати поняття «автор» і «авторство». Автор — це конкретна фізична особа, яка здійснила творчу діяльність і створила твір. Авторство ж є юридичним статусом або властивістю твору, що

фіксує належність цього твору певній особі. Іншими словами, автор — це суб'єкт, тоді як авторство — це правовий зв'язок між суб'єктом і результатом творчості.

Окремого методичного розгляду потребує питання презумпції авторства та її ролі у підтвердженні авторства як юридичного факту. У практиці саме зазначення імені особи на творі створює припущення її авторства, яке може бути спростоване лише належними доказами. Це забезпечує стабільність правового обігу творів та захист інтересів творців.

Методично доцільно також звернути увагу на те, що авторство є невідчужуваним і невід'ємним від особи автора. Воно не може бути передане, продане чи відчужене, навіть якщо майнові права на твір переходять до інших осіб. Це принципово відрізняє авторство від майнових прав інтелектуальної власності.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що авторство виконує не лише юридичну, а й ідентифікаційну та охоронну функції. Воно забезпечує визнання творчого внеску особи, формує основу для захисту її прав та визначає межі допустимого використання твору іншими особами.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що авторство як правова категорія є ключовим елементом системи авторського права, який поєднує творчий факт із юридичним визнанням і забезпечує персоніфікацію результатів інтелектуальної діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке авторство у правовому розумінні?
2. У чому полягає подвійна природа авторства?
3. Чим відрізняється автор від авторства?
4. Коли виникає авторство на твір?
5. Чи потребує авторство державної реєстрації?
6. Яке значення має творчий характер для виникнення авторства?
7. Чи може юридична особа бути автором?
8. Чому авторство є невідчужуваним?

9. Чи може авторство бути передане іншій особі?
10. Як співвідноситься авторство з майновими правами?
11. Що означає персоніфікаційна функція авторства?
12. Яку роль виконує авторство у правовому захисті твору?
13. Чим відрізняється фактичне створення твору від юридичного авторства?
14. Яке значення має презумпція авторства?
15. Як доводиться авторство у спірних ситуаціях?
16. Чи змінюється авторство після передачі прав на твір?
17. Яке значення має зазначення імені автора на творі?
18. Чому авторство є основою авторського права?
19. Які функції виконує авторство у суспільстві?
20. Як співвідноситься авторство з поняттям творчої діяльності?

6.5. Авторство та штучний інтелект

Авторство в умовах розвитку штучного інтелекту набуває складнішого змістового та правового виміру, оскільки традиційна модель авторського права базується на припущенні, що твір є результатом творчої діяльності фізичної особи. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що чинні підходи більшості правових систем, зокрема й української, виходять із того, що автором може бути лише людина, яка здійснила творчий внесок у створення твору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на розмежуванні між інструментальним використанням штучного інтелекту та автономною генерацією контенту. У випадках, коли ШІ використовується як інструмент (наприклад, для редагування тексту, генерації варіацій або технічної обробки зображень), автором результату може визнаватися особа, яка визначила творчі параметри, здійснила відбір та фінальне формування результату. Натомість повністю автономно згенерований контент ставить під сумнів наявність людського творчого внеску.

У навчальному процесі слід звернути увагу на критерій творчого контролю, який стає ключовим у визначенні авторства. Важливим є не сам факт використання технології, а ступінь інтелектуального впливу людини на кінцевий результат. Чим більш детально людина визначає зміст, структуру, стиль і

композицію твору, тим більш обґрунтованим є визнання її автором.

Окремого методичного розгляду потребує питання правового статусу результатів, створених генеративними моделями штучного інтелекту. У більшості підходів такі результати не визнаються об'єктами авторського права через відсутність людського авторства, хоча вони можуть мати економічну цінність та використовуватися у комерційному обігу на договірних засадах.

Методично доцільно також акцентувати увагу на проблемі доказування авторства у цифровому середовищі. Використання ШІ ускладнює встановлення меж між ідеєю, підказкою (prompt) та творчим результатом, що вимагає нових підходів до фіксації процесу створення твору, зокрема збереження промптів, проміжних версій та технічних логів.

У навчальному аспекті важливо формувати у студентів розуміння того, що розвиток штучного інтелекту не скасовує базових принципів авторського права, але трансформує їх застосування. Ключовим залишається критерій людської творчості як необхідної умови виникнення авторського права.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що авторство та штучний інтелект перебувають у стані динамічного правового осмислення, де формується новий баланс між технологічними можливостями та традиційними принципами охорони творчих результатів.

Питання для самоконтролю

1. Чи може штучний інтелект бути автором твору?
2. Хто визнається автором при використанні генеративного ШІ?
3. У чому різниця між інструментом і автором у контексті ШІ?
4. Чи охороняються авторським правом повністю згенеровані ШІ твори?
5. Що таке творчий внесок людини при використанні ШІ?
6. Чи впливає рівень деталізації промпта на авторство?
7. Як визначити межу між ідеєю та результатом ШІ?

8. Чи може користувач ШІ вважатися співавтором?
9. Які докази можуть підтвердити авторство людини у ШІ-контенті?
10. Чи підлягають охороні зображення, створені нейромережею?
11. Як вирішується питання авторства текстів, створених ШІ?
12. Чи можна реєструвати ШІ-контент як твір?
13. Яке значення має людський контроль у процесі генерації?
14. Чи охороняються проміжні результати роботи ШІ?
15. Як судова практика підходить до ШІ-генерованих об’єктів?
16. Чи може компанія бути автором результату ШІ?
17. Які ризики виникають при використанні ШІ у творчості?
18. Чи змінюється поняття оригінальності через розвиток ШІ?
19. Як документувати процес створення твору із ШІ?
20. Які перспективи розвитку авторського права у сфері ШІ?

Тема 7. Співавторство

7.1. Поняття співавторства та загальна характеристика

Співавторство в авторському праві є особливою формою створення твору, що виникає у випадку, коли результат інтелектуальної діяльності є наслідком спільної творчої праці двох або більше фізичних осіб. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що співавторство передбачає не лише участь кількох осіб у процесі створення твору, але й наявність єдиного, цілісного творчого результату, який може використовуватися як неподільний об’єкт авторського права.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ключовою ознакою співавторства є творчий внесок кожного учасника. Такий внесок має бути інтелектуальним і безпосередньо впливати на кінцеву форму твору. Технічна допомога, організаційна участь, фінансування або консультативна діяльність самі по собі не створюють співавторства, якщо не містять творчого елемента.

У навчальному процесі слід розмежовувати подільне та неподільне співавторство. У випадку неподільного співавторства твір існує як єдине ціле, і виділити внесок кожного автора окремо неможливо без порушення цілісності твору. У подільному співавторстві частини твору можуть мати самостійне значення, що дозволяє ідентифікувати внесок кожного співавтора окремо.

Окремого методичного розгляду потребує питання правового режиму спільного твору. Усі співавтори, як правило, мають рівні права на використання твору, якщо інше не передбачено домовленістю між ними. Це означає, що реалізація майнових прав здійснюється спільно або за взаємною згодою, що вимагає узгодження дій між учасниками творчого процесу.

Методично доцільно також звернути увагу на практичні труднощі визначення співавторства, особливо у складних творчих проєктах (кіно, програмування, наукові дослідження). У таких випадках важливо встановити межі творчого внеску кожного учасника та відмежувати авторську діяльність від допоміжних функцій.

У навчальному аспекті слід формувати розуміння того, що співавторство є не просто формальним об'єднанням кількох осіб, а юридично значущим зв'язком, який впливає на порядок здійснення прав, розподіл винагороди та умови використання твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що співавторство є складним правовим інститутом, який відображає колективний характер сучасної творчості та забезпечує баланс інтересів усіх учасників спільного творчого процесу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке співавторство в авторському праві?
2. Які ознаки спільного творчого створення твору?
3. У чому полягає різниця між автором і співавтором?
4. Чи є обов'язковим творчий внесок кожного співавтора?
5. Які види співавторства існують?
6. Що таке подільне співавторство?
7. Що таке неподільне співавторство?
8. Чи створює технічна допомога співавторство?

9. Яка роль організаційної участі у співавторстві?
10. Як визначається внесок кожного співавтора?
11. Чи можуть співавтори мати рівні права на твір?
12. Як здійснюється використання твору у співавторстві?
13. Чи потрібна згода всіх співавторів для використання твору?
14. Як вирішуються конфлікти між співавторами?
15. Чи може співавтор відмовитися від свого статусу?
16. Як оформлюються відносини між співавторами?
17. Чи змінюється обсяг прав при співавторстві?
18. Яке значення має співавторство у науці та мистецтві?
19. Як довести факт співавторства?
20. Чому співавторство є складним правовим інститутом?

7.2. Подільне та неподільне співавторство

Подільне та неподільне співавторство є ключовими класифікаційними формами спільного створення творів, які мають істотне значення для визначення правового режиму результатів творчої діяльності. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ця класифікація ґрунтується не на кількості авторів, а на характері творчого внеску та можливості його самостійного відокремлення у структурі твору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що неподільне співавторство має місце у випадках, коли твір є єдиним цілісним результатом творчої діяльності, а внесок кожного співавтора неможливо виокремити без порушення цілісності твору. Типовими прикладами є музичні композиції, художні фільми або літературні твори, створені у тісній творчій співпраці, де результат сприймається як єдине авторське ціле.

У навчальному процесі слід пояснювати, що у випадку неподільного співавторства всі співавтори володіють правами на твір у цілому, а його використання, як правило, потребує спільного волевиявлення. Це створює необхідність координації дій між учасниками та формує модель спільного управління авторськими правами.

Окремого методичного розгляду потребує подільне співавторство, яке характеризується тим, що твір складається з окремих частин, кожна з яких має самостійне значення та може

бути використана незалежно від інших. У таких випадках можливо чітко визначити внесок кожного співавтора, що впливає на порядок реалізації прав щодо відповідної частини твору.

Методично доцільно також звернути увагу на практичні труднощі розмежування цих форм співавторства, особливо у складних творчих проєктах, де одночасно присутні елементи як неподільної, так і подільної творчості. У таких випадках вирішальне значення має аналіз структури твору та характеру творчої взаємодії між учасниками.

У навчальному аспекті важливо формувати у студентів розуміння того, що правильне визначення виду співавторства має безпосередній вплив на обсяг прав, порядок їх здійснення та можливість комерційного використання твору. Це також є ключовим для запобігання конфліктам між співавторами.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що подільне та неподільне співавторство відображають різні моделі колективної творчості, забезпечуючи гнучке правове регулювання спільного створення творів у сучасних умовах.

Питання для самоконтролю

1. Що таке подільне співавторство?
2. Що таке неподільне співавторство?
3. У чому полягає головна різниця між цими видами співавторства?
4. Який критерій визначає подільність твору?
5. Чи завжди наявність кількох авторів означає неподільне співавторство?
6. Чи можна відокремити внесок кожного автора у подільному співавторстві?
7. Як здійснюється використання твору при неподільному співавторстві?
8. Чи потрібна згода всіх співавторів для використання неподільного твору?
9. Які приклади неподільного співавторства існують у мистецтві?

10. Які приклади подільного співавторства можна навести у науці?
11. Як визначається правовий режим частини твору у подільному співавторстві?
12. Чи можуть співавтори мати різний обсяг прав у подільному співавторстві?
13. Як вирішуються спори між співавторами щодо використання твору?
14. Яке значення має структура твору для визначення виду співавторства?
15. Чи можливе поєднання подільного і неподільного співавторства в одному творі?
16. Як документально фіксується співавторство?
17. Чи впливає вид співавторства на розподіл винагороди?
18. Які труднощі виникають при визначенні виду співавторства?
19. Чому важливо правильно кваліфікувати співавторство?
20. Як впливає вид співавторства на управління авторськими правами?

7.3. Реалізація прав співавторів

Реалізація прав співавторів є складним інститутом авторського права, який відображає специфіку спільного володіння результатом творчої діяльності кількох осіб. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що співавтори виступають єдиними носіями авторських прав на створений ними твір, однак порядок здійснення цих прав залежить від характеру співавторства та домовленостей між учасниками.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що базовим принципом є спільність майнових прав співавторів. Це означає, що використання твору, зокрема його відтворення, поширення, публічне виконання або інше використання, як правило, потребує узгодженого рішення всіх співавторів, якщо інше не передбачено договором між ними. Такий підхід забезпечує баланс інтересів і запобігає односторонньому використанню спільного результату.

У навчальному процесі слід звернути увагу на важливість договірного регулювання відносин між співавторами. Саме угода між ними може визначати порядок розподілу доходів, механізм прийняття рішень щодо використання твору, а також умови передачі майнових прав третім особам. Відсутність такої угоди часто призводить до конфліктів і ускладнює практичну реалізацію прав.

Окремого методичного розгляду потребує питання здійснення прав у випадку неподільного співавторства. У таких ситуаціях твір використовується як єдиний об'єкт, тому будь-які дії щодо його комерційного чи іншого використання вимагають спільної згоди всіх співавторів. Це підкреслює високий рівень взаємозалежності учасників творчого процесу.

Методично доцільно також акцентувати увагу на особливостях реалізації прав у подільному співавторстві. У цьому випадку кожен співавтор може самостійно використовувати свою частину твору, якщо інше не встановлено домовленістю або якщо така частина має самостійне значення. Це створює більш гнучку модель правового регулювання.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння ролі співавторства у сучасних колективних проєктах, зокрема у сфері науки, медіа, програмування та аудіовізуального виробництва. У таких умовах ефективна реалізація прав співавторів значною мірою залежить від чіткого розподілу функцій і завчасного правового оформлення співпраці.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що реалізація прав співавторів є механізмом забезпечення справедливого балансу між індивідуальними інтересами кожного учасника та колективною природою творчого результату, що сприяє стабільності цивільного обігу творів і запобігає правовим конфліктам.

Питання для самоконтролю

1. Як реалізуються права співавторів у загальному порядку?
2. Чи потрібна згода всіх співавторів для використання твору?
3. Які майнові права належать співавторам?
4. Як розподіляються доходи між співавторами?
5. Чи можуть співавтори укласти договір між собою?

6. Яке значення має договір між співавторами?
7. Як вирішуються конфлікти щодо використання твору?
8. Чим відрізняється реалізація прав у подільному і неподільному співавторстві?
9. Чи може один співавтор самостійно дозволити використання твору?
10. Як здійснюється управління правами у неподільному творі?
11. Чи може співавтор відмовитися від своєї частки доходу?
12. Як визначається внесок кожного співавтора при розподілі винагороди?
13. Яку роль відіграють договори у співавторстві?
14. Чи можуть співавтори передавати права третім особам?
15. Як здійснюється використання частини твору у подільному співавторстві?
16. Чи потрібна реєстрація співавторства?
17. Які труднощі виникають при спільному управлінні правами?
18. Як забезпечується баланс інтересів співавторів?
19. Чи може співавтор заборонити використання твору?
20. Чому важливо врегульовувати відносини між співавторами заздалегідь?

7.4. Спори між співавторами

Спори між співавторами є однією з найбільш складних категорій конфліктів у сфері авторського права, оскільки вони виникають у межах спільної творчої діяльності, де переплітаються як правові, так і фактичні аспекти створення твору. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що такі спори зазвичай стосуються визначення обсягу творчого внеску, порядку використання твору, розподілу винагороди або визнання авторства.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ключовою причиною виникнення спорів є відсутність чітких домовленостей між співавторами на етапі створення твору. Недостатнє договірне регулювання або формальний підхід до оформлення співпраці призводять до невизначеності правового статусу кожного учасника творчого процесу.

У навчальному процесі слід звернути увагу на типові категорії спорів між співавторами. До них належать конфлікти щодо визнання авторства, визначення частки участі у творі, порядку використання твору, надання дозволів третім особам, а також розподілу доходів від комерційного використання результату спільної діяльності.

Окремого методичного розгляду потребує питання доказування творчого внеску кожного співавтора. У таких спорах важливу роль відіграють первинні матеріали створення твору, чернетки, технічні файли, листування, а також експертні висновки. Саме ці докази дозволяють встановити реальний характер участі кожної особи у творчому процесі.

Методично доцільно також підкреслювати значення принципу добросовісності у взаєминах між співавторами. Судова та досудова практика виходить із необхідності врахування фактичного внеску, а також поведінки сторін при реалізації та використанні твору, що має суттєве значення для справедливого вирішення спорів.

У навчальному аспекті важливо формувати у студентів розуміння переваг превентивного правового регулювання, зокрема укладення договорів між співавторами ще до початку або в процесі створення твору. Це дозволяє мінімізувати ризики конфліктів та забезпечити передбачуваність правових наслідків.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що спори між співавторами відображають складність колективної творчості та необхідність чіткого правового регулювання відносин, що виникають у процесі спільного створення об’єктів авторського права.

Питання для самоконтролю

1. Що є основними причинами спорів між співавторами?
2. Які види спорів найчастіше виникають у співавторстві?
3. Як визначається творчий внесок кожного співавтора?
4. Які докази використовуються у спорах між співавторами?
5. Чи може один співавтор заперечувати авторство іншого?
6. Як вирішуються спори щодо розподілу винагороди?
7. Яке значення має договір між співавторами у вирішенні конфліктів?

8. Чи може суд визначити частку участі співавтора?
9. Як доводиться факт співавторства у суді?
10. Чи впливає відсутність договору на виникнення спору?
11. Яка роль експертизи у спорах між співавторами?
12. Чи може співавтор заборонити використання твору?
13. Як вирішуються конфлікти щодо публікації твору?
14. Чи враховується поведінка співавторів при вирішенні спору?
15. Яке значення має принцип добросовісності?
16. Чи можна уникнути спорів між співавторами?
17. Які превентивні заходи зменшують ризик конфліктів?
18. Чи може співавтор передати спір третім особам без згоди інших?
19. Як судова практика підходить до спорів між співавторами?
20. Чому спори між співавторами є складною категорією правових конфліктів?

Тема 8. Інші суб'єкти авторського права

8.1. Спадкоємці автора як суб'єкти авторського права

Спадкоємці автора як учасники авторських правовідносин становлять важливу правову категорію, що забезпечує безперервність цивільного обороту результатів інтелектуальної творчості після смерті автора. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що система авторського права не обмежується життям автора, а продовжує функціонувати через механізм спадкування, який дозволяє здійснювати майнові права на твори протягом визначеного законом строку охорони.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на фундаментальному розмежуванні між особистими немайновими та майновими авторськими правами. Особисті немайнові права, такі як право авторства, право на ім'я та право на недоторканність твору, є невідчужуваними та не переходять у спадщину, але охороняються після смерті автора. Натомість майнові права, включаючи право використання твору, дозвіл на використання, отримання винагороди та інші економічні повноваження, входять до складу спадщини та переходять до спадкоємців.

У навчальному процесі слід звернути особливу увагу на те, що спадкоємці автора не стають співавторами або співтворцями твору. Їхній правовий статус є похідним, тобто вони не створюють нових авторських прав, а лише набувають можливості реалізовувати вже існуючі майнові права, що належали автору за життя. Це принципово важливо для правильного розуміння природи спадкування в авторському праві.

Методично доцільно також підкреслювати, що спадкування авторських прав здійснюється відповідно до загальних норм спадкового права, включаючи спадкування за заповітом і за законом. При цьому особливого значення набуває визначення кола спадкоємців, часток у спадщині та порядку управління правами на твори, які можуть бути об'єктами комерційного використання.

Окремого методичного розгляду потребує питання управління спадковими авторськими правами у випадку множинності спадкоємців. У таких ситуаціях виникає необхідність спільного здійснення прав або визначення уповноваженої особи, яка представляє інтереси спадкоємців у відносинах з користувачами творів. Це особливо актуально для музичних творів, літературних спадщин та аудіовізуальних продуктів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що спадкоємці автора виконують не лише економічну, але й охоронну функцію. Вони забезпечують захист авторської спадщини від неправомірного використання, спотворення або привласнення авторства іншими особами, що має значення для збереження культурної та наукової спадщини.

Методично слід також акцентувати увагу на строках охорони авторських прав після смерті автора. Студенти повинні розуміти, що після закінчення строку охорони твір переходить у суспільне надбання, що змінює правовий режим його використання і виключає можливість реалізації майнових прав спадкоємцями.

Окремої уваги потребує питання договірного управління авторськими правами, яке може здійснюватися спадкоємцями через укладення ліцензійних договорів, договорів про передання

прав або через колективне управління. Це дозволяє ефективно використовувати твори в економічному обігу.

Методично важливо також звернути увагу на конфліктні ситуації між спадкоємцями, які можуть виникати щодо порядку використання творів, розподілу доходів або укладення договорів. У таких випадках застосовуються як норми спадкового права, так і загальні принципи цивільного права, зокрема добросовісності та розумності.

У навчальному процесі слід підкреслювати значення інституту спадкування авторських прав для збереження культурної спадщини суспільства. Саме завдяки цьому механізму твори продовжують економічно та культурно функціонувати після смерті автора, забезпечуючи їх інтеграцію в сучасний інформаційний простір.

Завершуючи виклад теми, слід наголосити, що спадкоємці автора є важливими учасниками авторських правовідносин, які забезпечують правову, економічну та культурну безперервність використання творів, поєднуючи інтереси приватних осіб та суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Хто такі спадкоємці автора у системі авторського права?
2. Які права переходять до спадкоємців автора?
3. Які права не входять до складу спадщини автора?
4. Чому особисті немайнові права не успадковуються?
5. Чим відрізняється правовий статус автора і спадкоємця?
6. Чи можуть спадкоємці вважатися співавторами твору?
7. Який порядок спадкування авторських прав?
8. Чим відрізняється спадкування за заповітом і за законом у сфері авторських прав?
9. Як здійснюється управління правами при кількох спадкоємцях?
10. Чи можуть спадкоємці передавати авторські права третім особам?
11. Яка роль спадкоємців у захисті авторського права?
12. Як визначається строк охорони авторських прав після смерті автора?

13. Що відбувається з твором після закінчення строку охорони?
14. Яке значення має колективне управління правами спадкоємців?
15. Як вирішуються спори між спадкоємцями?
16. Чи можуть спадкоємці забороняти використання твору?
17. Які договори можуть укладати спадкоємці щодо твору?
18. Чи переходить право на ім'я автора до спадкоємців?
19. Як спадкоємці забезпечують захист авторської спадщини?
20. Чому спадкоємці є важливими учасниками авторських правовідносин?

8.2. Правонаступники автора як учасники авторського права

Правонаступники автора є особливими учасниками авторських правовідносин, які набувають майнові авторські права не внаслідок спадкування, а через інші юридичні підстави правонаступництва, насамперед договірні механізми. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що правонаступництво в авторському праві забезпечує безперервність обороту майнових прав на твори та їх ефективне включення в економічні відносини.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на принциповому розмежуванні між спадкоємцями та правонаступниками. Якщо спадкоємці набувають права у зв'язку зі смертю автора на підставі норм спадкового права, то правонаступники отримують майнові права шляхом договорів – відчуження, ліцензування або інших цивільно-правових угод. Це формує різні юридичні режими набуття прав та різні обсяги повноважень.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що правонаступниками можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, зокрема видавництва, продюсерські компанії, IT-компанії, організації колективного управління правами. Вони виступають професійними учасниками ринку інтелектуальної власності та забезпечують комерціалізацію авторських творів.

Окремого методичного розгляду потребує договірна природа правонаступництва. Основними інструментами є ліцензійні договори, договори про передання виключних майнових прав, а також змішані договори, що регулюють використання творів у складних комерційних проєктах. Саме договір визначає обсяг прав, строк, територію та способи використання твору.

Методично доцільно підкреслювати, що правонаступництво не змінює авторства. Автор завжди залишається первинним носієм творчого результату, тоді як правонаступник набуває лише похідні майнові права. Це фундаментальне правило забезпечує збереження зв'язку між твором і його автором навіть у разі багаторазової передачі прав.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що правонаступники відіграють ключову роль у функціонуванні ринку авторських прав. Вони забезпечують масове використання творів у видавничій, медійній, цифровій та культурній сферах, створюючи економічну основу індустрії інтелектуальної власності.

Методично слід звернути увагу на різноманітність форм правонаступництва. Воно може бути повним або частковим, виключним або невиключним, строковим або безстроковим у межах строку охорони авторських прав. Це дозволяє гнучко регулювати використання творів у різних сферах діяльності.

Окремого розгляду потребують питання колективного управління майновими правами, коли правонаступники передають повноваження спеціалізованим організаціям для ефективного адміністрування прав, збору винагороди та контролю за використанням творів. Це особливо актуально в умовах цифрового середовища та масового використання контенту.

Методично доцільно також акцентувати увагу на можливих конфліктах між правонаступниками та іншими користувачами творів, зокрема щодо перевищення обсягу переданих прав або порушення умов договору. У таких випадках вирішальне значення має точне тлумачення договірних положень.

У навчальному процесі важливо підкреслювати, що інститут правонаступництва забезпечує баланс між інтересами

авторів, правонаступників та суспільства, сприяючи ефективному обігу результатів інтелектуальної творчості.

Завершуючи виклад теми, слід наголосити, що правонаступники автора є ключовими суб'єктами економічної реалізації авторських прав, які забезпечують практичне функціонування системи інтелектуальної власності в умовах сучасного ринку.

Питання для самоконтролю

1. Хто такі правонаступники автора?
2. Чим правонаступники відрізняються від спадкоємців?
3. На якій підставі виникає правонаступництво?
4. Які договори використовуються для передачі авторських прав?
5. Чи може правонаступником бути юридична особа?
6. Які права набуває правонаступник?
7. Чи переходить до правонаступника авторство?
8. Чим відрізняються виключна та невиключна ліцензії?
9. Яку роль відіграють правонаступники на ринку інтелектуальної власності?
10. Чи можуть права передаватися частково?
11. Як визначається обсяг переданих прав у договорі?
12. Чи може автор одночасно бути і правонаступником?
13. Які ризики виникають у договірному правонаступництві?
14. Як регулюється строк використання прав?
15. Чи може правонаступник передавати права далі третім особам?
16. Яке значення має колективне управління правами?
17. Чим відрізняється правонаступництво від спадкування?
18. Як вирішуються спори між правонаступниками та користувачами?
19. Чи впливає правонаступництво на особисті немайнові права автора?
20. Чому правонаступники є важливими учасниками авторських правовідносин?

8.3. Роботодавець як учасник авторського права

Роботодавець як учасник авторських правовідносин є специфічним суб'єктом, чия роль визначається насамперед режимом службових творів та особливостями розподілу майнових прав між працівником і юридичною особою. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що роботодавець не набуває авторства, оскільки автором завжди є фізична особа, яка безпосередньо здійснила творчу діяльність, однак може набувати майнові права на службовий твір у межах, визначених законом або договором.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на понятті службового твору як результату творчої діяльності працівника, створеного у зв'язку з виконанням трудових обов'язків або за завданням роботодавця. Саме цей зв'язок із трудовими відносинами є ключовим критерієм для визначення правового режиму твору та можливості переходу майнових прав до роботодавця.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що первинним носієм авторських прав завжди є працівник-автор, навіть якщо твір створено в межах службового завдання. Проте законодавство може передбачати перехід майнових прав до роботодавця або надання йому виключної ліцензії, що забезпечує можливість комерційного використання результатів праці працівника.

Окремого методичного розгляду потребує питання обсягу прав роботодавця. У різних правових моделях роботодавець може набувати повного майнового права, виключної або невиключної ліцензії, а також права використання твору в межах визначеної мети діяльності підприємства. Це залежить від умов трудового договору, внутрішніх положень або спеціальних угод між сторонами.

Методично доцільно також підкреслювати значення договірного регулювання у сфері службових творів. Чітке визначення правового режиму творів у трудових договорах або окремих авторських угодах дозволяє уникнути конфліктів між працівником і роботодавцем щодо обсягу прав, винагороди та порядку використання результатів творчої діяльності.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що роботодавець виконує організаційно-економічну функцію у створенні та використанні творів. Він забезпечує умови для творчої діяльності, фінансування, технічні ресурси та подальшу комерціалізацію результатів, однак не замінює автора як носія творчого внеску.

Методично слід звернути увагу на питання винагороди за службові твори. У більшості правових систем працівник має право на справедливу винагороду, яка може бути визначена договором або спеціальними нормами, що регулюють службові твори. Це забезпечує баланс інтересів між автором і роботодавцем.

Окремого розгляду потребують спори щодо кваліфікації твору як службового. У таких випадках ключове значення має встановлення факту створення твору в межах трудових обов'язків або за конкретним завданням роботодавця, а також аналіз посадової інструкції, технічних завдань і внутрішньої документації.

У навчальному процесі слід підкреслювати, що роботодавець не набуває особистих немайнових прав автора, таких як право авторства або право на ім'я, які залишаються за працівником незалежно від передачі майнових прав. Це забезпечує збереження творчої індивідуальності автора.

Завершуючи виклад теми, слід наголосити, що роботодавець як учасник авторських правовідносин виступає ключовим суб'єктом у сфері службових творів, забезпечуючи їх економічне використання та інтеграцію у господарський обіг при збереженні авторського статусу за працівником.

Питання для самоконтролю

1. Чи може роботодавець бути автором твору?
2. Хто є первинним автором службового твору?
3. Що таке службовий твір?
4. За яких умов твір визнається службовим?
5. Які права може набувати роботодавець?
6. Чи переходять до роботодавця особисті немайнові права?
7. Яке значення має трудовий договір у регулюванні авторських прав?

8. Чи потрібна окрема угода для передачі прав роботодавцю?
9. Як визначається винагорода за службовий твір?
10. Чи може працівник заборонити використання службового твору?
11. Яка роль посадової інструкції у визначенні службового твору?
12. Чим відрізняється службовий твір від вільного творчого твору працівника?
13. Чи може роботодавець передавати права третім особам?
14. Як вирішуються спори щодо службових творів?
15. Чи завжди роботодавець отримує виключні права?
16. Яке значення має фінансування роботодавця для створення твору?
17. Чи зберігає працівник право на ім’я?
18. Як доводиться факт створення службового твору?
19. Чи може службовий твір бути створений поза робочим часом?
20. Чому роботодавець є важливим учасником авторських правовідносин?

8.4. Замовник твору як учасники авторського права

Замовник твору є специфічним учасником авторських правовідносин, чия роль визначається договірною природою взаємодії з автором та спрямованістю на створення індивідуально визначеного результату творчої діяльності. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що сам факт замовлення твору не породжує у замовника авторських прав автоматично, оскільки автором завжди залишається фізична особа, яка здійснила творчий внесок у створення твору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що правовий статус замовника залежить від умов договору про створення твору на замовлення. Саме договір визначає обсяг майнових прав, які можуть переходити до замовника, порядок їх використання, строки, територію та інші істотні умови. У відсутності чітких договірних положень замовник не набуває виключних прав на твір.

У навчальному процесі слід звернути увагу на розмежування творчої та організаційно-фінансової ролі замовника. Замовник забезпечує фінансування, формулює технічне завдання, визначає очікуваний результат і контролює відповідність твору умовам договору, однак не здійснює творчого внеску, необхідного для набуття авторства.

Окремого методичного розгляду потребує питання передачі майнових прав замовнику. У практиці авторського права передача може здійснюватися через договори відчуження майнових прав або ліцензійні договори. При цьому важливо розрізняти виключні та невиключні права, оскільки від цього залежить ступінь контролю замовника над використанням твору.

Методично доцільно також підкреслювати значення договору про створення твору на замовлення як основного правового інструменту регулювання відносин між автором і замовником. Саме в ньому визначається, чи переходять майнові права до замовника, чи залишаються за автором, а також умови їх подальшого використання.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що замовник не набуває особистих немайнових прав автора, таких як право авторства чи право на ім’я. Ці права залишаються невідчужуваними та закріпленими за творцем незалежно від умов договору.

Методично слід звернути увагу на практичні аспекти реалізації замовлених творів у сфері дизайну, реклами, IT та медіаіндустрії, де замовник часто розраховує на повний контроль над результатом. У таких випадках особливого значення набуває чітке договірне оформлення передачі прав.

Окремого розгляду потребують конфлікти між автором і замовником щодо обсягу переданих прав, якості виконаного твору або перевищення замовником дозволених способів використання. У таких ситуаціях вирішальне значення мають умови договору та норми цивільного законодавства.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що замовник твору є важливим економічним суб’єктом авторських правовідносин, який забезпечує створення творчих результатів шляхом фінансування та організації процесу, але не набуває авторства без творчого внеску.

Питання для самоконтролю

1. Хто такий замовник твору в авторському праві?
2. Чи може замовник бути автором твору?
3. Яке значення має договір про створення твору на замовлення?
4. Чи виникають авторські права у замовника автоматично?
5. Які права може отримати замовник за договором?
6. Чим відрізняється замовник від роботодавця?
7. Чи переходять до замовника особисті немайнові права?
8. Яку роль відіграє автор у відносинах із замовником?
9. Як визначається обсяг майнових прав замовника?
10. Чим відрізняються виключна і невиключна ліцензії для замовника?
11. Чи може замовник передавати права третім особам?
12. Як вирішуються спори між автором і замовником?
13. Яке значення має технічне завдання у договорі?
14. Чи може замовник втручатися у творчий процес?
15. Як визначається винагорода автора за замовлений твір?
16. Чи може автор використовувати замовлений твір самостійно?
17. Як доводиться факт виконання твору на замовлення?
18. Чи можливе спільне володіння правами між автором і замовником?
19. Які сфери найчастіше пов’язані із замовленими творами?
20. Чому замовник є важливим учасником авторських правовідносин?

РОЗДІЛ IV
ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА АВТОРА

Тема 9. Система особистих немайнових прав

9.1. Право авторства в системі особистих немайнових прав

Право авторства є центральним елементом системи особистих немайнових прав інтелектуальної власності, який закріплює юридичне визнання особи творцем відповідного твору. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що право авторства має абсолютний характер, є невідчужуваним і виникає автоматично в момент створення твору, незалежно від його оприлюднення, реєстрації чи подальшого використання.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що право авторства виконує ідентифікаційну та охоронну функції. Воно забезпечує юридичне закріплення зв'язку між автором і твором, гарантує визнання творчого внеску та запобігає неправомірному присвоєнню авторства іншими особами. Саме через це право авторства виступає базовою гарантією захисту творчої індивідуальності.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що право авторства є невідчужуваним і непередаваним, тобто воно не може бути продане, подароване чи іншим чином відчужене. Будь-які договори, які передбачають відмову від авторства або його передачу іншій особі, є юридично нікчемними в частині такого положення.

Окремого методичного розгляду потребує питання презумпції авторства, яка забезпечує спрощений механізм доказування авторства у разі спору. Особа, зазначена як автор на примірнику твору, вважається його автором, доки не буде доведено інше. Це положення має ключове значення для стабільності цивільного обороту творів.

Методично доцільно також підкреслювати зв'язок права авторства з іншими особистими немайновими правами, зокрема правом на ім'я та правом на недоторканність твору. Разом вони

формують систему немайнових гарантій, які забезпечують повагу до творчої особистості та її результатів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що право авторства не залежить від обсягу творчого внеску, складності твору чи його цінності. Воно виникає виключно на підставі факту створення оригінального результату інтелектуальної діяльності.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що право авторства є фундаментальною категорією авторського права, яка забезпечує юридичне визнання творчої особистості та є основою всієї системи охорони результатів інтелектуальної діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке право авторства?
2. Яке місце займає право авторства у системі немайнових прав?
3. Коли виникає право авторства?
4. Чи залежить право авторства від реєстрації твору?
5. Чому право авторства є невідчужуваним?
6. Чи може автор передати своє право авторства іншій особі?
7. Які функції виконує право авторства?
8. Як право авторства захищає творчу індивідуальність?
9. Чим право авторства відрізняється від майнових прав?
10. Як пов’язане право авторства з правом на ім’я?
11. Що означає абсолютний характер права авторства?
12. Як працює презумпція авторства?
13. Які наслідки порушення права авторства?
14. Чи залежить право авторства від цінності твору?
15. Як доводиться авторство у разі спору?
16. Чому право авторства є основоположним у системі авторського права?
17. Чи може бути кілька авторів одного твору?
18. Як захищається право авторства в суді?
19. Чому право авторства є особистим немайновим правом?
20. Яке значення має право авторства для правового статусу твору?

9.2. Право на ім’я в системі особистих немайнових прав

Право на ім’я є одним із ключових особистих немайнових прав автора, що забезпечує можливість визначення способу зазначення авторства при використанні твору. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що це право відображає тісний зв’язок між творчою особистістю та результатом її інтелектуальної діяльності, закріплюючи за автором можливість обирати форму ідентифікації у суспільному обігу творів.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що право на ім’я включає декілька варіантів реалізації: використання справжнього імені автора, псевдоніма або опублікування твору анонімно. Вибір способу зазначення авторства належить виключно автору і є елементом його особистої автономії у творчій сфері.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що право на ім’я є невідчужуваним і непередаваним. Автор не може відмовитися від цього права або передати його іншій особі, а будь-які договірні положення, що обмежують свободу вибору імені автора, є юридично сумнівними або нікчемними.

Окремого методичного розгляду потребує питання використання псевдонімів та анонімних творів. Псевдонім виконує функцію захисту ідентичності автора або формування його творчого бренду, тоді як анонімність передбачає відсутність будь-якого зазначення імені. У обох випадках автор зберігає право розкрити свою особу у будь-який час.

Методично доцільно також підкреслювати значення права на ім’я у цифровому середовищі, де поширення творів часто супроводжується втратами або спотворенням інформації про автора. Це створює додаткові ризики порушення права на належне зазначення авторства.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що право на ім’я виконує не лише ідентифікаційну, але й репутаційну функцію, оскільки спосіб зазначення імені впливає на сприйняття автора у професійному та суспільному середовищі.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що право на ім'я є фундаментальним елементом особистих немайнових прав автора, який забезпечує свободу самовираження та юридичне визнання творчої індивідуальності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке право на ім'я автора?
2. Яке значення має право на ім'я у системі авторського права?
3. Які способи зазначення імені автора існують?
4. Чи може автор використовувати псевдонім?
5. Що таке анонімний твір?
6. Чи може автор змінити спосіб зазначення свого імені?
7. Чи є право на ім'я відчужуваним?
8. Чи може автор передати право на ім'я іншій особі?
9. Яка різниця між справжнім ім'ям і псевдонімом?
10. Як захищається право на ім'я у цифровому середовищі?
11. Чи може користувач змінювати ім'я автора без дозволу?
12. Яке значення має право на ім'я для репутації автора?
13. Чи зберігається право на ім'я після смерті автора?
14. Хто може розкрити анонімного автора?
15. Які наслідки порушення права на ім'я?
16. Чи залежить право на ім'я від оприлюднення твору?
17. Як право на ім'я пов'язане з правом авторства?
18. Чи може твір бути одночасно анонімним і псевдонімним?
19. Як зазначається ім'я автора у співавторстві?
20. Чому право на ім'я є важливим для творчої ідентичності автора?

9.3. Право на псевдонім в системі особистих немайнових прав

Право на псевдонім є складовою системи особистих немайнових прав автора, що забезпечує можливість вільного вибору та використання вигаданого імені для індивідуалізації своєї творчої діяльності. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що псевдонім виконує функцію правової та творчої ідентифікації автора без розкриття його справжньої особи, що є проявом автономії творчої особистості.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що право на псевдонім є невідчужуваним і належить виключно автору. Лише сам автор визначає, чи використовувати псевдонім, який саме псевдонім обрати, а також у який спосіб він буде застосовуватися при оприлюдненні та використанні творів. Жодні треті особи не можуть нав'язувати автору псевдонім або змінювати його без згоди автора.

У навчальному процесі слід звернути увагу на функціональне значення псевдоніма. Він може виконувати ідентифікаційну, захисну та маркетингову функції. Ідентифікаційна функція полягає у можливості розпізнавання автора у творчому середовищі, захисна — у збереженні анонімності, а маркетингова — у формуванні творчого бренду та впізнаваності автора на ринку інтелектуальної продукції.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення псевдоніма з правом на ім'я. Псевдонім є альтернативною формою зазначення авторства, яка не замінює справжнього імені, але існує паралельно з ним. Автор може змінювати або комбінувати способи ідентифікації залежно від творчих або професійних потреб.

Методично доцільно також підкреслювати, що використання псевдоніма не впливає на обсяг авторських прав і не змінює правового статусу автора. Усі права на твір зберігаються за автором незалежно від того, під яким ім'ям він оприлюднений.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що псевдонім може набувати значної комерційної цінності, особливо у сфері літератури, музики, кіноіндустрії та цифрового контенту. У таких випадках важливим стає захист псевдоніма від неправомірного використання або привласнення.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що право на псевдонім є важливим елементом особистих немайнових прав, який забезпечує свободу творчого самовираження та гнучкість у формуванні авторської ідентичності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке право на псевдонім?
2. Яке місце займає право на псевдонім у системі особистих немайнових прав?
3. Чим псевдонім відрізняється від справжнього імені автора?
4. Хто визначає псевдонім автора?
5. Чи може хтось змінити псевдонім без згоди автора?
6. Чи є право на псевдонім відчужуваним?
7. Які функції виконує псевдонім?
8. Як псевдонім використовується у творчій діяльності?
9. Чи впливає псевдонім на обсяг авторських прав?
10. Чи може автор мати кілька псевдонімів?
11. Яке значення має псевдонім для творчого бренду?
12. Як захищається псевдонім від неправомірного використання?
13. Чи можна розкрити особу автора псевдоніма?
14. Чим відрізняється псевдонім від анонімності?
15. Як співвідносяться право на ім’я і право на псевдонім?
16. Чи може псевдонім мати комерційну цінність?
17. Як використовується псевдонім у цифровому середовищі?
18. Чи змінюється правовий статус автора при використанні псевдоніма?
19. Як зазначається псевдонім у співавторстві?
20. Чому право на псевдонім є важливим для творчої індивідуальності?

9.4. Право на недоторканність твору в системі особистих немайнових прав

Право на недоторканність твору є одним із ключових особистих немайнових прав автора, що спрямоване на захист цілісності, змісту та художньої форми твору від будь-яких неправомірних змін, перекручень або спотворень. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що це право гарантує збереження первісного авторського задуму та забезпечує повагу до творчої індивідуальності автора в процесі подальшого використання твору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що право на недоторканність твору має абсолютний характер і діє щодо невизначеного кола осіб. Це означає, що будь-яке втручання у твір без згоди автора, яке призводить до зміни його змісту, форми або викривлення сенсу, є порушенням цього права, навіть якщо воно здійснюється з благими намірами або з метою адаптації.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що право на недоторканність охоплює як повне, так і часткове використання твору. Навіть незначні зміни, які впливають на сприйняття твору або його авторську концепцію, можуть кваліфікуватися як порушення, якщо вони не погоджені з автором.

Окремого методичного розгляду потребує питання адаптації та переробки творів. У деяких випадках закон допускає внесення змін, наприклад, переклад, аранжування або екранізацію, але лише за умови отримання відповідного дозволу правовласника. При цьому важливо зберігати баланс між творчою свободою користувачів і правом автора на захист свого твору.

Методично доцільно також підкреслювати значення права на недоторканність у цифровому середовищі, де твори часто редагуються, обрізаються або використовуються у фрагментах без належного контексту. Такі дії можуть призводити до викривлення авторського задуму і становити порушення особистих немайнових прав.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що право на недоторканність тісно пов’язане з правом авторства та правом на ім’я, оскільки будь-яке спотворення твору може негативно вплинути як на репутацію автора, так і на сприйняття його творчої особистості.

Методично слід звернути увагу на те, що після смерті автора захист недоторканності твору продовжує здійснюватися спадкоємцями або іншими уповноваженими особами, що забезпечує довготривалу охорону творчої спадщини.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що право на недоторканність твору є фундаментальною гарантією збереження автентичності творчого результату та важливим елементом системи особистих немайнових прав автора.

Питання для самоконтролю

1. Що таке право на недоторканність твору?
2. Яке значення має це право в системі авторського права?
3. Які дії вважаються порушенням недоторканності твору?
4. Чи дозволяється змінювати твір без згоди автора?
5. Чим відрізняється переробка від порушення недоторканності?
6. Як право на недоторканність пов'язане з авторським задумом?
7. Чи охоплює це право часткові зміни твору?
8. Яке значення має згода автора на внесення змін?
9. Як захищається недоторканність твору в цифровому середовищі?
10. Чи може редагування тексту бути порушенням права автора?
11. Хто може захищати недоторканність після смерті автора?
12. Як пов'язане це право з правом авторства?
13. Чи допускається адаптація твору?
14. Які межі дозволеної переробки твору?
15. Чи може спотворення твору впливати на репутацію автора?
16. Як доводиться факт порушення недоторканності?
17. Чи застосовується це право до фрагментів твору?
18. Яке значення має це право для художніх творів?
19. Чому недоторканність є абсолютним правом?
20. Чому право на недоторканність є важливим для захисту творчості автора?

9.5. Право на оприлюднення твору в системі прав автора

Право на оприлюднення твору є одним із ключових прав автора, що визначає його виключну можливість вирішувати питання першого доведення твору до відома невизначеного кола осіб. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що це право безпосередньо відображає автономію творчої особистості у визначенні моменту, форми та способу публічного введення твору в соціальний та культурний обіг.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що право на оприлюднення має виключний характер і не може здійснюватися третіми особами без прямої волі автора. Лише автор визначає, чи є твір готовим до оприлюднення, а також вирішує питання його публікації, демонстрації, публічного виконання або іншого способу доведення до публіки.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що оприлюднення є юридично значущою дією, яка змінює правовий режим твору, зокрема створює можливість його подальшого використання третіми особами в межах, визначених законом. Саме тому момент оприлюднення має важливе значення для визначення обсягу прав та строків їх охорони.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення права на оприлюднення з іншими особистими немайновими правами. Зокрема, автор самостійно визначає, чи буде твір оприлюднений під його ім'ям, псевдонімом або анонімно, що безпосередньо пов'язує це право з правом на ім'я та правом на псевдонім.

Методично доцільно також підкреслювати, що оприлюднення не слід ототожнювати з подальшим використанням твору. Оприлюднення є первинною дією введення твору в публічний обіг, тоді як подальше використання регулюється майновими авторськими правами.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що порушення права на оприлюднення може мати як матеріальні, так і нематеріальні наслідки, зокрема у випадках незаконної публікації незавершених творів або оприлюднення творів без згоди автора, що може завдати шкоди його професійній репутації.

Методично слід звернути увагу на цифрове середовище, де ризики несанкціонованого оприлюднення значно зростають через легкість копіювання та поширення інформації. Це вимагає підвищеної уваги до захисту авторських прав на етапі до публікації твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що право на оприлюднення твору є фундаментальним елементом особистих немайнових прав автора, який забезпечує контроль над першою появою твору у суспільстві та гарантує повагу до творчої автономії автора.

Питання для самоконтролю

1. Що таке право на оприлюднення твору?
2. Яке значення має це право в авторському праві?
3. Хто має право вирішувати питання оприлюднення твору?
4. Чи може твір бути оприлюднений без згоди автора?
5. Чим оприлюднення відрізняється від використання твору?
6. Які форми оприлюднення твору існують?
7. Як оприлюднення впливає на правовий режим твору?
8. Чи залежить право на оприлюднення від форми твору?
9. Як пов’язане це право з правом на ім’я та псевдонім?
10. Чи можна оприлюднити незавершений твір?
11. Які наслідки незаконного оприлюднення твору?
12. Як захищається право на оприлюднення в цифровому середовищі?
13. Чи можна відкликати рішення про оприлюднення?
14. Яке значення має момент першого оприлюднення?
15. Чи впливає оприлюднення на строк охорони авторського права?
16. Чим відрізняється оприлюднення від публічного використання?
17. Які ризики існують при передчасному оприлюдненні?
18. Чи може інша особа здійснити оприлюднення за дорученням автора?
19. Як доводиться факт оприлюднення твору?
20. Чому право на оприлюднення є важливим для творчої автономії автора?

9.6. Особливості здійснення немайнових прав після смерті автора в системі особистих немайнових прав

Особисті немайнові права автора становлять ядро його творчої індивідуальності та мають фундаментальний, невідчужуваний характер. Водночас після смерті автора постає питання їхньої правової охорони та механізмів реалізації, що є важливим елементом забезпечення безперервності правового захисту творчої спадщини. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що, хоча ці права не переходять у спадщину як майнові, вони не припиняють своєї юридичної охорони.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що після смерті автора особисті немайнові права не трансформуються у майнові, але їх захист здійснюється визначеними законом суб'єктами. До таких суб'єктів належать спадкоємці автора, інші правонаступники або спеціально уповноважені особи, які забезпечують дотримання авторської волі та охорону цілісності твору.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що право авторства, право на ім'я, право на недоторканність твору та інші немайнові права зберігають свою дію після смерті автора у формі охоронюваного інтересу. Це означає, що суспільство та правозастосовні органи зобов'язані поважати первісну творчу волю автора навіть після його смерті.

Окремого методичного розгляду потребує питання суб'єктів, які здійснюють захист цих прав. Найчастіше такими суб'єктами є спадкоємці, однак у випадках їх відсутності або бездіяльності функцію захисту можуть виконувати організації колективного управління, державні інституції або інші уповноважені органи відповідно до законодавства.

Методично доцільно також підкреслювати особливу роль права на недоторканність твору після смерті автора, оскільки саме це право найбільш чутливе до спотворень, адаптацій і неправомірних змін. Його захист спрямований на збереження автентичності культурної та наукової спадщини.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що здійснення немайнових прав після смерті автора має не лише юридичний, але й етичний вимір. Воно спрямоване на збереження пам'яті про автора, його репутації та належного сприйняття творів у суспільстві.

Методично слід звернути увагу на те, що межі захисту немайнових прав після смерті автора є тривалими у часі та можуть охоплювати весь строк дії майнових прав, а в окремих випадках – і після його завершення у формі культурної охорони твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що особисті немайнові права автора після його смерті продовжують виконувати охоронну та ідентифікаційну функції, забезпечуючи збереження творчої спадщини та повагу до авторської особистості в правовому і культурному вимірі.

Питання для самоконтролю

1. Чи припиняються особисті немайнові права автора після смерті?
2. Хто здійснює захист немайнових прав після смерті автора?
3. Яка роль спадкоємців у захисті цих прав?
4. Чи переходять немайнові права у спадщину?
5. Які права автора охороняються після його смерті?
6. Чому право авторства зберігає значення після смерті?
7. Як захищається право на ім’я після смерті автора?
8. Хто контролює недоторканність твору після смерті автора?
9. Чи можуть треті особи змінювати твір після смерті автора?
10. Яке значення має етичний аспект охорони твору після смерті?
11. Чи можуть організації колективного управління захищати немайнові права?
12. Що відбувається у разі відсутності спадкоємців?
13. Як довго здійснюється охорона немайнових прав?
14. Чим відрізняється охорона немайнових і майнових прав після смерті?
15. Яке значення має недоторканність твору після смерті автора?
16. Чи може суспільство впливати на використання твору після смерті автора?
17. Як забезпечується повага до авторської волі після смерті?
18. Які органи можуть втручатися у захист таких прав?
19. Чи змінюється правовий статус твору після смерті автора?
20. Чому охорона немайнових прав є важливою для культурної спадщини?

РОЗДІЛ V
МАЙНОВІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТВІР

Тема 10. Зміст майнових прав автора

10.1. Право на використання твору

Право на використання твору є базовим елементом системи майнових авторських прав, що забезпечує юридично закріплену можливість автора або іншого правоволодільця визначати способи, умови та форми комерційного й некомерційного застосування результату творчої діяльності. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що саме через це право реалізується економічна цінність твору в цивільному обороті.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що право на використання має виключний характер, тобто його реалізація належить виключно автору або особі, якій ці повноваження були передані на підставі договору чи закону. Будь-яке використання твору без дозволу правоволодільця, за загальним правилом, визнається порушенням авторського права.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що використання твору охоплює широкий спектр дій, зокрема відтворення, розповсюдження, публічне виконання, демонстрацію, публічне сповіщення, переклад, переробку та інші форми доведення твору до відома публіки. Така багатокомпонентність вимагає від студентів системного розуміння механізмів реалізації майнових прав.

Окремого методичного розгляду потребує питання розмежування права на використання та права на розпорядження майновими правами. Якщо використання стосується безпосереднього застосування твору, то розпорядження передбачає передачу або надання дозволу іншим особам на його використання через ліцензійні або інші цивільно-правові механізми.

Методично доцільно також підкреслювати, що право на використання може реалізовуватися як самим автором, так і іншими суб'єктами, включаючи спадкоємців, правонаступників, роботодавців або замовників, залежно від правового режиму твору та умов договорів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ефективне використання твору передбачає баланс між інтересами правоволодільця та суспільства, зокрема через механізми ліцензування, колективного управління та законних обмежень авторського права.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що право на використання твору є центральним майновим правом, яке забезпечує практичну реалізацію економічного потенціалу результатів інтелектуальної діяльності та функціонування авторського права в ринковій системі.

Питання для самоконтролю

1. Що таке право на використання твору?
2. Яке місце воно займає в системі майнових прав?
3. Хто має право використовувати твір?
4. Чи є право на використання виключним?
5. Які дії охоплює використання твору?
6. Чим використання відрізняється від розпорядження правами?
7. Чи може автор передати право на використання іншій особі?
8. Які способи використання твору існують?
9. Чи потрібна згода автора для використання твору?
10. Як реалізується використання твору на практиці?
11. Яка роль ліцензій у використанні творів?
12. Чи можуть спадкоємці використовувати твір?
13. Як пов'язане використання твору з колективним управлінням?
14. Які наслідки незаконного використання твору?
15. Чи може роботодавець використовувати службовий твір?
16. Як визначається обсяг дозволеного використання?

17. Чи можна використовувати твір без комерційної мети?
18. Яка різниця між відтворенням і використанням?
19. Чи може бути обмежене право на використання?
20. Чому право на використання є ключовим у авторському праві?

10.2. Виключне право дозволяти використання

Виключне право дозволяти використання твору є центральним елементом майнової складової авторського права, що надає автору або іншому правоволодільцю юридично забезпечену можливість визначати, чи може твір використовуватися третіми особами, а також встановлювати умови такого використання. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що саме це право є ключовим інструментом контролю над оборотом твору в цивільному та комерційному середовищі.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що виключний характер цього права означає монополію правоволодільця на надання дозволу на використання твору. Будь-яке використання без такого дозволу, за загальним правилом, визнається неправомірним і тягне за собою цивільно-правову, а в окремих випадках і іншу юридичну відповідальність.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що реалізація цього права відбувається переважно через договірні механізми, зокрема ліцензійні договори та договори про передачу майнових прав. Саме через такі інструменти визначаються обсяг прав, строк використання, територія дії та способи використання твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення права дозволяти використання та права на використання твору. Якщо право на використання відображає можливість безпосереднього застосування твору самим правоволодільцем, то виключне право дозволяти використання спрямоване на контроль доступу інших осіб до твору.

Методично доцільно також підкреслювати, що виключне право дозволяти використання може бути обмежене у випадках, прямо передбачених законом, зокрема щодо вільного використання творів у навчальних, інформаційних або наукових

цілях. Такі обмеження формують баланс між приватними інтересами автора та суспільними потребами.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що це право має стратегічне значення для функціонування креативних індустрій, оскільки саме через механізм дозволів здійснюється комерціалізація творів, формування ліцензійних моделей та управління інтелектуальними активами.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що виключне право дозволяти використання твору є ключовим правовим інструментом контролю над розповсюдженням результатів творчої діяльності та основою договірної системи авторського права.

Питання для самоконтролю

1. Що таке виключне право дозволяти використання твору?
2. У чому полягає його виключний характер?
3. Хто має право надавати дозвіл на використання твору?
4. Чим це право відрізняється від права на використання?
5. Які способи надання дозволу існують?
6. Яку роль відіграють ліцензійні договори?
7. Чи може використання твору відбуватися без дозволу?
8. Які наслідки незаконного використання твору?
9. Як це право реалізується на практиці?
10. Чи може автор обмежувати умови використання твору?
11. Як визначається обсяг наданого дозволу?
12. Чи може право дозволяти використання бути переданим іншій особі?
13. Яка різниця між дозволом і відчуженням прав?
14. Які обмеження існують для цього права?
15. Як воно співвідноситься з вільним використанням творів?
16. Чи може дозвіл бути відкликаний?
17. Яке значення має це право для комерціалізації творів?
18. Як воно впливає на цифрове використання творів?
19. Чи може існувати безкоштовний дозвіл на використання?
20. Чому це право є ключовим у системі авторського права?

10.3. Виключне право забороняти використання

Виключне право забороняти використання твору є одним із найважливіших елементів майнових авторських прав, що забезпечує ефективний юридичний контроль автора або іншого правоволодільця над будь-якими формами використання твору третіми особами. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що це право виконує насамперед охоронну та запобіжну функцію, оскільки дозволяє припиняти або не допускати неправомірне використання твору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що право заборони є похідним від виключного права на використання та дозволу використання, але має самостійне значення як інструмент захисту інтересів правоволодільця. Воно реалізується у випадках, коли використання твору здійснюється без згоди автора або з перевищенням умов наданої ліцензії.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що виключне право забороняти використання включає можливість вимагати припинення порушення, вилучення незаконно виготовлених примірників, блокування доступу до контенту, а також запобігання подальшому поширенню твору. Таким чином, це право має не лише декларативний, але й дієвий примусовий характер.

Окремого методичного розгляду потребує питання реалізації права заборони у цифровому середовищі, де порушення авторських прав часто мають масовий і транскордонний характер. У таких умовах особливого значення набувають механізми оперативного реагування, включаючи видалення контенту, блокування веб-ресурсів та застосування технологічних засобів захисту.

Методично доцільно також підкреслювати, що право заборони тісно пов’язане з системою цивільно-правового захисту авторських прав, зокрема з вимогами про відшкодування збитків, стягнення компенсації та припинення неправомірного використання. Воно є основою для реалізації захисної функції авторського права.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ефективність права заборони залежить від можливості його практичного забезпечення через судові та позасудові

механізми, а також через діяльність організацій колективного управління та спеціалізованих правозахисних інституцій.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що виключне право забороняти використання твору є ключовим гарантом захисту інтересів правоволодільця та забезпечує баланс між свободою використання творів і необхідністю охорони авторських прав.

Питання для самоконтролю

1. Що таке виключне право забороняти використання твору?
2. Яке його основне призначення?
3. Чим воно відрізняється від права дозволяти використання?
4. У яких випадках реалізується право заборони?
5. Які дії можуть бути заборонені правоволоділець?
6. Чи є право заборони самостійним правом?
7. Як воно пов’язане з правом на використання твору?
8. Які наслідки порушення авторського права?
9. Як реалізується право заборони у цифровому середовищі?
10. Чи може правоволоділець вимагати припинення порушення?
11. Які засоби захисту застосовуються при порушенні права?
12. Чи може бути заборонене часткове використання твору?
13. Яка роль суду у забезпеченні цього права?
14. Чи можна заборонити використання вже оприлюдненого твору?
15. Як це право застосовується до онлайн-контенту?
16. Які механізми блокування порушень існують?
17. Чи може організація колективного управління реалізовувати право заборони?
18. Як доводиться факт неправомірного використання?
19. Чи може право заборони бути обмежене законом?
20. Чому право заборони є ключовим у системі захисту авторських прав?

Тема 11. Способи використання творів

11.1. Відтворення як підвид способів використання творів

Відтворення твору є одним із базових способів використання об'єктів авторського права, яке має фундаментальне значення для функціонування всієї системи майнових прав. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що відтворення виступає первинною формою матеріалізації твору, завдяки якій він стає доступним для подальшого використання, поширення та комерціалізації.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що відтворення охоплює будь-яке виготовлення одного або більше примірників твору у будь-якій матеріальній формі. Це може включати друк текстів, копіювання цифрових файлів, запис музичних творів, створення аудіовізуальних копій, а також інші технічні способи фіксації твору.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що відтворення може здійснюватися як у матеріальній, так і в цифровій формі. У сучасних умовах особливого значення набуває цифрове копіювання, яке забезпечує миттєве та масове поширення творів через електронні носії та мережу Інтернет.

Окремого методичного розгляду потребує питання тимчасового відтворення, зокрема кешування та буферизації даних у цифрових системах. Такі дії можуть визнаватися відтворенням, навіть якщо вони мають технічний або автоматизований характер, що має важливе значення для регулювання онлайн-середовища.

Методично доцільно також підкреслювати, що право на відтворення належить виключно автору або іншому правоволодільцю, і його реалізація без дозволу є порушенням авторського права. Водночас законодавство може передбачати винятки у випадках вільного використання, наприклад, для особистих потреб або навчальних цілей.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що відтворення є передумовою для інших способів використання твору, зокрема розповсюдження, публічного

показу або доведення до загального відома. Без відтворення неможливе масове функціонування творів у культурному та економічному обігу.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що відтворення є ключовим техніко-правовим способом використання твору, який забезпечує його матеріальне існування та можливість подальшого правового і комерційного обігу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке відтворення твору?
2. Чому відтворення є базовим способом використання твору?
3. Які форми відтворення існують?
4. Чи охоплює відтворення цифрові копії?
5. Як відтворення пов’язане з матеріальною формою твору?
6. Чи є тимчасове копіювання відтворенням?
7. Яке значення має відтворення в Інтернеті?
8. Хто має право здійснювати відтворення твору?
9. Чи потрібен дозвіл для відтворення твору?
10. Які винятки існують для відтворення?
11. Чим відтворення відрізняється від розповсюдження?
12. Чи є запис музики відтворенням?
13. Як відтворення використовується в цифрових технологіях?
14. Чи можна відтворювати твір для особистого використання?
15. Яке значення має відтворення для інших способів використання?
16. Чи може відтворення бути автоматичним?
17. Як доводиться факт незаконного відтворення?
18. Чи охоплює відтворення частини твору?
19. Які наслідки незаконного відтворення?
20. Чому відтворення є ключовим у системі авторського права?

11.2. Розповсюдження як підвид способів використання творів

Розповсюдження твору є одним із ключових способів використання об'єктів авторського права, який забезпечує введення примірників твору в цивільний оборот шляхом їх продажу, відчуження або іншої передачі права власності. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що саме через розповсюдження твір набуває реальної економічної циркуляції в суспільстві.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що розповсюдження завжди пов'язане з матеріальними носіями твору, тобто передбачає передачу конкретних примірників, а не абстрактного права. Це дозволяє чітко відмежовувати розповсюдження від інших способів використання, зокрема відтворення чи публічного сповіщення.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що розповсюдження включає продаж, обмін, дарування, прокат або іншу передачу примірників твору. При цьому кожна така дія має правове значення, оскільки впливає на обсяг контролю правоволодільця над подальшим обігом конкретного примірника.

Окремого методичного розгляду потребує принцип вичерпання права на розповсюдження. Його сутність полягає в тому, що після першого правомірного продажу примірника твору правоволоділець втрачає контроль над подальшим його перепродажем у межах певної території. Це є важливим балансуючим механізмом між інтересами автора та ринковою свободою обігу речей.

Методично доцільно також підкреслювати, що розповсюдження може здійснюватися як у традиційній (фізичній), так і в цифровій формі. Однак у цифровому середовищі виникають складні правові питання щодо відмежування продажу примірника від надання доступу до контенту.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що розповсюдження є завершальною стадією комерціалізації твору, яка забезпечує його доступність для широкого кола користувачів і формує ринкову вартість інтелектуального продукту.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що розповсюдження є важливим способом використання твору, який забезпечує його включення в економічний обіг та реалізацію майнових інтересів правоволодільця.

Питання для самоконтролю

1. Що таке розповсюдження твору?
2. Чим розповсюдження відрізняється від відтворення?
3. Які форми розповсюдження існують?
4. Чи пов'язане розповсюдження з матеріальними носіями?
5. Які дії включає розповсюдження?
6. Що означає передача примірника твору?
7. Що таке принцип вичерпання права?
8. Коли настає вичерпання права на розповсюдження?
9. Чи може автор контролювати перепродаж твору?
10. Як розповсюдження здійснюється в цифровому середовищі?
11. Чим продаж відрізняється від ліцензування доступу?
12. Чи є дарування формою розповсюдження?
13. Яке значення має розповсюдження для комерціалізації твору?
14. Чи потрібен дозвіл автора для розповсюдження?
15. Як доводиться незаконне розповсюдження?
16. Чи охоплює розповсюдження копії твору?
17. Які правові наслідки порушення права на розповсюдження?
18. Чи застосовується розповсюдження до цифрових файлів?
19. Яке місце розповсюдження у системі майнових прав?
20. Чому розповсюдження є важливим способом використання твору?

11.3. Імпорт примірників як підвид способів використання творів

Імпорт примірників твору є спеціальним способом використання об'єктів авторського права, який полягає у ввезенні на територію держави примірників творів, виготовлених за її межами, з метою їх подальшого

розповсюдження, продажу або іншого введення в цивільний оборот. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб використання має транскордонний характер і безпосередньо пов'язаний із міжнародною торгівлею інтелектуальними продуктами.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що імпорт примірників не є нейтральною логістичною дією, а становить юридично значуще використання твору, яке підпадає під контроль правоволодільця. Це означає, що ввезення примірників без його згоди може визнаватися порушенням авторських прав.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що імпорт є складовою системи контролю за міжнародним обігом примірників творів і тісно пов'язаний із правом на розповсюдження. Він забезпечує можливість правоволодільцю регулювати не лише внутрішній ринок, але й транснаціональні потоки інтелектуальної продукції.

Окремого методичного розгляду потребує питання паралельного імпорту, коли оригінальні примірники творів, легально введені в обіг в одній державі, ввозяться в іншу без дозволу правоволодільця. Це явище є дискусійним і потребує балансу між інтересами правовласників та принципами вільної торгівлі.

Методично доцільно також підкреслювати, що імпорт примірників має особливе значення у контексті боротьби з контрафактною продукцією. Незаконне ввезення піратських копій творів є одним із найпоширеніших порушень авторських прав у міжнародному обігу.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що імпорт є не лише економічною, але й правовою категорією, яка потребує взаємодії норм авторського права, митного регулювання та міжнародних договорів.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що імпорт примірників твору є важливим інструментом контролю за транскордонним використанням результатів творчої діяльності та забезпечує ефективний захист прав авторів у міжнародному обороті.

Питання для самоконтролю

1. Що таке імпорт примірників твору?
2. Чому імпорт є способом використання твору?
3. Який його транскордонний характер?
4. Чим імпорт відрізняється від розповсюдження?
5. Чи потрібен дозвіл автора для імпорту примірників?
6. Який зв'язок між імпортом і правом на розповсюдження?
7. Що таке паралельний імпорт?
8. Чому паралельний імпорт є дискусійним явищем?
9. Як імпорт пов'язаний із міжнародною торгівлею?
10. Яку роль відіграють митні органи у захисті авторських прав?
11. Чи може імпорт бути незаконним?
12. Які ознаки контрафактної продукції при імпорті?
13. Як доводиться факт незаконного імпорту?
14. Чи охоплює імпорт цифрові твори?
15. Яке значення імпорту для авторів і правовласників?
16. Чим імпорт відрізняється від експорту з точки зору авторського права?
17. Які міжнародні акти регулюють імпорт творів?
18. Чи може імпорт бути обмежений державою?
19. Як імпорт впливає на ринок інтелектуальної власності?
20. Чому імпорт є важливим інструментом захисту авторських прав?

11.4. Публічне виконання як підвид способів використання творів

Публічне виконання є одним із класичних способів використання творів, який полягає у безпосередньому поданні твору до сприйняття публіки в реальному часі. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб використання характерний насамперед для музичних, драматичних, хореографічних та інших сценічних творів, а також для їхніх адаптацій.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що публічне виконання передбачає доведення твору до невизначеного кола осіб, які можуть одночасно сприймати його

безпосередньо або через технічні засоби трансляції. Саме публічний характер відрізняє виконання від приватного відтворення або індивідуального ознайомлення з твором.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що публічне виконання може здійснюватися як у фізичному просторі (концерти, театральні вистави, покази), так і з використанням цифрових технологій, зокрема через онлайн-трансляції. Це розширює сферу застосування авторського права в умовах цифрового середовища.

Окремого методичного розгляду потребує питання публічного виконання через посередників, коли твір відтворюється не безпосередньо автором, а виконавцями, артистами або технічними засобами. У таких випадках важливо розмежовувати права автора твору та права виконавців як суміжних прав.

Методично доцільно також підкреслювати, що публічне виконання є одним із найбільш комерційно значущих способів використання творів, оскільки воно часто пов'язане з отриманням доходу від концертної діяльності, театральних постановок та інших публічних заходів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що здійснення публічного виконання потребує дозволу правоволодільця, за винятком випадків, прямо передбачених законом. Це забезпечує баланс між інтересами авторів та суспільним доступом до культурних цінностей.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що публічне виконання є важливим способом використання твору, який забезпечує його безпосереднє сприйняття аудиторією та відіграє значну роль у культурному та економічному обороті творчих результатів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічне виконання твору?
2. Які твори найчастіше підлягають публічному виконанню?
3. Чим публічне виконання відрізняється від відтворення?
4. Що означає «публічний характер» виконання?

5. Чи охоплює публічне виконання онлайн-трансляції?
6. Які форми публічного виконання існують?
7. Хто може здійснювати публічне виконання?
8. Чи потрібен дозвіл автора для публічного виконання?
9. Яка роль виконавців у цьому процесі?
10. Як розмежовуються права автора і виконавця?
11. Чи є концерт формою публічного виконання?
12. Як регулюється публічне виконання у театрі?
13. Чи може виконання бути некомерційним?
14. Яке значення має публічне виконання для музичних творів?
15. Чи охоплює це право технічне відтворення на сцені?
16. Які наслідки незаконного публічного виконання?
17. Як доводиться факт публічного виконання?
18. Чи можна обмежити публічне виконання твору?
19. Яка роль колективного управління у цій сфері?
20. Чому публічне виконання є важливим способом використання твору?

11.5. Публічний показ як підвид способів використання творів

Публічний показ є способом використання творів, який полягає у демонстрації оригіналу або примірників твору безпосередньо або за допомогою технічних засобів у місці, відкритому для вільного відвідування, або у місцях, де присутня значна кількість осіб, що не належать до кола сім'ї. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб використання має особливе значення для образотворчих, фотографічних, архітектурних та аудіовізуальних творів.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що публічний показ не передбачає обов'язкового створення копій твору, а пов'язаний саме з його візуальним або аудіовізуальним сприйняттям аудиторією. Це дозволяє чітко відмежувати його від відтворення, яке завжди пов'язане з виготовленням примірників.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що публічний показ може здійснюватися як у фізичних просторах

(галереї, музеї, виставкові зали, архітектурні об'єкти), так і з використанням цифрових технологій, зокрема через онлайн-експозиції, віртуальні тури та цифрові платформи.

Окремого методичного розгляду потребує питання визначення публічності показу. Важливим критерієм є доступність твору для невизначеного кола осіб або значної кількості відвідувачів, що відрізняє публічний показ від приватного перегляду або індивідуальної демонстрації.

Методично доцільно також підкреслювати, що публічний показ є важливим інструментом культурного обігу творів, особливо у сфері візуального мистецтва, де економічна цінність твору часто реалізується через виставкову діяльність та публічні експозиції.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що здійснення публічного показу, як правило, потребує дозволу правоволодільця, якщо інше не передбачено законом. Це забезпечує контроль автора над способом і контекстом демонстрації його твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що публічний показ є важливим способом використання твору, який забезпечує його сприйняття широкою аудиторією та відіграє значну роль у культурному та інформаційному просторі.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічний показ твору?
2. Чим публічний показ відрізняється від публічного виконання?
3. Які твори найчастіше підлягають публічному показу?
4. Чи охоплює публічний показ цифрові експозиції?
5. Які місця вважаються публічними для показу творів?
6. Який критерій визначає публічність показу?
7. Чи є виготовлення копій обов'язковим для показу?
8. Як публічний показ застосовується в музеях і галереях?
9. Чи потрібен дозвіл автора для публічного показу?
10. Як регулюється показ архітектурних творів?

11. Чи охоплює це право онлайн-галереї та віртуальні тури?
12. Яка роль публічного показу у сфері мистецтва?
13. Чим публічний показ відрізняється від відтворення?
14. Чи може показ бути приватним?
15. Які наслідки незаконного публічного показу?
16. Як доводиться факт публічного показу?
17. Чи охоплює публічний показ фотографічні твори?
18. Яке значення має публічний показ для культурного обігу творів?
19. Чи може публічний показ бути комерційним?
20. Чому публічний показ є важливим способом використання твору?

11.6. Публічна демонстрація як підвид способів використання творів

Публічна демонстрація є способом використання творів, що полягає у показі змісту твору за допомогою технічних засобів у часі та просторі, доступному для сприйняття невизначеного кола осіб. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб використання є проміжною формою між публічним показом і публічним сповіщенням, оскільки передбачає саме відтворення візуального або аудіовізуального змісту через технічні пристрої.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що публічна демонстрація не пов’язана з безпосереднім фізичним переміщенням оригіналу твору, а здійснюється шляхом його проєкції, трансляції або іншого технічного відтворення для аудиторії. Це особливо характерно для аудіовізуальних творів, презентацій, мультимедійних продуктів та цифрового контенту.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що публічна демонстрація відрізняється від публічного показу тим, що акцент робиться не на експонуванні матеріального носія, а на технічному відтворенні змісту твору. Наприклад, демонстрація фільму в кінотеатрі є типовим прикладом цього способу використання.

Окремого методичного розгляду потребує питання технічних засобів демонстрації, до яких належать проектори, екрани, цифрові платформи, інтерактивні пристрої та інші технології, що забезпечують колективне сприйняття твору. У сучасних умовах особливого значення набувають онлайн-платформи та стримінгові сервіси.

Методично доцільно також підкреслювати, що публічна демонстрація є юридично значущою формою використання твору, яка потребує дозволу правоволодільця, якщо інше прямо не передбачено законом. Це забезпечує контроль за способом і контекстом подання твору до аудиторії.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що публічна демонстрація має суттєве значення для аудіовізуальної індустрії, освітніх процесів та культурного обміну, оскільки забезпечує масове сприйняття творів у колективному форматі.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що публічна демонстрація є важливим способом використання твору, який забезпечує технічно опосередковане доведення його змісту до публіки та відіграє значну роль у сучасному цифровому культурному середовищі.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічна демонстрація твору?
2. Чим вона відрізняється від публічного показу?
3. Які твори найчастіше демонструються публічно?
4. Які технічні засоби використовуються для демонстрації?
5. Чи охоплює публічна демонстрація кіносеанси?
6. Яка роль цифрових платформ у демонстрації творів?
7. Чи потрібен дозвіл автора для публічної демонстрації?
8. Як відрізнити демонстрацію від відтворення?
9. Чи може демонстрація бути онлайн?
10. Яке значення має демонстрація для аудіовізуальних творів?
11. Чим демонстрація відрізняється від трансляції?
12. Які приклади публічної демонстрації існують у практиці?

13. Чи охоплює це поняття презентації та слайд-шоу?
14. Як доводиться факт незаконної демонстрації?
15. Які правові наслідки порушення права на демонстрацію?
16. Чи може демонстрація бути безкоштовною?
17. Яке місце демонстрації у системі способів використання?
18. Чи застосовується демонстрація у навчальному процесі?
19. Чи може демонстрація відбуватися без матеріального носія твору?
20. Чому публічна демонстрація є важливим способом використання твору?

11.7. Публічне сповіщення як підвид способів використання творів

Публічне сповіщення є способом використання твору, що полягає у доведенні його змісту до невизначеного кола осіб за допомогою технічних засобів зв'язку, зокрема радіо, телебачення, мережі Інтернет або інших цифрових платформ. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб використання характеризується опосередкованим характером доступу до твору, коли аудиторія отримує його не через безпосереднє виконання чи показ, а через інформаційні канали.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що публічне сповіщення охоплює як первинне мовлення (broadcast), так і повторну трансляцію або ретрансляцію творів. Це дозволяє включати до його змісту широкий спектр сучасних медіаформ, зокрема потокове мовлення, онлайн-стримінг та цифрове радіомовлення.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що ключовою ознакою публічного сповіщення є одночасність або потенційна одночасність доступу невизначеного кола осіб до твору, незалежно від їхнього місцезнаходження. Саме це відрізняє його від індивідуального доступу або приватного використання.

Окремого методичного розгляду потребує питання технічних посередників, таких як телерадіоорганізації, провайдери контенту та цифрові платформи. Їхня роль полягає у забезпеченні трансляції твору до кінцевої аудиторії, що має значення для визначення суб'єктів відповідальності та отримання дозволів правоволодільців.

Методично доцільно також підкреслювати, що публічне сповіщення є одним із найбільш регульованих способів використання творів, оскільки воно безпосередньо пов'язане з масовими комунікаціями та впливає на інформаційний простір суспільства. У зв'язку з цим воно підлягає обов'язковому ліцензуванню або колективному управлінню правами.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що у цифрову епоху межі між сповіщенням, трансляцією та онлайн-доступом є досить умовними, що потребує комплексного правового аналізу кожного конкретного випадку використання твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що публічне сповіщення є ключовим способом використання твору в медіасередовищі, який забезпечує масове поширення творчого контенту та відіграє визначальну роль у сучасних інформаційних комунікаціях.

Питання для самоконтролю

1. Що таке публічне сповіщення твору?
2. Які технічні засоби використовуються для сповіщення?
3. Чим публічне сповіщення відрізняється від публічного виконання?
4. Яка ключова ознака публічного сповіщення?
5. Чи охоплює воно Інтернет-трансляції?
6. Що таке ретрансляція твору?
7. Яка роль телебачення у публічному сповіщенні?
8. Як працює радіомовлення як форма сповіщення?
9. Чи потрібен дозвіл автора для публічного сповіщення?
10. Які суб'єкти здійснюють сповіщення творів?
11. Чим сповіщення відрізняється від демонстрації?
12. Чи є стримінгові сервіси формою сповіщення?

13. Як визначається невизначене коло осіб у цьому контексті?
14. Які правові ризики виникають при незаконному сповіщенні?
15. Як доводиться факт публічного сповіщення?
16. Чи охоплює сповіщення аудіовізуальні твори?
17. Яка роль цифрових платформ у цьому процесі?
18. Чи може сповіщення бути одночасним і глобальним?
19. Як регулюється сповіщення у міжнародному праві?
20. Чому публічне сповіщення є важливим способом використання твору?

11.8. Доведення до загального відома як підвид способів використання творів

Доведення твору до загального відома є одним із найбільш сучасних способів використання об'єктів авторського права, який відображає специфіку цифрового середовища та мережевих технологій. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб використання полягає у наданні доступу до твору таким чином, щоб будь-яка особа могла отримати його у вибраний час і з обраного місця, без необхідності одночасного сприйняття з іншими користувачами.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ключовою ознакою доведення до загального відома є інтерактивність доступу. На відміну від традиційних форм використання, тут користувач самостійно ініціює доступ до твору, що є визначальною характеристикою цифрових платформ, онлайн-бібліотек, стримінгових сервісів та хмарних сховищ.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що доведення до загального відома охоплює розміщення творів у мережі Інтернет, зокрема на вебсайтах, у мобільних застосунках, цифрових архівах та інших інформаційних системах, де користувач може здійснювати індивідуальний доступ до контенту.

Окремого методичного розгляду потребує питання відмежування цього способу використання від публічного сповіщення. Якщо сповіщення передбачає одночасну

трансляцію для аудиторії, то доведення до загального відома ґрунтується на моделі «доступу за запитом», коли твір зберігається на сервері та надається у момент звернення користувача.

Методично доцільно також підкреслювати, що цей спосіб використання є одним із ключових у цифровій економіці, оскільки саме через нього реалізуються стримінгові сервіси, онлайн-курси, електронні бібліотеки та інші форми цифрового контенту.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що доведення до загального відома потребує чіткого правового регулювання, оскільки воно безпосередньо пов'язане з питаннями доступності, ліцензування та захисту авторських прав у мережевому середовищі.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що доведення до загального відома є ключовим способом використання твору в цифрову епоху, який забезпечує індивідуалізований доступ до творчого контенту та формує основу сучасної інформаційної інфраструктури.

Питання для самоконтролю

1. Що таке доведення твору до загального відома?
2. У чому полягає інтерактивність цього способу використання?
3. Чим воно відрізняється від публічного сповіщення?
4. Яка роль користувача у процесі доступу до твору?
5. Які платформи реалізують доведення до загального відома?
6. Чи охоплює цей спосіб стримінгові сервіси?
7. Як працюють онлайн-бібліотеки у цьому контексті?
8. Чи є завантаження твору обов'язковим для доступу?
9. Чим відрізняється «доступ за запитом» від трансляції?
10. Яке значення має цей спосіб у цифровій економіці?
11. Чи потрібен дозвіл автора для доведення до загального відома?
12. Як регулюється розміщення творів в Інтернеті?

13. Чи охоплює цей спосіб мобільні додатки?
14. Які ризики існують у цифровому середовищі?
15. Як доводиться факт порушення права?
16. Чим відрізняється цей спосіб від відтворення?
17. Яке значення має серверне зберігання творів?
18. Чи може доступ бути обмеженим?
19. Як цей спосіб впливає на авторські доходи?
20. Чому доведення до загального відома є ключовим у сучасному праві?

11.9. Переклад як підвид способів використання творів

Переклад є специфічним способом використання твору, що полягає у відтворенні його змісту іншою мовою зі збереженням загальної ідейної та змістової структури оригіналу. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що переклад виступає формою інтелектуальної переробки твору, яка поєднує елементи творчості та похідного використання.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що переклад не є механічним відтворенням тексту, а передбачає творчу інтерпретацію мовних, стилістичних і культурних особливостей оригіналу. Саме тому переклад визнається самостійним об’єктом авторського права, хоча і залежить від первинного твору.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що здійснення перекладу потребує дозволу правоволодільця первинного твору, оскільки він належить до способів використання, які змінюють форму твору та створюють похідний результат. Водночас права перекладача охороняються як права автора похідного твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення прав автора оригінального твору та перекладача. Автор первинного твору зберігає контроль над використанням змісту, тоді як перекладач набуває авторських прав на власний творчий результат у межах здійсненого перекладу.

Методично доцільно також підкреслювати значення перекладу у міжнародному культурному обміні, оскільки саме через переклад забезпечується доступ до творів у різних мовних і правових системах, що сприяє поширенню знань та культурних цінностей.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що якість перекладу має не лише лінгвістичне, але й правове значення, оскільки спотворення змісту оригіналу може порушувати право автора на недоторканність твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що переклад є важливим способом використання твору, який забезпечує його міжмовне функціонування та сприяє глобалізації культурного і наукового простору.

Питання для самоконтролю

1. Що таке переклад у контексті авторського права?
2. Чому переклад є способом використання твору?
3. Чим переклад відрізняється від копіювання тексту?
4. Чи є переклад творчим процесом?
5. Хто володіє правами на переклад?
6. Чи потрібен дозвіл автора для перекладу твору?
7. Як співвідносяться права автора і перекладача?
8. Чи охороняється переклад як окремий твір?
9. Що таке похідний твір у контексті перекладу?
10. Які мовні аспекти впливають на переклад?
11. Чи може переклад спотворювати зміст оригіналу?
12. Як захищається право на недоторканність при перекладі?
13. Яке значення має переклад для міжнародного обміну?
14. Чи можна перекладати твір без дозволу автора?
15. Які ризики існують при неякісному перекладі?
16. Чи може перекладач бути співавтором?
17. Як визначається авторство перекладу?
18. Чи охоплює переклад усні та письмові твори?
19. Яке значення має переклад для науки і культури?
20. Чому переклад є важливим способом використання твору?

11.10. Переробка як підвид способів використання творів

Переробка твору є способом використання, який полягає у створенні нового твору на основі вже існуючого шляхом його зміни, адаптації, скорочення, доповнення або іншого творчого переосмислення. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що переробка завжди передбачає наявність первинного твору як базису та виникнення нового, похідного результату інтелектуальної діяльності.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що переробка є творчим процесом, який може істотно змінювати форму або зміст оригінального твору, зберігаючи при цьому його впізнавані елементи. До типових форм переробки належать інсценізація літературних творів, екранізація, аранжування музичних композицій, скорочення або адаптація текстів.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що переробка потребує дозволу правоволодільця первинного твору, оскільки вона безпосередньо впливає на спосіб використання та може змінювати авторський задум. Водночас новостворений твір у результаті переробки охороняється як самостійний об’єкт авторського права.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення прав автора оригінального твору та автора переробки. Автор первинного твору зберігає виключні права на його використання, тоді як автор переробки набуває прав на власний творчий внесок у межах створеного похідного твору.

Методично доцільно також підкреслювати, що межа між переробкою та порушенням права на недоторканність твору є досить тонкою. Не будь-яке втручання у твір є допустимою переробкою — істотне викривлення без дозволу автора може розглядатися як порушення авторських прав.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що переробка відіграє важливу роль у розвитку культурної індустрії, оскільки дозволяє створювати нові форми художнього вираження на основі вже існуючих творів, забезпечуючи їх адаптацію до різних аудиторій і форматів.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що переробка є складним і багатовимірним способом використання твору, який поєднує елементи творчості, правового регулювання та похідного авторства.

Питання для самоконтролю

1. Що таке переробка твору?
2. Чим переробка відрізняється від перекладу?
3. Які форми переробки існують?
4. Чи створюється новий твір у результаті переробки?
5. Чи потрібен дозвіл автора для переробки твору?
6. Як співвідносяться права автора оригіналу і переробки?
7. Що таке похідний твір?
8. Чи охороняється результат переробки авторським правом?
9. Які приклади переробки існують у практиці?
10. Чим екранізація є формою переробки?
11. Яке значення має аранжування в музиці?
12. Чи може переробка порушувати право на недоторканність твору?
13. Де проходить межа між переробкою і порушенням?
14. Чи можна переробляти твір без дозволу автора?
15. Як визначається авторство перероблено твору?
16. Чи може переробка мати комерційне значення?
17. Яке значення має переробка для культурної індустрії?
18. Чи охоплює переробка скорочення твору?
19. Як захищаються права первинного автора при переробці?
20. Чому переробка є важливим способом використання твору?

11.11. Включення до складених творів як підвид способів використання творів

Включення твору до складеного твору є специфічним способом використання об’єктів авторського права, який полягає у використанні вже існуючого твору шляхом його

інтеграції до нового комплексного (збірного) твору. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що такий спосіб використання передбачає не зміну первинного твору як такого, а його включення до більш складної структури з іншими творами або матеріалами.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що складені твори включають антології, енциклопедії, збірники, бази даних, каталоги та інші компіляції, в яких окремі твори зберігають свою автономність, але функціонують у межах єдиного інформаційного або творчого масиву.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що включення твору до складеного твору, як правило, потребує дозволу правоволодільця, оскільки воно пов'язане з використанням твору у новому контексті та може впливати на способи його сприйняття та комерціалізації.

Окремого методичного розгляду потребує питання правового режиму складеного твору. Автор або укладач такого твору набуває авторських прав на результат творчого добору або систематизації, тоді як права на окремі включені твори залишаються за їх первинними авторами.

Методично доцільно також підкреслювати, що важливою ознакою складеного твору є наявність творчого внеску в добір, структурування або організацію матеріалу. Просте механічне об'єднання творів без творчого елемента не створює об'єкта авторського права як складеного твору.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що включення творів до складених об'єктів має велике значення для видавничої справи, наукової діяльності та інформаційних технологій, оскільки забезпечує систематизацію знань і доступ до великих масивів інформації.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що включення до складених творів є важливим способом використання творів, який поєднує індивідуальні права авторів із колективним творчим результатом упорядкування та систематизації матеріалу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке включення твору до складеного твору?
2. Які приклади складених творів існують?
3. Чим складений твір відрізняється від похідного?
4. Чи зберігає включений твір свою автономність?
5. Чи потрібен дозвіл автора для включення твору?
6. Хто є автором складеного твору?
7. Що таке творчий добір матеріалу?
8. Чи є база даних складеним твором?
9. Яке значення мають антології та збірники?
10. Чим механічне об'єднання відрізняється від творчого?
11. Як розподіляються права між авторами?
12. Чи можна використовувати твір у кількох складених творах?
13. Яке значення має систематизація інформації?
14. Чи охоплює це поняття енциклопедії?
15. Як захищаються права первинного автора?
16. Чи може складений твір існувати без дозволу на включення?
17. Яке значення має цей спосіб у видавничій сфері?
18. Чи є включення твору формою переробки?
19. Як доводиться факт незаконного включення?
20. Чому включення до складених творів є важливим способом використання твору?

Тема 12. Строк чинності авторського права

12.1. Загальні правила обчислення строків в авторському праві

Строки в авторському праві є важливим елементом правового регулювання, оскільки вони визначають тривалість існування як особистих немайнових, так і майнових прав автора, а також момент переходу творів у суспільне надбання. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що правильне обчислення строків має ключове значення для визначення обсягу правової охорони твору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що строки в авторському праві обчислюються за загальними правилами цивільного законодавства, якщо спеціальним законом не встановлено інше. Це означає застосування календарного підходу до визначення початку та закінчення строку з урахуванням встановлених юридичних подій, таких як смерть автора або перше оприлюднення твору.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що базовим орієнтиром для обчислення строку охорони майнових прав є дата смерті автора, після якої починається відлік строку охорони, що триває протягом визначеного законом періоду. Для творів із кількома авторами відлік здійснюється з моменту смерті останнього з них.

Окремого методичного розгляду потребує питання обчислення строків для анонімних і псевдонімних творів, де відлік здійснюється від дати правомірного оприлюднення твору. У таких випадках особливого значення набуває встановлення факту першого оприлюднення, оскільки він визначає початок перебігу строку охорони.

Методично доцільно також підкреслювати, що строки в авторському праві обчислюються у повних роках, а їх закінчення настає у відповідний календарний день останнього року строку. Це забезпечує правову визначеність та уніфікований підхід до застосування норм.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що дотримання правил обчислення строків має практичне значення для визначення моменту, коли твір переходить у суспільне надбання і може вільно використовуватися без дозволу правоволодільця.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що загальні правила обчислення строків в авторському праві забезпечують стабільність правового режиму охорони творів та є важливим інструментом правової визначеності у сфері інтелектуальної власності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке строк правової охорони авторського права?
2. Яке значення мають строки в системі авторського права?
3. Які види прав залежать від строків охорони?
4. З якого моменту загалом починається відлік строку охорони?
5. Яка юридична подія є базовою для обчислення строку?
6. Як обчислюється строк охорони майнових прав автора?
7. Чому строки обчислюються у повних роках?
8. Яким чином визначається дата закінчення строку охорони?
9. Які загальні правила цивільного права застосовуються до строків авторського права?
10. Як впливає дата смерті автора на обчислення строку?
11. Як визначається початок строку для співавторів?
12. Чому важливо встановити точну дату смерті автора?
13. Яке значення має перше оприлюднення твору для строків?
14. Як впливає оприлюднення на початок перебігу строку?
15. У яких випадках застосовується правило «з останнього року»?
16. Які юридичні наслідки має закінчення строку охорони?
17. Що означає перехід твору у суспільне надбання?
18. Чи можуть строки бути продовжені законом?
19. Яке значення має правильне обчислення строків для практики?
20. Які помилки найчастіше виникають при обчисленні строків?

12.2. Особливості обчислення строків для окремих категорій творів

Обчислення строків правової охорони авторських прав для окремих категорій творів характеризується диференційованим підходом, який враховує специфіку авторства, структуру твору та спосіб його створення. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що від правильного визначення категорії твору залежить момент початку перебігу строку охорони та його загальна тривалість.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що для індивідуальних творів базовим правилом є обчислення строку з моменту смерті автора. Однак у складних випадках, коли твір має декількох співавторів, строк обчислюється з моменту смерті останнього зі співавторів, що забезпечує єдність правового режиму для цілісного результату творчої діяльності.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що для анонімних і псевдонімних творів застосовується спеціальний порядок обчислення строків, за яким відлік починається з моменту правомірного оприлюднення твору. Якщо особу автора згодом буде встановлено, строк може переглядатися відповідно до загальних правил, що застосовуються до ідентифікованих авторів.

Окремого методичного розгляду потребує ситуація зі службовими творами, де строк охорони визначається за загальними правилами, але особливості виникають у зв'язку з розподілом майнових прав між автором і роботодавцем. Це впливає не на тривалість строку, а на суб'єкта реалізації прав протягом цього строку.

Методично доцільно також підкреслювати, що для деяких категорій об'єктів, таких як складені або похідні твори, строк охорони залежить від авторства відповідного результату творчої діяльності, а не від первинних елементів, що були використані при їх створенні. Це дозволяє відокремити правовий режим новоствореного твору від базових компонентів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що у випадках колективних або багатоелементних творів ключове значення має встановлення моменту завершення творчого процесу та ідентифікація всіх суб'єктів авторства, оскільки саме ці фактори впливають на точність обчислення строків охорони.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що особливості обчислення строків для окремих категорій творів забезпечують гнучкість правового регулювання та дозволяють адаптувати загальні правила до різноманітних форм творчої діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Чому існують особливості обчислення строків для різних категорій творів?
2. Як обчислюється строк охорони для творів зі співавторством?
3. Що відбувається у випадку смерті одного зі співавторів?
4. Як визначається строк для анонімних творів?
5. Які правила застосовуються до псевдонімних творів?
6. Що є відправною точкою для обчислення строку у таких творах?
7. Як впливає встановлення особи автора на строк охорони?
8. Чим відрізняються правила для індивідуальних і колективних творів?
9. Як обчислюється строк для складених творів?
10. Як визначається строк для похідних творів?
11. Чи залежить строк похідного твору від первинного твору?
12. Як обчислюється строк для службових творів?
13. Чи впливає роботодавець на тривалість строку охорони?
14. Яке значення має момент створення твору?
15. Як визначається строк для багатоелементних творів?
16. Чому важливо встановити всіх авторів твору?
17. Як впливає структура твору на строк охорони?
18. Які труднощі виникають при обчисленні строків для складних творів?
19. Чи можуть різні частини твору мати різні строки охорони?
20. Яке практичне значення має правильне визначення строків для окремих категорій творів?

12.3. Суспільне надбання (public domain)

Суспільне надбання (public domain) є правовим режимом, за якого твори втрачають майново-правову охорону авторського права і можуть вільно використовуватися будь-якими особами без отримання дозволу правоволодільця та без

виплати авторської винагороди. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей інститут виконує балансуючу функцію між інтересами авторів та суспільства, забезпечуючи вільний доступ до культурної, наукової та освітньої спадщини.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що перехід твору у суспільне надбання відбувається після закінчення строку правової охорони майнових прав, а також у випадках, прямо передбачених законодавством. При цьому особисті немайнові права автора, зокрема право авторства та право на ім'я, як правило, зберігаються безстроково.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що суспільне надбання не означає втрату морального обов'язку щодо поваги до авторства. Використання творів у цьому режимі повинно здійснюватися з дотриманням принципів академічної доброчесності та етичних стандартів.

Окремого методичного розгляду потребує питання практичного значення суспільного надбання для освіти, науки та культури. Воно забезпечує можливість вільного відтворення, перекладу, адаптації та комерційного використання творів без ліцензійних обмежень, що сприяє розвитку інновацій та креативних індустрій.

Методично доцільно також підкреслювати, що визначення статусу твору як такого, що перебуває у суспільному надбанні, вимагає точного обчислення строків охорони та перевірки правового статусу твору в конкретній юрисдикції, оскільки законодавство різних країн може відрізнятися.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що суспільне надбання є не «безвласним простором», а правовим режимом вільного використання, який водночас передбачає певні етичні та правові обмеження.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що суспільне надбання є ключовим елементом системи авторського права, який забезпечує доступність знань і культурних цінностей для всього суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Що таке суспільне надбання (public domain)?
2. Яке значення має цей режим у системі авторського права?
3. Коли твір переходить у суспільне надбання?
4. Які права втрачає твір після переходу у суспільне надбання?
5. Чи потрібно отримувати дозвіл для використання таких творів?
6. Чи зберігаються особисті немайнові права автора?
7. Чому важливо дотримуватися права авторства навіть у public domain?
8. Чи може суспільне надбання обмежувати використання твору?
9. Як суспільне надбання впливає на освіту і науку?
10. Яке значення має цей режим для культури?
11. Чи можна комерційно використовувати твори з public domain?
12. Які види використання стають вільними після переходу твору?
13. Як визначити, що твір уже у суспільному надбанні?
14. Чому важливо правильно обчислювати строки охорони?
15. Чи однакове регулювання public domain у різних країнах?
16. Які ризики неправильного визначення статусу твору?
17. Чи можна змінювати твори з суспільного надбання?
18. Чи потрібне зазначення автора при використанні таких творів?
19. Яке значення має суспільне надбання для інновацій?
20. Чому суспільне надбання є ключовим елементом балансу інтересів у авторському праві?

РОЗДІЛ VI
ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ

Тема 13. Обмеження авторських прав

13.1. Природа обмежень та винятків авторського права

Обмеження та винятки авторського права становлять системоутворюючий елемент механізму правового регулювання інтелектуальної власності, спрямований на забезпечення балансу між приватними інтересами правоволоділців і публічними інтересами суспільства. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що авторське право не є абсолютним, а функціонує в умовах нормативно визначених меж, які гарантують доступ до знань, інформації та культурних цінностей.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що обмеження авторського права не заперечують його існування, а лише встановлюють законні випадки вільного використання творів без згоди правоволодільця та, у визначених законом межах, без виплати винагороди. Такі винятки мають виключний характер і не підлягають розширеному тлумаченню.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що функціональне призначення обмежень полягає у забезпеченні суспільно значущих цілей, зокрема розвитку освіти, науки, культури, інформаційної свободи та свободи вираження поглядів. Вони формують правовий механізм «соціалізації» авторського права.

Окремого методичного розгляду потребує питання критеріїв допустимості винятків, серед яких ключове значення має принцип трискладового тесту: використання допускається лише у спеціальних випадках, не повинно суперечити нормальному використанню твору та не має необґрунтовано шкодити законним інтересам автора.

Методично доцільно також підкреслювати, що обмеження авторського права є динамічним інститутом, який

адаптується до технологічного розвитку, зокрема цифрового середовища, де питання доступу до інформації набувають особливої актуальності.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що винятки не є «привілеями користувачів», а правовими механізмами забезпечення суспільного інтересу, які діють лише у чітко визначених законом межах.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що система обмежень та винятків авторського права є ключовим інструментом забезпечення балансу між охороною результатів творчої діяльності та свободою доступу до інформації.

Питання для самоконтролю

1. Що таке обмеження та винятки авторського права?
2. Яке їх основне призначення?
3. Чому авторське право не є абсолютним?
4. У чому полягає баланс інтересів у цій сфері?
5. Які суспільні цілі забезпечують винятки?
6. Чи можна вільно використовувати твір без згоди автора?
7. Що означає поняття «вільне використання творів»?
8. Які межі застосування винятків?
9. Чому винятки не підлягають розширеному тлумаченню?
10. Що таке трискладовий тест?
11. Які умови входять до трискладового тесту?
12. Як обмеження пов’язані з освітою та наукою?
13. Яке значення мають винятки для свободи інформації?
14. Чи є винятки привілеями користувачів?
15. Як обмеження впливають на ринок авторських прав?
16. Чому важливо дотримуватися меж винятків?
17. Як технологічний розвиток впливає на систему обмежень?
18. Чи можуть винятки змінюватися законодавчо?
19. Які ризики зловживання винятками?
20. Чому система обмежень є ключовою для балансу в авторському праві?

13.2. Трискладовий тест Бернської конвенції

Трискладовий тест Бернської конвенції є універсальним критерієм допустимості обмежень та винятків з авторського права, який виконує функцію «правового фільтра» для оцінки законності вільного використання творів. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей тест має системоутворююче значення для міжнародного авторсько-правового регулювання та забезпечує баланс між інтересами правоволоділців і суспільства.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що трискладовий тест складається з трьох взаємопов'язаних критеріїв, які застосовуються сукупно. Порушення хоча б одного з них означає недопустимість відповідного винятку або обмеження.

Перший критерій полягає у тому, що винятки допускаються лише у певних особливих випадках. Це означає, що законодавець не може встановлювати надмірно широкі або невизначені підстави для вільного використання творів, а повинен чітко окреслювати їх межі.

Другий критерій вимагає, щоб таке використання не завдавало шкоди нормальному використанню твору. У навчальному контексті слід пояснювати, що під «нормальним використанням» розуміються ті способи, які забезпечують економічну реалізацію твору та формують ринок інтелектуальних прав.

Третій критерій передбачає, що винятки не повинні необґрунтовано обмежувати законні інтереси автора. Це означає необхідність оцінки пропорційності між суспільною користю від вільного використання та потенційними втратами правоволоділця.

У навчальному процесі важливо формувати розуміння того, що трискладовий тест застосовується не лише як норма міжнародного права, але й як інструмент тлумачення національних законів, що регулюють винятки з авторського права. Він має динамічний характер і використовується судами при вирішенні спірних ситуацій.

Окремого методичного розгляду потребує застосування тесту у цифровому середовищі, де питання доступу до контенту,

копіювання та онлайн-використання потребують особливої оцінки з точки зору впливу на ринок і права правоволоділців.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що трискладовий тест Бернської конвенції є ключовим інструментом забезпечення балансу інтересів у міжнародній системі авторського права та основою для формування законних меж вільного використання творів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке трискладовий тест Бернської конвенції?
2. Яке його призначення в авторському праві?
3. Скільки критеріїв входить до трискладового тесту?
4. Чому ці критерії застосовуються сукупно?
5. Що означає «особливі випадки» у першому критерії?
6. Чому винятки повинні бути чітко визначеними?
7. Що таке нормальне використання твору?
8. Як винятки можуть впливати на ринок твору?
9. Що означає «шкода нормальному використанню»?
10. Як визначається економічна цінність твору?
11. Що таке законні інтереси автора?
12. Як оцінюється необґрунтоване обмеження прав автора?
13. Чому важлива пропорційність у застосуванні тесту?
14. Чи може один критерій замінити інший?
15. Яка роль судової практики у застосуванні тесту?
16. Як трискладовий тест застосовується в національному праві?
17. Чи впливає цифрове середовище на його застосування?
18. Яке значення має тест для інтернет-контенту?
19. Чому цей тест є універсальним міжнародним стандартом?
20. Як трискладовий тест забезпечує баланс інтересів у авторському праві?

13.3. Цитування як спосіб обмеженого використання авторських прав

Цитування є класичним інститутом обмеженого використання творів, який дозволяє відтворювати фрагменти чужих творів без згоди правоволоділця за умови дотримання

встановлених законом критеріїв. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цитування виконує функцію забезпечення свободи наукової, освітньої та публіцистичної діяльності, а також розвитку критичного мислення та академічної дискусії.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що цитування не є довільним запозиченням, а чітко регламентованим способом використання твору, який передбачає обов'язкове зазначення джерела та автора, а також обґрунтованість обсягу використаного фрагмента. Цитата повинна бути виправданою метою використання, а не заміщувати оригінальний твір.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що цитування допускається у наукових, освітніх, інформаційних, критичних та полемічних цілях. Воно є інструментом інтелектуальної комунікації, що дозволяє інтегрувати вже існуючі знання у нові дослідницькі або навчальні контексти.

Окремого методичного розгляду потребує питання меж цитування. Важливо розуміти, що обсяг цитати має бути мінімально необхідним для досягнення мети використання. Надмірне цитування або систематичне відтворення значних частин твору може виходити за межі допустимого та перетворюватися на порушення авторських прав.

Методично доцільно також підкреслювати, що обов'язковою умовою правомірного цитування є належне посилання на джерело, включаючи ім'я автора та назву твору, якщо це можливо. Відсутність такого посилання може розглядатися як порушення принципів доброчесності та авторського права.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що цитування є не лише юридичною категорією, але й елементом академічної культури, який забезпечує прозорість наукової комунікації та повагу до авторської праці.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що цитування є важливим винятком з авторського права, який забезпечує баланс між охороною творчих результатів і свободою інтелектуального обміну.

Питання для самоконтролю

1. Що таке цитування у авторському праві?
2. Яке його основне призначення?
3. Чи є цитування вільним використанням твору?
4. У яких цілях допускається цитування?
5. Які вимоги висуваються до обсягу цитати?
6. Чому цитата має бути мінімально необхідною?
7. Чи можна цитувати весь твір повністю?
8. Яке значення має посилання на джерело?
9. Які дані обов'язково вказуються при цитуванні?
10. Чи допускається цитування без зазначення автора?
11. У чому різниця між цитуванням і плагіатом?
12. Чи можна використовувати цитати в комерційних цілях?
13. Яке значення має цитування для науки?
14. Як цитування впливає на академічну доброчесність?
15. Чи дозволяється цитування у цифровому середовищі?
16. Як визначити межі допустимого цитування?
17. Чи можна цитувати зображення або музику?
18. Які ризики зловживання цитуванням?
19. Як доводиться правомірність цитування?
20. Чому цитування є важливим балансуючим винятком в авторському праві?

13.4. Використання об'єктів авторського права для навчання

Використання творів у навчальних цілях є одним із ключових законодавчо дозволених винятків з авторського права, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування системи освіти. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей інститут забезпечує баланс між охороною майнових прав автора та суспільним інтересом у доступі до знань і освітніх ресурсів.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що навчальне використання творів не означає їх вільного або необмеженого копіювання. Воно допускається лише у межах, обумовлених законом, і, як правило, передбачає обмежений обсяг використання, обґрунтований освітньою метою.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що використання творів у навчанні охоплює такі форми, як ілюстрування лекційного матеріалу, підготовка навчальних посібників, демонстрація фрагментів творів під час занять, а також використання у дистанційних освітніх платформах. Усі ці форми повинні відповідати принципу пропорційності.

Окремого методичного розгляду потребує питання цифрового навчального середовища, де використання творів набуває особливої інтенсивності. Розміщення матеріалів у системах електронного навчання має здійснюватися з урахуванням доступу лише для обмеженого кола здобувачів освіти та без надмірного поширення контенту.

Методично доцільно також підкреслювати, що навчальне використання тісно пов'язане з принципом добросовісності, який вимагає дотримання балансу між обсягом запозиченого матеріалу та освітньою метою. Надмірне відтворення твору, що виходить за межі необхідного для навчання, може втратити правову легітимність.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що освітні винятки не скасовують авторських прав, а лише тимчасово і функціонально обмежують їх реалізацію в інтересах суспільного розвитку.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що використання об'єктів авторського права для навчання є важливим інструментом забезпечення доступу до знань та підвищення якості освіти при збереженні правової охорони творчих результатів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке використання творів у навчальних цілях?
2. Яке його основне призначення?
3. Чому воно є винятком з авторського права?
4. Чи означає навчальне використання вільне копіювання творів?
5. Які форми навчального використання існують?
6. Чи можна використовувати твори в лекціях без дозволу автора?

7. Яке значення має ілюстрування навчального матеріалу?
8. Як застосовується цей виняток у дистанційному навчанні?
9. Які межі використання творів у навчанні?
10. Що означає принцип пропорційності в освіті?
11. Чи допускається повне відтворення твору для навчання?
12. Як регулюється доступ до матеріалів у електронних курсах?
13. Чи можна використовувати твори у підручниках?
14. Яке значення має добросовісність у навчальному використанні?
15. Чи дозволяється комерційне використання навчальних винятків?
16. Як відмежувати навчальне використання від порушення права?
17. Яка роль освіти у системі винятків авторського права?
18. Чи впливає цифрове середовище на обсяг дозволеного використання?
19. Як доводиться правомірність навчального використання?
20. Чому навчальні винятки є важливими для суспільства?

13.5. Використання об'єктів авторського права бібліотеками

Використання творів бібліотеками є одним із спеціально врегульованих винятків авторського права, спрямованих на забезпечення суспільного доступу до інформації, освіти та культурної спадщини. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що бібліотеки виконують не лише функцію зберігання та систематизації знань, але й виступають інституційним посередником між правоволоділцями та користувачами.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що бібліотечне використання творів допускається виключно у визначених законом випадках, зокрема для збереження фондів, заміни пошкоджених примірників, а також забезпечення доступу користувачів до творів у межах читальних залів або через контрольовані електронні системи.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що бібліотеки можуть здійснювати відтворення творів у обмежених обсягах з метою реставрації, архівування або забезпечення довгострокового зберігання культурних цінностей. Такі дії не повинні підміняти собою нормальне комерційне використання творів.

Окремого методичного розгляду потребує питання цифровізації бібліотечних фондів. Переведення творів у електронну форму допускається за умови дотримання правових обмежень щодо доступу, щоб уникнути неконтрольованого поширення матеріалів у мережі Інтернет.

Методично доцільно також підкреслювати, що бібліотечні винятки базуються на принципі суспільної користі, оскільки забезпечують збереження знань для майбутніх поколінь та рівний доступ до інформації незалежно від економічних можливостей користувачів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що бібліотеки діють у межах балансу між правами авторів і суспільним інтересом, і будь-яке використання творів повинно відповідати критеріям законності, пропорційності та цільового призначення.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що використання об’єктів авторського права бібліотеками є ключовим інструментом забезпечення культурної та освітньої функції суспільства при одночасному збереженні правової охорони творчих результатів.

Питання для самоконтролю

1. Яка роль бібліотек у системі авторського права?
2. Чому бібліотечне використання є винятком з авторського права?
3. Які основні функції бібліотек у цьому контексті?
4. У яких випадках бібліотеки можуть відтворювати твори?
5. Що таке збереження бібліотечних фондів?
6. Як здійснюється заміна пошкоджених примірників?
7. Чи можуть бібліотеки здійснювати цифровізацію творів?
8. Які обмеження існують для електронного доступу?

9. Чим відрізняється доступ у читальному залі від онлайн-доступу?
10. Чи дозволяється комерційне використання бібліотечних копій?
11. Яке значення має архівування творів?
12. Як бібліотеки забезпечують довгострокове збереження інформації?
13. Чи потрібен дозвіл автора для бібліотечного копіювання?
14. Які ризики пов'язані з цифровими бібліотеками?
15. Як забезпечується баланс між правами автора і суспільним інтересом?
16. Яке значення має принцип пропорційності для бібліотек?
17. Чи можуть бібліотеки надавати повний доступ до всіх творів?
18. Як регулюється використання творів у публічних бібліотеках?
19. Чому бібліотеки є важливими для освіти і культури?
20. Як бібліотечні винятки впливають на доступ до знань?

13.6. Використання в судовому та адміністративному провадженні

Використання об'єктів авторського права у судовому та адміністративному провадженні є спеціальним винятком, який забезпечує ефективне здійснення правосуддя та реалізацію принципу доступу до правової інформації. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що у даному випадку пріоритет має публічний інтерес у справедливому розгляді справи, який обґрунтовує обмежене використання творів без згоди правоволодільця.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що використання творів у процесуальних діях допускається виключно в обсязі, необхідному для цілей розгляду справи, доказування фактів або обґрунтування правової позиції. Таке використання має функціональний характер і не може виходити за межі процесуальної необхідності.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що твори можуть використовуватися як докази у цивільному, кримінальному, адміністративному та господарському судочинстві, а також у діяльності адміністративних органів. Це включає подання копій, цитування, відтворення фрагментів та їх дослідження у межах справи.

Окремого методичного розгляду потребує питання забезпечення балансу між конфіденційністю матеріалів справи та правами авторів. Матеріали, подані до суду, як правило, використовуються виключно учасниками процесу і не підлягають вільному розповсюдженню поза межами провадження.

Методично доцільно також підкреслювати, що використання творів у судовому та адміністративному провадженні не є комерційним використанням і не впливає на нормальне функціонування ринку авторських прав, оскільки має виключно доказову або процесуальну мету.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що цей виняток є необхідним елементом правової системи, який забезпечує ефективність судового захисту прав та інтересів, у тому числі у спорах, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що використання творів у судовому та адміністративному провадженні є інструментом реалізації принципів справедливості, змагальності та доступу до правосуддя при збереженні загального режиму охорони авторських прав.

Питання для самоконтролю

1. Яке призначення використання творів у судовому провадженні?
2. Чому це є винятком з авторського права?
3. У яких видах процесів можуть використовуватися твори?
4. Які функції виконують твори як докази?
5. Чи можна використовувати твір повністю в суді?
6. Який обсяг використання є допустимим?
7. Що означає процесуальна необхідність?
8. Чи потрібен дозвіл автора для використання в суді?

9. Як забезпечується баланс між правами автора і правосуддям?
10. Чи є судове використання комерційним?
11. Як регулюється доступ до матеріалів справи?
12. Чи можуть матеріали справи бути оприлюднені?
13. Яке значення має конфіденційність у провадженні?
14. Як використовуються твори в адміністративних органах?
15. Чи можуть твори бути єдиним доказом у справі?
16. Яке значення має цей виняток для правосуддя?
17. Чи можна оскаржити неправомірне використання твору в суді?
18. Як співвідноситься цей виняток із нормальним використанням твору?
19. Чому цей механізм є необхідним для правової системи?
20. Як забезпечується принцип справедливості при використанні творів у провадженні?

13.7. Використання об'єктів авторського права для осіб з обмеженими можливостями

Використання творів для осіб з обмеженими можливостями є соціально орієнтованим винятком з авторського права, спрямованим на забезпечення рівного доступу до інформації, освіти та культурних цінностей. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей інститут реалізує принцип інклюзивності та недискримінації у сфері інтелектуальної власності.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що зазначений виняток дозволяє адаптацію творів у доступні формати, зокрема шрифт Брайля, аудіоформат, збільшений шрифт, електронні тексти з можливістю озвучення або інші спеціальні формати, необхідні для сприйняття твору особами з порушеннями зору, слуху чи іншими функціональними обмеженнями.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що таке використання здійснюється виключно з метою полегшення доступу до творів і не повинно мати комерційної спрямованості, якщо інше прямо не передбачено законом або міжнародними договорами. Основним критерієм є забезпечення реальної можливості сприйняття твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання міжнародного виміру цього винятку, зокрема положення Марракеського договору, який спрямований на полегшення доступу до опублікованих творів для осіб з порушеннями зору та іншими обмеженнями у сприйнятті друкованої інформації.

Методично доцільно також підкреслювати роль бібліотек, освітніх установ та спеціалізованих організацій у створенні та поширенні доступних форматів творів, що забезпечує практичну реалізацію інклюзивного доступу.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що цей виняток не зменшує значення авторського права, а навпаки, демонструє його соціальну функцію та здатність адаптуватися до потреб різних груп населення.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що використання творів для осіб з обмеженими можливостями є важливим елементом гуманістичного виміру авторського права, який забезпечує рівність доступу до знань і культурних ресурсів.

Питання для самоконтролю

1. Яке призначення винятку для осіб з обмеженими можливостями?
2. Який принцип реалізується через цей виняток?
3. Які форми адаптації творів існують?
4. Що таке формат Брайля?
5. Які технології забезпечують доступність творів?
6. Чи охоплює цей виняток аудіокниги?
7. Які категорії осіб користуються цим винятком?
8. Чи є це використання комерційним?
9. Яке значення має інклюзивність у авторському праві?
10. Як забезпечується рівний доступ до інформації?
11. Чи потрібен дозвіл автора для адаптації твору?
12. Яка роль бібліотек у забезпеченні доступності?
13. Чи охоплює виняток електронні тексти?
14. Яке значення має Марракеський договір?
15. Як міжнародне право регулює цей виняток?
16. Чи можна поширювати адаптовані твори між країнами?
17. Які ризики зловживання цим винятком?
18. Чому цей виняток має соціальний характер?

19. Як він впливає на політику інклюзії?
20. Чому доступність творів є важливою складовою авторського права?

13.8. Карикатура, пародія та попурі як спосіб обмеженого використання авторських прав

Карикатура, пародія та попурі належать до специфічних форм обмеженого використання творів, які допускають творчу трансформацію вже існуючих об'єктів авторського права з метою створення нового художнього, критичного або розважального результату. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ці інститути відображають баланс між захистом авторських прав і свободою творчого вираження, зокрема у сфері сатири, мистецтва та культурної інтерпретації.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що карикатура передбачає комічне або сатиричне перебільшення характерних рис оригінального твору або його об'єкта, з метою критики, висміювання або соціального коментування. Вона не відтворює твір у первісному вигляді, а трансформує його зміст і форму.

Пародія, у свою чергу, є творчим переосмисленням оригінального твору, яке часто містить елементи іронії або критики щодо самого твору, його автора чи суспільного явища. У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що пародія повинна бути впізнаваною щодо первинного твору, але водночас мати самостійний творчий характер.

Попурі (або медлі) полягає у поєднанні фрагментів різних творів у нову композицію, що утворює цілісний художній результат. У цьому випадку важливими є саме творчий добір і поєднання елементів, які формують нову інтерпретаційну єдність.

Окремого методичного розгляду потребує питання меж допустимого використання у цих формах. Хоча вони допускають запозичення елементів оригінальних творів, така трансформація не повинна виходити за межі добросовісного використання та порушувати нормальне використання первинного твору.

Методично доцільно також підкреслювати, що карикатура, пародія та попурі є важливими інструментами свободи вираження поглядів, культурної критики та

мистецького експерименту, але водночас вони не звільняють від необхідності дотримання авторських прав у разі надмірного або недобросовісного використання.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ці форми використання мають подвійний характер: з одного боку, вони базуються на існуючих творах, а з іншого — створюють нові самостійні результати інтелектуальної діяльності.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що карикатура, пародія та попурі є важливими елементами сучасної культурної комунікації, які сприяють розвитку творчості та критичного осмислення мистецьких і суспільних явищ.

Питання для самоконтролю

1. Що таке карикатура у контексті авторського права?
2. У чому полягає сутність пародії?
3. Що таке попурі як форма використання творів?
4. Чим пародія відрізняється від карикатури?
5. Яке значення має сатиричний елемент у карикатурі?
6. Чи є пародія самостійним твором?
7. Як формується новий твір у попурі?
8. Чи потрібно отримувати дозвіл автора для пародії?
9. Які межі допустимого використання творів у цих формах?
10. Чи може пародія порушувати авторські права?
11. Яке значення має впізнаваність оригінального твору?
12. Чи допускається комерційне використання карикатури?
13. Як оцінюється творчий характер попурі?
14. Чи може попурі містити кілька захищених творів?
15. Яке значення має свобода вираження у цих інститутах?
16. Як відмежувати пародію від плагіату?
17. Чи існують обмеження для сатиричного використання творів?
18. Яке значення мають ці форми для культури?
19. Як визначити добросовісність використання у пародії?
20. Чому карикатура, пародія та попурі є важливими винятками в авторському праві?

РОЗДІЛ VII
АВТОРСЬКІ ДОГОВОРИ ТА РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРАВАМИ

Тема 14. Загальні засади розпорядження авторськими правами

14.1. Цивільно-правова природа авторських договорів

Авторські договори становлять особливу категорію цивільно-правових правочинів, спрямованих на регулювання відносин щодо створення, використання та передання майнових прав інтелектуальної власності на твори. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що такі договори є інструментом реалізації диспозитивного методу цивільного права, який дозволяє сторонам самостійно визначати умови використання результатів творчої діяльності.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що авторський договір за своєю природою є консенсуальним, двостороннім та відплатним правочином, який виникає на основі вільного волевиявлення сторін. Його предметом є не сам твір як матеріальний об’єкт, а майнові права на його використання або зобов’язання щодо створення твору у майбутньому.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що авторські договори функціонують у межах загальних положень цивільного законодавства про договори, але мають спеціальну правову природу, зумовлену об’єктом регулювання — інтелектуальною власністю. Це зумовлює застосування як загальних принципів договірного права, так і спеціальних норм авторського права.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення особистих немайнових та майнових прав автора. Авторський договір не може передбачати передачу особистих немайнових прав, оскільки вони є невідчужуваними, що відображає фундаментальний принцип охорони авторства.

Методично доцільно також підкреслювати, що авторські договори виконують функцію комерціалізації творчих результатів, забезпечуючи обіг прав інтелектуальної власності в

цивільному обороті. Вони є ключовим інструментом взаємодії між авторами та користувачами творів у сфері видавничої справи, медіа, кіноіндустрії та цифрових платформ.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що недотримання вимог до авторських договорів може призводити до їх недійсності або обмеженої правової дії, що безпосередньо впливає на легітимність використання твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що цивільно-правова природа авторських договорів полягає у їх ролі як спеціального механізму регулювання майнових відносин у сфері інтелектуальної власності, що поєднує свободу договору з імперативними вимогами авторського права.

Питання для самоконтролю

1. Що таке авторський договір?
2. Яку природу мають авторські договори?
3. Чому вони належать до цивільно-правових правочинів?
4. Який предмет авторського договору?
5. Чим відрізняється твір від майнових прав на нього?
6. Які основні принципи договірного права застосовуються?
7. Чи можуть авторські договори бути безоплатними?
8. Який характер має авторський договір (консенсуальний, реальний тощо)?
9. Чому важлива диспозитивність у цих договорах?
10. Які права можуть передаватися за договором?
11. Чи можуть передаватися особисті немайнові права?
12. Чому немайнові права є невідчужуваними?
13. Яке значення має свобода договору?
14. У яких сферах найчастіше застосовуються авторські договори?
15. Яку роль вони відіграють у комерціалізації творів?
16. Що відбувається у разі недійсності договору?
17. Як авторський договір пов’язаний із цивільним законодавством?
18. Чим авторський договір відрізняється від ліцензії?
19. Яке значення має договір у цифровій економіці?
20. Чому авторські договори є важливим інструментом інтелектуальної власності?

14.2. Істотні умови авторського договору

Істотні умови авторського договору становлять нормативно визначений та доктринально обґрунтований мінімум погоджених положень, без яких договір не може вважатися укладеним або втрачає свою юридичну визначеність. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що саме через істотні умови відбувається індивідуалізація обсягу прав, способів використання твору та меж договірної автономії сторін.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що центральною істотною умовою авторського договору є визначення предмета договору, тобто конкретного твору або результату творчої діяльності, щодо якого передаються права або надається дозвіл на використання. Невизначеність предмета унеможливлює належну ідентифікацію обсягу прав та створює правову невизначеність.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що істотною умовою є також визначення способів використання твору. Йдеться про чітке закріплення того, чи дозволяється відтворення, розповсюдження, публічне виконання, доведення до загального відома або інші форми використання, оскільки авторське право передбачає принцип цільової обмеженості передачі прав.

Окремого методичного розгляду потребує умова щодо строку дії прав або строку використання твору за договором. Відсутність чітко визначених часових меж може призводити до надмірного обмеження прав автора або невизначеності правового режиму використання твору.

Методично доцільно також підкреслювати значення територіальної визначеності, яка встановлює межі, у яких може здійснюватися використання твору. Це особливо актуально в умовах цифрового середовища, де географічні межі використання можуть мати умовний характер, але залишаються юридично значущими.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що істотною умовою є також розмір і порядок виплати авторської винагороди, якщо договір є відплатним. Винагорода

виступає економічним еквівалентом передачі майнових прав і повинна бути визначеною або визначуваною.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що істотні умови авторського договору забезпечують юридичну визначеність, баланс інтересів сторін і належну реалізацію майнових прав інтелектуальної власності в цивільному обороті.

Питання для самоконтролю

1. Що таке істотні умови авторського договору?
2. Чому вони є обов'язковими для договору?
3. Яка умова є ключовою у структурі договору?
4. Що є предметом авторського договору?
5. Чому важливо чітко визначати твір?
6. Які способи використання твору можуть визначатися?
7. Що означає принцип цільової обмеженості прав?
8. Чому важливий строк дії договору?
9. Як визначається територія використання твору?
10. Чому територіальність має значення в цифрову епоху?
11. Що таке авторська винагорода?
12. Чи завжди авторський договір є відплатним?
13. Як визначається розмір винагороди?
14. Що відбувається при відсутності істотних умов?
15. Чому невизначеність умов є проблемою?
16. Як істотні умови впливають на чинність договору?
17. Чи можна змінювати істотні умови після укладення договору?
18. Яке значення має баланс інтересів сторін?
19. Як істотні умови регулюють обсяг переданих прав?
20. Чому істотні умови є ключовими для авторського договору?

Тема 15. Види авторських договорів

15.1. Ліцензійний договір в авторському праві

Ліцензійний договір є одним із базових цивільно-правових інструментів у сфері авторського права, за допомогою якого правоволоділець надає іншій особі дозвіл на використання твору у визначених межах. У навчально-методичному аспекті

доцільно підкреслювати, що такий договір не передбачає повного відчуження майнових прав, а лише встановлює правомірні умови їх використання.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що сутність ліцензійного договору полягає у наданні дозволу (ліцензії) на використання твору, який може бути як виключним, так і невиключним. Саме характер ліцензії визначає обсяг прав ліцензіата та можливість паралельного використання твору іншими особами.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що ліцензійний договір не змінює правового статусу автора як первинного правоволодільця, а лише регулює умови реалізації окремих майнових прав. Автор зберігає контроль над твором у межах, не переданих за договором.

Окремого методичного розгляду потребує питання видів ліцензій, зокрема виключної, невиключної та одиничної, кожна з яких має різний ступінь обмеження прав автора щодо подальшого використання твору або надання дозволів іншим особам.

Методично доцільно також підкреслювати, що істотними умовами ліцензійного договору є визначення способів використання твору, строку дії ліцензії, території використання та розміру авторської винагороди, якщо вона передбачається. Відсутність чіткої конкретизації цих умов може ускладнювати реалізацію прав сторін.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ліцензійний договір є ключовим інструментом комерціалізації авторських прав у сучасній економіці, особливо в цифровому середовищі, де поширене багатоканальне використання контенту.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що ліцензійний договір забезпечує гнучкий механізм передачі прав використання творів без втрати авторського контролю над ними.

Питання для самоконтролю

1. Що таке ліцензійний договір в авторському праві?
2. У чому його основна правова природа?

3. Чим ліцензійний договір відрізняється від договору відчуження прав?
4. Що таке ліцензія?
5. Які види ліцензій існують?
6. Що таке виключна ліцензія?
7. Що таке невиключна ліцензія?
8. Що означає одинична ліцензія?
9. Чи передаються авторські права за ліцензійним договором?
10. Який обсяг прав отримує ліцензіат?
11. Чи може автор надавати ліцензії іншим особам?
12. Які істотні умови ліцензійного договору?
13. Чому важливий строк ліцензії?
14. Як визначається територія використання твору?
15. Що таке способи використання твору?
16. Чи обов'язкова авторська винагорода?
17. Як ліцензійний договір застосовується в цифровій сфері?
18. Чи може ліцензія бути відкличною?
19. Яке значення має ліцензійний договір для бізнесу?
20. Чому ліцензійний договір є ключовим інструментом авторського права?

15.2. Виключна ліцензія в авторському праві

Виключна ліцензія є особливим видом ліцензійного договору, за яким правоволоділець надає ліцензіату право використовувати твір у визначений спосіб із одночасним обмеженням власного права на таке використання та забороною надання аналогічних прав іншим особам. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що виключна ліцензія максимально наближається до економічного ефекту відчуження прав, однак не припиняє правового статусу автора як первинного правоволодільця.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ключовою ознакою виключної ліцензії є «монопольність використання» у межах погоджених умов. Це означає, що лише ліцензіат має право здійснювати визначені

способи використання твору на встановленій території та протягом визначеного строку.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що обсяг виключності завжди є договірно визначеним і може стосуватися як одного способу використання, так і їхнього комплексу. Водночас будь-яке розширення цього обсягу потребує окремого погодження сторін.

Окремого методичного розгляду потребує питання обмеження прав самого правоволодільця. Надання виключної ліцензії зазвичай означає, що автор не може самостійно використовувати твір у спосіб, передбачений договором, якщо інше прямо не встановлено умовами ліцензії.

Методично доцільно також підкреслювати значення виключної ліцензії для комерційного обороту прав інтелектуальної власності, оскільки вона створює стабільні правові умови для інвестування, виробництва та розповсюдження контенту, зокрема у видавничій, кіно- та цифровій індустрії.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що виключна ліцензія потребує особливої юридичної визначеності, оскільки вона суттєво обмежує конкуренцію у сфері використання твору та визначає баланс інтересів сторін.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що виключна ліцензія є потужним інструментом договірного регулювання авторських прав, який забезпечує концентрацію прав використання в одного суб'єкта при збереженні авторського статусу правоволодільця.

Питання для самоконтролю

1. Що таке виключна ліцензія?
2. У чому її основна відмінність від невиключної ліцензії?
3. Який обсяг прав отримує ліцензіат?
4. Чи може автор надавати інші ліцензії при виключній ліцензії?
5. Що означає принцип монопольності використання?
6. Чи може сам автор використовувати твір при виключній ліцензії?

7. Від чого залежить обсяг виключності?
8. Які способи використання можуть охоплюватися ліцензією?
9. Чому виключна ліцензія є комерційно цінною?
10. Яке значення має територія дії ліцензії?
11. Чому важливий строк виключної ліцензії?
12. Як виключна ліцензія впливає на конкуренцію?
13. Чи потребує вона особливої юридичної визначеності?
14. Які ризики виникають при нечітких умовах договору?
15. Чи можна повністю обмежити права автора?
16. Яке значення має договірна свобода у виключній ліцензії?
17. Чим виключна ліцензія відрізняється від відчуження прав?
18. Як вона використовується в індустрії контенту?
19. Чому виключна ліцензія важлива для інвестиційних проєктів?
20. Яке її значення в системі авторського права?

15.3. Невиключна ліцензія в авторському праві

Невиключна ліцензія є різновидом ліцензійного договору, за яким правоволоділець надає ліцензіату право використовувати твір у визначених межах, водночас зберігаючи за собою право самостійного використання твору та право надання аналогічних ліцензій іншим особам. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей вид ліцензії відображає модель «паралельного використання», характерну для масових і цифрових ринків контенту.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що невиключна ліцензія не створює монопольного становища ліцензіата. Це означає, що той самий твір може одночасно використовуватися кількома суб’єктами на підставі окремих ліцензій, якщо це не суперечить умовам договору.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що невиключна ліцензія є найбільш гнучкою формою договірного регулювання авторських прав, оскільки дозволяє автору зберігати повний контроль над комерціалізацією твору та розширювати коло користувачів без втрати правового статусу.

Окремого методичного розгляду потребує питання практичного застосування невиключних ліцензій у цифровому середовищі, зокрема в рамках онлайн-платформ, потокових сервісів, електронних бібліотек та програмного забезпечення, де одночасний доступ багатьох користувачів є нормою.

Методично доцільно також підкреслювати, що істотними характеристиками невиключної ліцензії є визначеність способів використання твору, строку та території дії, однак без обмеження права автора на подальше ліцензування.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що невиключна ліцензія є інструментом масштабування використання творів, який забезпечує широке розповсюдження контенту при збереженні авторського контролю та правового балансу.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що невиключна ліцензія є базовою моделлю комерційного використання творів у сучасній цифровій економіці, що забезпечує гнучкість та багатосуб'єктність правового обігу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке невиключна ліцензія?
2. У чому її основна особливість?
3. Чим вона відрізняється від виключної ліцензії?
4. Чи зберігає автор право використовувати твір?
5. Чи може автор надавати іншим ліцензії?
6. Що означає паралельне використання твору?
7. Чи має ліцензіат монопольне право?
8. У яких сферах найчастіше застосовується невиключна ліцензія?
9. Чому вона є гнучкою формою договору?
10. Як вона використовується в цифрових платформах?
11. Чи обмежує вона авторські права повністю?
12. Які істотні умови характерні для такої ліцензії?
13. Чи впливає вона на комерціалізацію твору?
14. Як визначається кількість ліцензіатів?
15. Чому вона поширена у програмному забезпеченні?
16. Яке значення має строк ліцензії?

17. Як регулюється територія використання?
18. Чи може ліцензіат забороняти іншим використання твору?
19. Яке значення має ця ліцензія для ринку контенту?
20. Чому невиключна ліцензія є базовою моделлю в авторському праві?

15.4. Субліцензія в авторському праві

Субліцензія є похідною формою ліцензійного використання творів, за якою ліцензіат (субліцензіар) передає третій особі право використовувати твір у межах тих прав, які йому були надані за первинним ліцензійним договором. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що субліцензування не створює нових прав, а лише «розщеплює» вже наданий обсяг дозволу на використання твору між кількома суб'єктами.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ключовою передумовою субліцензії є пряме або опосередковане погодження з боку правоволодільця. Без відповідного договірного дозволу ліцензіат не має права передавати отримані права третім особам, оскільки це виходить за межі первісного волевиявлення автора або іншого правоволодільця.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що субліцензія завжди є похідною та залежною конструкцією. Її чинність прямо пов'язана з чинністю первинної ліцензії: у разі припинення основного договору відповідні субліцензійні права, як правило, також втрачають юридичну силу або підлягають перегляду.

Окремого методичного розгляду потребує питання меж субліцензування. Ліцензіат не може передати більше прав, ніж отримав сам, що відображає загальний цивільно-правовий принцип «nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet» (ніхто не може передати більше прав, ніж має сам).

Методично доцільно також підкреслювати практичне значення субліцензії у сфері цифрових платформ, видавничої діяльності, музичної індустрії та програмного забезпечення, де багаторівнева модель розповсюдження контенту є типовою.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що субліцензія є інструментом розширення комерційного обігу творів, але водночас потребує суворого договірного контролю для запобігання перевищенню наданих прав.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що субліцензія забезпечує гнучкість у використанні авторських прав у багаторівневих системах розповсюдження контенту, зберігаючи при цьому залежний характер від первинного ліцензійного договору.

Питання для самоконтролю

1. Що таке субліцензія в авторському праві?
2. Чому вона є похідною формою ліцензії?
3. Хто може надавати субліцензію?
4. Чи створює субліцензія нові авторські права?
5. Яка умова є ключовою для субліцензування?
6. Чи потрібна згода правоволодільця?
7. Що відбувається при відсутності дозволу на субліцензію?
8. Як пов’язані первинна ліцензія та субліцензія?
9. Що відбувається у разі припинення основного договору?
10. Чи може субліцензіат отримати більше прав, ніж ліцензіат?
11. Який принцип цивільного права це регулює?
12. У яких сферах найчастіше застосовується субліцензія?
13. Яке значення має субліцензування для цифрових платформ?
14. Чи може субліцензія бути виключною?
15. Чи може вона бути платною або безоплатною?
16. Як контролюється обсяг переданих прав?
17. Які ризики зловживання субліцензіями?
18. Чому субліцензія залежить від первинної ліцензії?
19. Яке значення має договірне регулювання субліцензії?
20. Чому субліцензія важлива для сучасного обігу авторських прав?

15.5. Договір про передання майнових прав

Договір про передання майнових прав інтелектуальної власності на твір є цивільно-правовою конструкцією, за якою правоволоділець остаточно передає іншій особі належні йому майнові авторські права в повному обсязі або в межах визначених договором правомочностей. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що такий договір відрізняється від ліцензійного тим, що передбачає зміну суб'єкта майнових прав, а не лише надання дозволу на їх використання.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що передання майнових прав має характер розпорядчого правочину, який спрямований на перехід (або часткову передачу) правомочностей щодо використання твору до нового правоволодільця. Унаслідок цього первісний суб'єкт втрачає можливість реалізовувати передані права, якщо інше не встановлено договором.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що предметом такого договору є виключно майнові права, тоді як особисті немайнові права автора (право авторства, право на ім'я тощо) є невідчужуваними та зберігаються за автором незалежно від будь-яких договірних конструкцій.

Окремого методичного розгляду потребує питання обсягу переданих прав. Вони можуть бути передані повністю або частково, з визначенням конкретних способів використання твору, строку та території, однак у випадку повного передання відбувається фактична зміна правового титулу на майнові права.

Методично доцільно також підкреслювати, що договір про передання майнових прав є інструментом «відчуження» економічної цінності твору, що широко використовується у видавничій сфері, кіновиробництві, рекламній індустрії та цифрових медіа.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що така конструкція потребує особливої юридичної визначеності, оскільки вона істотно впливає на баланс інтересів автора та набувача прав і визначає подальшу долю твору в цивільному обороті.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що договір про передання майнових прав є ключовим механізмом повного або часткового відчуження авторських прав, який забезпечує їх інтеграцію в економічний обіг як товару особливого виду.

Питання для самоконтролю

1. Що таке договір про передання майнових прав?
2. Чим він відрізняється від ліцензійного договору?
3. Яка правова природа цього договору?
4. Які права можуть передаватися за цим договором?
5. Чи передаються особисті немайнові права?
6. Що відбувається з правами автора після передачі?
7. Чи завжди передання є повним?
8. Що означає часткове передання прав?
9. Які істотні умови такого договору?
10. Як визначається обсяг переданих прав?
11. Чи може автор залишити за собою частину прав?
12. Яке значення має строк передачі прав?
13. Як визначається територія використання?
14. Чому цей договір є розпорядчим правочином?
15. У яких сферах найчастіше використовується?
16. Що означає відчуження економічної цінності твору?
17. Які ризики для автора при повному переданні прав?
18. Чи можна повернути передані права?
19. Як цей договір впливає на подальше використання твору?
20. Чому він є ключовим у цивільному обороті авторських прав?

15.6. Договір замовлення в авторському праві

Договір замовлення в авторському праві є цивільно-правовою конструкцією, за якою одна сторона (замовник) зобов’язується оплатити створення твору, а інша сторона (автор або виконавець) – створити твір відповідно до погоджених вимог і передати його у встановлений строк. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ключовою особливістю цього договору є його спрямованість на майбутній

результат творчої діяльності, який ще не існує на момент укладення договору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що предметом договору замовлення є не готовий твір, а зобов'язання його створити відповідно до технічного завдання, концепції або інших узгоджених параметрів. Це формує специфічний ризиковий характер договору, оскільки результат творчої діяльності не може бути повністю передбачений заздалегідь.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що договір замовлення тісно пов'язаний із питанням розподілу майнових прав на майбутній твір. Як правило, сторони визначають, чи переходять майнові права до замовника, чи автор зберігає їх за собою з наданням ліцензії.

Окремого методичного розгляду потребує питання творчої автономії автора. Незважаючи на наявність договірних зобов'язань, автор зберігає свободу творчого процесу, якщо інше не випливає із суті замовлення, що відрізняє цей договір від суто виконавчих цивільних зобов'язань.

Методично доцільно також підкреслювати, що істотними умовами договору замовлення є чітке визначення вимог до твору, строків його створення, розміру винагороди та порядку передачі результату. Недостатня конкретизація цих умов може призводити до конфліктів щодо якості та відповідності твору замовленню.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що договір замовлення є важливим інструментом у сферах, де творчість поєднується з комерційними інтересами, зокрема у видавничій справі, рекламі, дизайні, кіно- та медіаіндустрії.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що договір замовлення забезпечує правовий механізм створення творів на вимогу ринку, поєднуючи свободу творчості з договірною відповідальністю сторін.

Питання для самоконтролю

1. Що таке договір замовлення в авторському праві?
2. Який його основний предмет?

3. Чим він відрізняється від договору про передачу прав?
4. Чому він спрямований на майбутній твір?
5. Які сторони беруть участь у договорі?
6. Що означає творчий ризик у цьому договорі?
7. Чи існує готовий твір на момент укладення договору?
8. Яке значення має технічне завдання?
9. Чи є автор зобов'язаним дотримуватися творчих інструкцій?
10. Що таке творча автономія автора?
11. Чи може замовник впливати на творчий процес?
12. Які істотні умови договору замовлення?
13. Як визначається винагорода автора?
14. Що відбувається з майновими правами на твір?
15. Чи переходять права до замовника автоматично?
16. Яке значення має строк виконання замовлення?
17. У яких сферах застосовується цей договір?
18. Які ризики невиконання договору?
19. Як оцінюється відповідність твору замовленню?
20. Чому цей договір важливий для креативних індустрій?

15.7. Видавничий договір

Видавничий договір є спеціальним різновидом авторських договорів, спрямованим на організацію підготовки, відтворення та розповсюдження твору у друкованій або електронній формі. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей договір поєднує елементи ліцензійного договору, договору про передання майнових прав та договору замовлення, що зумовлює його комплексний характер.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що предметом видавничого договору є не лише передання прав на використання твору, але й організація його видавничого процесу: редагування, коректура, макетування, друк або цифрове оприлюднення. Таким чином, договір охоплює як правовий, так і організаційно-технічний аспекти.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що видавець зазвичай отримує право відтворення та розповсюдження твору, а автор — право на винагороду та дотримання цілісності та авторського задуму. При цьому обсяг

переданих прав чітко визначається договором і може бути виключним або невиключним.

Окремого методичного розгляду потребує питання редакційної правки твору. Хоча видавець може здійснювати технічне та стилістичне редагування, будь-які істотні зміни змісту твору потребують погодження з автором, що забезпечує баланс між комерційними інтересами видавця та творчими правами автора.

Методично доцільно також підкреслювати значення видавничого договору в умовах цифровізації, де поряд із традиційними друкованими виданнями активно розвиваються електронні книги, онлайн-платформи та гібридні моделі розповсюдження контенту.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що істотними умовами видавничого договору є предмет (твір), обсяг прав, спосіб видання, тираж або умови цифрового розповсюдження, строк дії договору та розмір авторської винагороди.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що видавничий договір є ключовим інструментом у сфері комерціалізації літературних та наукових творів, який забезпечує ефективну взаємодію автора та видавця в процесі доведення твору до читача.

Питання для самоконтролю

1. Що таке видавничий договір?
2. Яка його правова природа?
3. Чим він відрізняється від ліцензійного договору?
4. Які елементи інших договорів він поєднує?
5. Хто є сторонами видавничого договору?
6. Який предмет цього договору?
7. Які права зазвичай передаються видавцю?
8. Чи може видавець змінювати твір без дозволу автора?
9. Що таке редакційна правка?
10. Які межі редагування твору?
11. Що означає тиражування твору?
12. Як регулюється цифрове видання?

13. Які істотні умови договору?
14. Чи може договір бути виключним?
15. Яке значення має винагорода автора?
16. Як визначається спосіб видання твору?
17. Які обов’язки має видавець?
18. Які ризики існують у видавничих відносинах?
19. У яких сферах застосовується цей договір?
20. Чому видавничий договір є комплексним правовим інструментом?

Тема 16. Службові твори

16.1. Поняття службового твору

Службовий твір у системі авторського права є результатом творчої діяльності, створений працівником у межах виконання трудових обов’язків або на підставі службового завдання роботодавця. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що специфіка цього інституту полягає у поєднанні норм авторського та трудового права, де виникає складний баланс між особистим творчим внеском автора і організаційними ресурсами роботодавця.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що визначальною ознакою службового твору є зв’язок між створенням твору та трудовими функціями працівника. Твір визнається службовим лише тоді, коли його створення прямо або опосередковано випливає з трудового договору, посадової інструкції або окремого службового завдання.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що автор службового твору зберігає особисті немайнові права, включаючи право авторства та право на ім’я, однак майнові права за загальним правилом можуть переходити до роботодавця або бути закріплені за ним у межах, визначених законом чи договором.

Окремого методичного розгляду потребує питання моменту виникнення прав на службовий твір. Важливо розуміти, що первинним суб’єктом авторського права завжди є фізична особа-автор, тоді як роботодавець набуває майнових

прав у встановленому порядку, який може передбачати автоматичний перехід або договірне закріплення.

Методично доцільно також підкреслювати, що службовий твір відображає інституційний характер сучасного творчого процесу, де значна частина результатів інтелектуальної діяльності створюється в межах організацій, підприємств, медіахолдингів та наукових установ.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що належне правове регулювання службових творів є критично важливим для запобігання конфліктам між працівником і роботодавцем щодо розподілу майнових прав та винагороди.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що службовий твір є особливою правовою конструкцією, яка забезпечує інтеграцію творчої діяльності у сферу трудових правовідносин при збереженні базових гарантій авторського права.

Питання для самоконтролю

1. Що таке службовий твір?
2. Які ознаки визначають службовий характер твору?
3. У яких правовідносинах він створюється?
4. Який зв’язок між трудовими функціями і твором?
5. Хто є первинним суб’єктом авторського права?
6. Чи може юридична особа бути автором?
7. Які права зберігає автор службового твору?
8. Що таке особисті немайнові права?
9. Чи переходять майнові права до роботодавця автоматично?
10. Яке значення має трудовий договір у цьому контексті?
11. Що таке службове завдання?
12. Чи всі твори працівника є службовими?
13. Як визначається межа службових обов’язків?
14. Яка роль роботодавця у створенні твору?
15. Чи має автор право на винагороду?
16. Як регулюється розподіл майнових прав?
17. Які спори можуть виникати щодо службових творів?

18. Чому цей інститут є важливим для організацій?
19. Як службові твори пов'язані з корпоративною творчістю?
20. Чому службовий твір є складною правовою конструкцією?

16.2. Розподіл прав між автором і роботодавцем

Розподіл прав між автором службового твору та роботодавцем є одним із найбільш складних елементів правового регулювання у сфері авторського права, оскільки поєднує інтереси творчої особи та суб'єкта, який організовує і фінансує створення результату інтелектуальної діяльності. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що первинним носієм авторських прав завжди залишається фізична особа-автор, тоді як роботодавець набуває майнових прав у межах, визначених законом або договором.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що особисті немайнові права автора (право авторства, право на ім'я, право на недоторканність твору) залишаються невідчужуваними та закріплюються виключно за автором незалежно від трудових відносин. Це є базовою гарантією збереження творчої ідентичності особи.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що майнові права на службовий твір можуть переходити до роботодавця автоматично або на підставі спеціальної домовленості. Такий перехід зазвичай пов'язаний із характером трудових обов'язків працівника та використанням ресурсів роботодавця для створення твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання меж набуття роботодавцем майнових прав. Як правило, роботодавець отримує право використання твору у межах своєї господарської діяльності, однак обсяг таких прав може бути розширений або деталізований у трудовому договорі чи окремій угоді.

Методично доцільно також підкреслювати, що у разі відсутності спеціального регулювання у договорі між сторонами можуть виникати спори щодо обсягу прав, строків їх

використання та розміру авторської винагороди, що зумовлює необхідність чіткого договірного оформлення.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що баланс інтересів між автором і роботодавцем досягається шляхом поєднання трудових гарантій, принципів авторського права та договірного регулювання, що забезпечує справедливий розподіл економічних вигод від використання твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що розподіл прав у сфері службових творів є інструментом гармонізації творчої автономії автора та економічних інтересів роботодавця в умовах інституційного виробництва інтелектуального продукту.

Питання для самоконтролю

1. Що означає розподіл прав між автором і роботодавцем?
2. Хто є первинним суб’єктом авторського права?
3. Які права є невідчужуваними?
4. Що належить до особистих немайнових прав?
5. Чи може роботодавець отримати авторство?
6. Як переходять майнові права до роботодавця?
7. Чи завжди такий перехід є автоматичним?
8. Яке значення має трудовий договір у розподілі прав?
9. Що таке службове завдання у контексті прав?
10. Який обсяг майнових прав може отримати роботодавець?
11. Чи може автор використовувати службовий твір самостійно?
12. Як визначається винагорода автора?
13. Чому виникають спори між автором і роботодавцем?
14. Яка роль договірного регулювання у цьому процесі?
15. Чи можна змінити розподіл прав після створення твору?
16. Як забезпечується баланс інтересів сторін?
17. Яке значення має господарська діяльність роботодавця?
18. Чи впливає використання ресурсів роботодавця на права?
19. Як вирішуються конфлікти щодо службових творів?

20. Чому цей розподіл є важливим для сучасного авторського права?

16.3. Судова практика у цій сфері

Судова практика у спорах щодо службових творів відіграє ключову роль у формуванні єдиних підходів до тлумачення норм авторського права та трудового законодавства, оскільки законодавчі положення у цій сфері часто мають загальний характер і потребують конкретизації через правозастосування. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що саме судова практика забезпечує фактичну «операціоналізацію» абстрактних правових конструкцій службового твору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що центральним питанням судових спорів є встановлення факту службового характеру твору. Суди, як правило, досліджують сукупність доказів: посадові інструкції, трудові договори, службові завдання, внутрішні накази роботодавця, а також фактичні обставини створення твору.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що одним із найбільш поширених предметів спорів є визначення належності майнових прав: чи перейшли вони до роботодавця автоматично, чи залишилися за автором. У цьому контексті суди оцінюють не лише формальні документи, але й реальний зміст трудових відносин.

Окремого методичного розгляду потребує питання доказування обсягу використання твору роботодавцем. У практиці часто виникають спори щодо того, чи було використання здійснено в межах трудових обов’язків, чи виходило за їх межі, що впливає на правомірність такого використання.

Методично доцільно також підкреслювати значення принципу пріоритету фактичних обставин над формальними формулюваннями договору, оскільки суди виходять із реального характеру творчої діяльності працівника, а не лише з назв посад чи загальних положень контракту.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що судова практика у сфері службових творів сприяє

уніфікації підходів до визначення авторства, розподілу майнових прав та встановлення справедливої винагороди, а також запобігає зловживанням як з боку роботодавців, так і з боку авторів.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що судова практика є важливим елементом розвитку інституту службових творів, який забезпечує баланс між правовою визначеністю та гнучкістю у вирішенні конкретних спорів.

Питання для самоконтролю

1. Яка роль судової практики у спорах щодо службових творів?
2. Чому вона є важливою для авторського права?
3. Що є ключовим предметом судового розгляду?
4. Як визначається службовий характер твору в суді?
5. Які докази використовуються для встановлення службового характеру?
6. Яке значення мають посадові інструкції?
7. Чи є трудовий договір вирішальним доказом?
8. Як суди оцінюють службові завдання?
9. Що таке фактичні обставини створення твору?
10. Чому вони важливіші за формальні документи?
11. Які спори найчастіше виникають між сторонами?
12. Як визначається належність майнових прав?
13. Чи завжди права переходять до роботодавця автоматично?
14. Яке значення має обсяг використання твору?
15. Як встановлюється межа службових обов’язків?
16. Який принцип застосовують суди при оцінці доказів?
17. Чи може суд визнати твір несервісним попри документи?
18. Яке значення має справедлива винагорода?
19. Як судова практика впливає на правозастосування?
20. Чому уніфікація практики є важливою для цієї категорії спорів?

РОЗДІЛ VIII
ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА НОВІТНІ ВИКЛИКИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Тема 17. Авторське право в мережі Інтернет

17.1. Цифровізація творчості

Цифровізація творчості є сучасним етапом еволюції авторсько-правових відносин, що характеризується переходом від матеріальних форм фіксації творів до їхнього створення, обробки, поширення та зберігання у цифровому середовищі. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цифрове середовище істотно трансформує не лише способи використання творів, але й саму природу творчого процесу, який дедалі частіше здійснюється із застосуванням програмних засобів, платформ і алгоритмічних систем.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що цифровізація забезпечує одночасно розширення доступу до творів і підвищення ризиків неправомірного копіювання та масового розповсюдження. Це зумовлює необхідність адаптації традиційних норм авторського права до нових технологічних умов.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що цифрові твори можуть існувати у формі файлів, потокового контенту, баз даних або інтерактивних продуктів, що змінює класичне уявлення про «примірник твору» та способи його використання.

Окремого методичного розгляду потребує питання автоматизації творчих процесів, зокрема використання програмного забезпечення та штучного інтелекту як інструментів створення контенту. Це актуалізує проблему визначення авторства та обсягу творчого внеску людини.

Методично доцільно також підкреслювати, що цифровізація сприяє появі нових моделей поширення творів, таких як стримінгові сервіси, хмарні платформи та цифрові

маркетплейси, які базуються на ліцензійних моделях використання прав.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що цифровізація творчості є не лише технічним процесом, але й правовим викликом, який вимагає переосмислення традиційних категорій авторського права, зокрема щодо відтворення, розповсюдження та публічного доступу.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що цифровізація творчості формує нову парадигму інтелектуальної власності, у якій ключового значення набуває баланс між доступністю контенту та ефективною правовою охороною результатів творчої діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке цифровізація творчості?
2. Які основні ознаки цифрового творчого середовища?
3. Як цифровізація впливає на створення творів?
4. Які форми можуть мати цифрові твори?
5. Що змінюється у понятті «примірник твору»?
6. Які ризики виникають у цифровому середовищі?
7. Чому зростає загроза незаконного копіювання?
8. Як цифровізація впливає на авторське право?
9. Які нові способи використання творів з’явилися?
10. Що таке стримінгові сервіси у цьому контексті?
11. Яку роль відіграють цифрові платформи?
12. Як хмарні технології впливають на доступ до творів?
13. Яке значення має автоматизація творчих процесів?
14. Чи може штучний інтелект бути автором твору?
15. Як визначається авторство в цифровому середовищі?
16. Які нові моделі ліцензування виникають?
17. Чому цифровізація потребує оновлення правового регулювання?
18. Як змінюється поняття відтворення твору?
19. Яке значення має публічний доступ онлайн?
20. Чому цифровізація є правовим викликом для авторського права?

17.2. Онлайн-платформи у сфері авторського права

Онлайн-платформи є ключовим інституційним елементом сучасної цифрової екосистеми, через який здійснюється створення, розміщення, розповсюдження та комерціалізація об'єктів авторського права. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що платформи виступають не лише технічним посередником, а й активним учасником правовідносин, який впливає на доступ до контенту та умови його використання.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що онлайн-платформи формують нову модель обігу творів, у якій традиційні правові конструкції (ліцензія, дозвіл, відтворення) реалізуються через автоматизовані цифрові механізми. Це суттєво змінює характер договірних відносин між авторами, користувачами та посередниками.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що до онлайн-платформ належать відеохостинги, соціальні мережі, стримінгові сервіси, маркетплейси цифрового контенту, платформи для публікації текстів, музики та програмного забезпечення. Усі вони забезпечують масштабне поширення творів серед необмеженого кола осіб.

Окремого методичного розгляду потребує питання відповідальності платформ за розміщення контенту користувачами. У сучасному правовому регулюванні актуальним є баланс між захистом прав інтелектуальної власності та принципом обмеженої відповідальності посередників, які не завжди є безпосередніми порушниками.

Методично доцільно також підкреслювати роль ліцензійних угод і умов користування платформами, які фактично визначають обсяг прав, що передаються або надаються для використання контенту, часто у стандартизованій (адгезійній) формі.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що онлайн-платформи є центральним елементом цифрового ринку авторських прав, де відбувається поєднання технологічних алгоритмів, економічних моделей монетизації та правового регулювання.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що онлайн-платформи трансформують традиційні уявлення про використання творів, створюючи багаторівневу систему цифрового обігу інтелектуальної власності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке онлайн-платформа у сфері авторського права?
2. Яку роль вона виконує в цифровій економіці?
3. Чим платформа відрізняється від традиційного посередника?
4. Які основні види онлайн-платформ існують?
5. Що таке відеохостинг?
6. Яка роль соціальних мереж у поширенні творів?
7. Як функціонують стримінгові сервіси?
8. Що таке цифровий маркетплейс контенту?
9. Як платформи впливають на обіг авторських прав?
10. Яку роль відіграють автоматизовані системи?
11. Що таке умови користування платформою?
12. Як регулюється розміщення контенту користувачами?
13. Хто несе відповідальність за порушення прав?
14. Чи є платформа завжди відповідальною за контент?
15. Що таке обмежена відповідальність посередника?
16. Як реалізуються ліцензійні угоди на платформах?
17. Чому важливі стандартизовані договори?
18. Як платформи монетизують контент?
19. Яке значення мають алгоритми рекомендацій?
20. Чому онлайн-платформи є ключовими в авторському праві?

17.3. User Generated Content (UGC)

User Generated Content (контент, створений користувачами) є однією з ключових характеристик сучасного цифрового середовища, що суттєво трансформує класичні уявлення про авторство, використання творів і розподіл відповідальності в авторському праві. У навчально-

методичному аспекті доцільно підкреслювати, що UGC охоплює будь-які результати творчої або креативної активності користувачів, які розміщуються на онлайн-платформах без прямої участі професійних виробників контенту.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що UGC включає широкий спектр матеріалів: тексти, зображення, відео, аудіо, меми, рецензії, коментарі та інші форми цифрової комунікації. Ключовою ознакою є те, що ініціатором створення і публікації виступає саме користувач, а не професійний правовласник або редакція.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що UGC часто перебуває на межі між творчістю та повсякденною цифровою активністю, що ускладнює визначення його авторсько-правового статусу. Не кожен користувацький внесок доцільно кваліфікувати як «твір» у класичному розумінні, однак значна частина такого контенту може отримувати правову охорону.

Окремого методичного розгляду потребує питання правового режиму UGC на онлайн-платформах. Зазвичай користувачі надають платформам ліцензії на використання контенту через умови користування, що створюють складну систему багаторівневих прав: автор — платформа — інші користувачі.

Методично доцільно також підкреслювати проблему відповідальності за порушення авторських прав у контексті UGC. Платформи зазвичай не є первинними авторами контенту, однак можуть нести відповідальність за його розміщення у разі неналежного реагування на порушення прав третіх осіб.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що UGC є основою сучасної цифрової культури, яка базується на взаємодії користувачів, динамічному створенні контенту та масовому обміні інформацією.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що User Generated Content є важливим викликом для авторського права, оскільки поєднує елементи творчості, комунікації та цифрової взаємодії у єдиному правовому полі.

Питання для самоконтролю

1. Що таке User Generated Content (UGC)?
2. Які основні ознаки UGC?
3. Які види контенту належать до UGC?
4. Хто є основним створювачем UGC?
5. Чи завжди UGC є об’єктом авторського права?
6. У чому різниця між професійним контентом і UGC?
7. Чому UGC має «гібридний» характер?
8. Як UGC розміщується на онлайн-платформах?
9. Яке значення мають коментарі та дописи користувачів?
10. Чи можуть меми бути об’єктами авторського права?
11. Який правовий статус користувацького відео?
12. Як регулюється використання UGC платформами?
13. Що таке ліцензія на контент користувача?
14. Чому важливі умови користування платформою?
15. Хто володіє правами на UGC?
16. Яка роль користувача як автора?
17. Чи несуть платформи відповідальність за UGC?
18. Як вирішуються спори щодо порушення прав у UGC?
19. Чому UGC ускладнює авторсько-правове регулювання?
20. Яке значення має UGC для цифрової культури?

17.4. Стрімінгові сервіси

Стрімінгові сервіси є сучасною моделлю цифрового розповсюдження творів, яка ґрунтується на безперервній передачі аудіо- або відеоконтенту користувачеві через мережу Інтернет без необхідності завантажувати файл на пристрій. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що стрімінг трансформував класичне уявлення про «примірник твору», замінюючи його концепцією доступу за запитом.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що стрімінгові сервіси функціонують на основі ліцензійних договорів із правовласниками, які надають дозвіл на публічне сповіщення, відтворення та доведення творів до загального відома. Саме ці способи використання є ключовими для правової кваліфікації діяльності таких платформ.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що стрімінг передбачає постійний обмін даними в реальному часі, що відрізняє його від традиційного завантаження (download). Користувач не отримує повного контролю над файлом, а лише тимчасовий доступ до контенту.

Окремого методичного розгляду потребує питання ліцензійного забезпечення стрімінгових сервісів. Вони зазвичай укладають комплексні угоди з правовласниками, які охоплюють широкий спектр прав, включаючи трансляцію, відтворення та синхронізацію контенту.

Методично доцільно також підкреслювати економічну модель стрімінгу, яка базується на підписці (subscription-based model), рекламі або гібридних механізмах монетизації, що безпосередньо впливає на розподіл авторської винагороди.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що стрімінгові сервіси стали домінуючим способом споживання цифрового контенту, змінюючи структуру ринку музики, кіно та телебачення, а також підходи до охорони авторських прав.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що стрімінг є ключовим елементом цифрової трансформації авторського права, який поєднує технологічні інновації з комплексними ліцензійними механізмами.

Питання для самоконтролю

1. Що таке стрімінгові сервіси?
2. Чим стрімінг відрізняється від завантаження?
3. Які основні характеристики стрімінгу?
4. Що означає «безперервна передача даних»?
5. Які об’єкти охоплюють стрімінгові сервіси?
6. Які способи використання творів застосовуються?
7. Що таке публічне сповіщення у стрімінгу?
8. Як стрімінг змінює поняття примірника твору?
9. Які види ліцензій використовуються платформами?
10. Які права зазвичай отримують стрімінгові сервіси?
11. Як формується доступ користувача до контенту?
12. Що таке підпискова модель монетизації?

13. Яку роль відіграє реклама у стрімінгу?
14. Як розподіляється авторська винагорода?
15. Чому стрімінг є домінуючою моделлю споживання?
16. Які правові ризики існують у стрімінгу?
17. Як регулюється використання контенту правовласниками?
18. Чи має користувач права на завантажений контент?
19. Яке значення мають ліцензійні угоди у стрімінгу?
20. Чому стрімінг є ключовим елементом цифрового авторського права?

17.5. NFT та цифрові активи

NFT (non-fungible tokens) та ширший клас цифрових активів становлять новий рівень трансформації авторсько-правових відносин, у якому об'єкти творчості набувають унікальної ідентифікації в блокчейн-середовищі. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що NFT не є самостійним об'єктом авторського права, а функціонує як цифровий токен, який підтверджує унікальність запису про певний цифровий об'єкт.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що придбання NFT не означає автоматичного набуття авторських прав на відповідний твір. У більшості випадків покупець отримує лише право володіння токеном або обмежене право доступу, тоді як майнові та особисті немайнові авторські права залишаються за автором, якщо інше прямо не передбачено договором.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що цифрові активи можуть включати широкий спектр об'єктів: зображення, музику, відео, 3D-моделі, елементи віртуальних світів, а також інші форми цифрового контенту, що існують у мережевих або децентралізованих системах.

Окремого методичного розгляду потребує питання правової природи NFT як технологічного інструменту, що забезпечує доказ автентичності та походження цифрового об'єкта, але не змінює сутності авторських прав як нематеріального правового інституту.

Методично доцільно також підкреслювати ризики правової невизначеності у сфері NFT, зокрема випадки неправомірного «токенізування» чужих творів, відсутність уніфікованого регулювання та складність міжнародного захисту прав.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що NFT-ринок базується переважно на договірному регулюванні та довірі до технологічної інфраструктури, а не на традиційних механізмах авторського права.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що NFT та цифрові активи є прикладом конвергенції права, технологій і економіки, яка формує нові виклики для системи охорони інтелектуальної власності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке NFT?
2. Чи є NFT об’єктом авторського права?
3. Яка основна функція NFT у цифровому середовищі?
4. Чи означає купівля NFT набуття авторських прав?
5. Які права зазвичай отримує покупець NFT?
6. Що таке цифрові активи?
7. Які види контенту можуть бути токенізовані?
8. Чим NFT відрізняється від цифрового файлу?
9. Яке значення має блокчейн у цій системі?
10. Чи підтверджує NFT авторство твору?
11. Які ризики існують у сфері NFT?
12. Що таке неправомірна токенізація творів?
13. Чому виникає правова невизначеність у NFT-ринку?
14. Як регулюються відносини щодо NFT?
15. Чи потрібен авторський договір для продажу NFT?
16. Яке значення має договір у передачі прав?
17. Чи можна передати майнові права через NFT?
18. Як NFT впливають на ринок цифрового мистецтва?
19. Чому NFT не замінює авторське право?
20. Яке значення мають NFT для сучасної правової системи?

Тема 18. Штучний інтелект і авторське право

18.1. Твори, створені за допомогою штучного інтелекту (ШІ)

Твори, створені із застосуванням технологій штучного інтелекту, становлять одну з найактуальніших проблем сучасного авторського права, оскільки вони ставлять під сумнів традиційне уявлення про автора як виключно фізичну особу, здатну до творчого мислення. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ключовим критерієм охороноздатності твору залишається наявність творчого внеску людини.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ШІ може виконувати різні функції: від інструмента, який розширює творчі можливості людини, до системи, яка генерує контент автономно. Від цього залежить правова кваліфікація результату: у першому випадку твір може охоронятися як результат людської творчості, у другому – питання авторства залишається спірним або невизнаним у класичному розумінні.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що сучасне авторське право здебільшого не визнає штучний інтелект суб'єктом авторських прав. Тому автором твору визнається фізична особа, яка здійснила творчий внесок, зокрема шляхом постановки завдання, вибору параметрів, редагування або творчого відбору результатів.

Окремого методичного розгляду потребує питання «рівня контролю» людини над процесом генерації контенту. Чим більш детальним є людське керування (prompt engineering, редагування, компіляція результатів), тим вищою є ймовірність визнання такого результату об'єктом авторського права.

Методично доцільно також підкреслювати ризики правової невизначеності, пов'язані з використанням навчальних даних, на яких тренуються моделі ШІ, а також із можливими порушеннями прав третіх осіб у згенерованому контенті.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ШІ у сфері творчості виконує переважно інструментальну функцію, а правова охорона результатів залежить від ступеня людської участі у створенні твору.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що використання штучного інтелекту у творчості формує нову модель авторства, яка вимагає переосмислення базових категорій авторського права.

Питання для самоконтролю

1. Чи можуть твори, створені ШІ, охоронятися авторським правом?
2. Хто може бути автором у контексті ШІ?
3. Чи визнається ШІ суб'єктом авторського права?
4. Яке значення має людський творчий внесок?
5. Що таке інструментальне використання ШІ?
6. Чим відрізняється генерація від творчості людини?
7. Що таке prompt engineering?
8. Як впливає рівень контролю людини на правову охорону?
9. Чи є редагування результатів ШІ творчим внеском?
10. Чи може повністю автономний твір мати автора?
11. Які критерії охороноздатності твору?
12. Чому виникає правова невизначеність щодо ШІ?
13. Які ризики пов'язані з навчальними даними моделей?
14. Чи можуть виникати порушення прав третіх осіб?
15. Як визначається авторство при використанні генеративних моделей?
16. Чи впливає складність алгоритму на авторство?
17. Чи може компанія-розробник ШІ бути автором?
18. Як регулюється використання ШІ у творчості?
19. Чому ШІ не визнається автором у більшості систем права?
20. Які перспективи розвитку правового регулювання ШІ-творів?

18.2. Проблема авторства у творах, створених за допомогою ШІ

Проблема авторства у творах, створених за допомогою штучного інтелекту, є однією з найбільш дискусійних у сучасному авторському праві, оскільки вона безпосередньо

зачіпає традиційну конструкцію «людина як єдиний суб'єкт творчості». У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що класична модель авторського права ґрунтується на творчій діяльності фізичної особи, тоді як ШІ здатний генерувати результати без прямої творчої інтенції людини.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ключова юридична проблема полягає у визначенні «творчого внеску», який може бути визнаний достатнім для надання статусу автора. У випадках використання генеративних систем постає питання: чи є автором користувач, який формулює запит, розробник алгоритму, чи особа, яка здійснює відбір і редагування результатів.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що в більшості правових систем відсутнє визнання автономного авторства за штучним інтелектом. Це означає, що юридична система змушена «прив'язувати» авторство до людини, навіть якщо її внесок є мінімальним або опосередкованим.

Окремого методичного розгляду потребує питання різних моделей атрибуції авторства: користувацька модель (автор – особа, що формує запит), інструментальна модель (ШІ як інструмент) та компіляційна модель (автор – той, хто здійснює творчий відбір і обробку результатів). Жодна з цих моделей не є універсально закріпленою, що підсилює правову невизначеність.

Методично доцільно також підкреслювати, що складність визначення авторства зростає у випадках, коли результат генерується з мінімальним втручанням людини, але при цьому має високий рівень творчої оригінальності.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що проблема авторства у ШІ-творах є не лише юридичною, але й філософсько-правовою, оскільки вона стосується самої природи творчості, інтелекту та креативності.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що невизначеність у питанні авторства ШІ-генерованих результатів є стимулом для подальшого розвитку доктрини авторського права та формування нових правових підходів.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає проблема авторства у творах ШІ?
2. Чому класична модель авторського права ускладнюється?
3. Хто може претендувати на авторство у ШІ-генерації?
4. Чи визнається ШІ автором у праві?
5. Що таке творчий внесок людини?
6. Чому важливо визначити рівень людської участі?
7. Які існують моделі атрибуції авторства?
8. Що таке користувацька модель авторства?
9. Що таке інструментальна модель?
10. Що таке компіляційна модель?
11. Чому жодна модель не є універсальною?
12. Як впливає мінімальне втручання людини на авторство?
13. Чи може розробник ШІ бути автором твору?
14. Як оцінюється оригінальність ШІ-результату?
15. Чому виникає правова невизначеність?
16. Яке значення має відбір і редагування результатів?
17. Чи можна вважати запит до ШІ творчим актом?
18. Як різні правові системи підходять до цієї проблеми?
19. Чому проблема має філософсько-правовий характер?
20. Яке значення має ця проблема для розвитку авторського права?

18.3. Генеративний ШІ та використання охоронюваних творів

Генеративний штучний інтелект у сучасних умовах функціонує як технологічна система, що створює новий контент на основі аналізу великих масивів даних, значна частина яких може містити об’єкти, охоронювані авторським правом. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ключова правова проблема полягає не лише у результаті генерації, а й у стадії навчання моделей, де відбувається обробка та використання захищених творів.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що тренування моделей ШІ часто включає копіювання, фрагментацію та математичну обробку текстів, зображень, музики та інших об'єктів авторського права. Це ставить питання про те, чи є такі дії формою відтворення та чи потребують вони дозволу правоволодільців.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що правова оцінка використання охоронюваних творів у процесі навчання ШІ суттєво відрізняється в різних юрисдикціях. В одних системах це може розглядатися як допустиме використання (зокрема для дослідницьких або текстово-данихових цілей), тоді як в інших – як потенційне порушення виключних прав автора.

Окремого методичного розгляду потребує питання вихідного контенту, який генерує ШІ. Навіть якщо система навчалася на легально отриманих даних, результат може містити ознаки похідності, стилістичної імітації або навіть фрагментарного відтворення захищених творів, що породжує ризики вторинного порушення прав.

Методично доцільно також підкреслювати, що важливим є розмежування між «вхідними даними» (training data) і «вихідним результатом» (output). Саме на цьому рівні виникають різні підходи до визначення наявності або відсутності порушення авторських прав.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що генеративний ШІ одночасно є інструментом інновацій і потенційним джерелом правових конфліктів, оскільки він оперує великими обсягами культурно та юридично захищеного контенту.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що правове регулювання використання охоронюваних творів у системах ШІ перебуває у стадії активного формування та потребує балансу між інтересами інноваційного розвитку і захистом прав авторів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке генеративний ШІ?
2. Чому він використовує охоронювані твори?
3. Що таке training data?
4. Чи є навчання ШІ формою відтворення творів?
5. Які етапи обробки даних у ШІ?
6. Чому виникає правова проблема на етапі навчання?
7. Як різні країни регулюють використання творів для ШІ?
8. Що таке тексто- та дата-майнінг?
9. Чим відрізняються training data і output?
10. Чому вихідний контент може бути проблемним?
11. Що таке похідність у контексті ШІ?
12. Чи може ШІ відтворювати фрагменти творів?
13. Які ризики порушення авторських прав існують?
14. Чому важливий баланс між інноваціями і правами авторів?
15. Чи потрібна згода авторів на використання їхніх творів?
16. Як оцінюється правомірність використання даних?
17. Яке значення має ліцензування даних для ШІ?
18. Чи може генеративний ШІ створювати похідні твори?
19. Як запобігти порушенням авторського права у ШІ?
20. Чому це питання є актуальним для сучасного права?

18.4. Підходи ЄС та України до регулювання ШІ у сфері авторського права

Регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі та Україні формується як відповідь на необхідність балансу між інноваційним розвитком цифрових технологій і належним захистом авторських прав. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що підхід ЄС є більш інституційно розвиненим і кодифікованим, тоді як українська модель перебуває у процесі гармонізації з європейськими стандартами.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що в ЄС ключовими є положення Директиви про авторське право на єдиному цифровому ринку (DSM Directive), яка передбачає регулювання тексто- та дата-майнінгу (text and data mining) як основи для навчання алгоритмів ШІ. Зокрема, встановлюються винятки для наукових досліджень і можливість «opt-out» для правовласників у комерційних випадках.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що значний вплив на правове регулювання ШІ має також AI Act Європейського Союзу, який встановлює ризик-орієнтований підхід до систем штучного інтелекту, включаючи вимоги до прозорості використання навчальних даних та дотримання авторських прав у процесі розробки моделей.

Окремого методичного розгляду потребує підхід України, який базується на положеннях Закону України «Про авторське право і суміжні права» та загальних принципах цивільного права. Українське законодавство наразі не містить спеціального комплексного регулювання ШІ, але поступово імплементує європейські підходи, зокрема щодо цифрового використання творів і ліцензування контенту.

Методично доцільно також підкреслювати, що і в ЄС, і в Україні базовою залишається позиція про те, що автором може бути лише фізична особа, а отже, результати, створені повністю автономними системами ШІ, не отримують класичного авторсько-правового статусу без людського творчого внеску.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що європейська модель орієнтована на баланс інтересів: стимулювання інновацій у сфері ШІ, забезпечення доступу до даних для навчання моделей та одночасний захист прав авторів через механізми ліцензування та винятків.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що підходи ЄС та України демонструють тенденцію до зближення правових систем у сфері цифрового авторського права, де ключовим викликом залишається інтеграція технологій ШІ у вже існуючі правові конструкції.

Питання для самоконтролю

1. Який загальний підхід ЄС до регулювання ШІ?
2. Що таке DSM Directive?
3. Що таке text and data mining (TDM)?
4. Які винятки передбачає ЄС для навчання ШІ?
5. Що означає механізм opt-out?
6. Яку роль відіграє AI Act ЄС?
7. Що таке ризик-орієнтований підхід у AI Act?
8. Як ЄС регулює використання навчальних даних?
9. Чи визнається ШІ автором у ЄС?
10. Яка базова позиція щодо авторства у цифровому середовищі?
11. Який підхід України до регулювання ШІ?
12. Чи існує в Україні спеціальний закон про ШІ?
13. Які норми застосовуються в Україні до ШІ?
14. Як Україна гармонізує своє право з ЄС?
15. Чи дозволяється використання творів для навчання ШІ в Україні?
16. Яке значення має закон про авторське право в Україні?
17. У чому полягає спільність підходів ЄС і України?
18. Які основні відмінності між ними?
19. Чому важлива гармонізація законодавства?
20. Які головні виклики регулювання ШІ в обох системах?

РОЗДІЛ IX
ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Тема 19. Порушення авторських прав

19.1. Піратство як форма порушення авторського права

Піратство в авторському праві є однією з найпоширеніших форм неправомірного використання творів, що полягає у незаконному відтворенні, розповсюдженні або доведенні до загального відома об'єктів авторського права без згоди правоволодільця та без належної винагороди. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що піратство є не лише юридичним порушенням, а й соціально-економічним явищем, яке впливає на функціонування креативних індустрій.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що піратство охоплює широкий спектр дій: від нелегального копіювання цифрових файлів до масового розповсюдження контенту через інтернет-платформи, торрент-системи та нелегальні стрімінгові сервіси. Спільною ознакою є відсутність дозволу правовласника та порушення виключних майнових прав.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що сучасне піратство має переважно цифровий характер, що значно ускладнює його виявлення та припинення. Легкість копіювання та миттєвого поширення інформації в мережі Інтернет призводить до масштабності порушень і транснаціонального характеру цього явища.

Окремого методичного розгляду потребує питання відмежування піратства від інших форм порушення авторського права, зокрема від плагіату. Якщо піратство стосується незаконного використання твору, то плагіат пов'язаний із привласненням авторства, що має іншу юридичну природу.

Методично доцільно також підкреслювати, що боротьба з піратством здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях через механізми судового захисту, блокування сайтів, ліцензування контенту та розвиток легальних цифрових платформ.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що піратство підриває економічні стимули створення творів, зменшує доходи авторів і правовласників та впливає на розвиток культурної індустрії в цілому.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що піратство є системним викликом для сучасного авторського права, який потребує комплексного поєднання правових, технологічних та освітніх заходів протидії.

Питання для самоконтролю

1. Що таке піратство в авторському праві?
2. Які основні ознаки піратства?
3. Які дії вважаються піратськими?
4. Чим піратство відрізняється від легального використання творів?
5. Які права порушуються при піратстві?
6. Чому піратство має переважно цифровий характер?
7. Які технології сприяють поширенню піратства?
8. Що таке торрент-системи у цьому контексті?
9. Чим піратство відрізняється від плагіату?
10. Чи завжди піратство є комерційним?
11. Які наслідки має піратство для авторів?
12. Як піратство впливає на креативні індустрії?
13. Які методи боротьби з піратством існують?
14. Яку роль відіграють судові механізми захисту?
15. Що таке блокування сайтів?
16. Як міжнародне право регулює боротьбу з піратством?
17. Чи може піратство бути неусвідомленим?
18. Які економічні наслідки піратства?
19. Чому піратство є транснаціональною проблемою?
20. Чому боротьба з піратством потребує комплексного підходу?

19.2. Плагіат як форма порушення авторського права

Плагіат є специфічною формою порушення авторських прав, що полягає у привласненні авторства на чужий твір або його істотні фрагменти без належного посилання на першоджерело. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що плагіат насамперед порушує особисті немайнові права автора, зокрема право авторства та право на ім'я, що відрізняє його від піратства, яке переважно пов'язане з майновими правами.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що плагіат може проявлятися у різних формах: дослівне копіювання тексту, перефразування без належного посилання, використання структури або ідей твору без вказівки автора, а також «самоплагіат» у науковій сфері, коли автор повторно використовує власні попередні роботи без належного маркування.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що ключовим критерієм плагіату є відсутність належної атрибуції, тобто ідентифікації справжнього автора та джерела запозичення. Сам факт запозичення не завжди є порушенням, якщо він здійснений у межах допустимого використання та з дотриманням вимог цитування.

Окремого методичного розгляду потребує питання відмежування плагіату від натхнення та творчої переробки. Якщо творчий результат є новим і оригінальним, навіть за наявності впливу інших творів, він не вважається плагіатом.

Методично доцільно також підкреслювати, що у науковому та освітньому середовищі плагіат розглядається не лише як юридичне порушення, а й як академічна недоброчесність, що може призводити до дисциплінарної відповідальності.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що запобігання плагіату ґрунтується на розвитку культури цитування, дотриманні стандартів академічного письма та використанні систем перевірки унікальності текстів.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що плагіат є багатовимірним явищем, яке одночасно порушує юридичні, етичні та академічні норми і потребує комплексного підходу до його запобігання.

Питання для самоконтролю

1. Що таке плагіат?
2. Які основні ознаки плагіату?
3. Чим плагіат відрізняється від піратства?
4. Які права порушуються при плагіаті?
5. Що таке привласнення авторства?
6. Які форми може мати плагіат?
7. Що таке дослівний плагіат?
8. Чим небезпечне перефразування без посилання?
9. Що таке самоплагіат?
10. Чи завжди запозичення є плагіатом?
11. Яке значення має належне цитування?
12. Що таке академічна доброчесність?
13. Як відмежовується плагіат від натхнення?
14. Чи може плагіат бути ненавмисним?
15. Які наслідки плагіату в освіті та науці?
16. Як виявляють плагіат у текстах?
17. Яку роль відіграють системи перевірки унікальності?
18. Чому плагіат є етичним порушенням?
19. Як запобігати плагіату в академічному середовищі?
20. Чому плагіат є багатовимірною проблемою?

19.3. Контрафакція як форма порушення авторського права

Контрафакція в авторському праві є формою неправомірного використання творів, що полягає у виготовленні, розповсюдженні або іншому введенні в обіг примірників твору, створених із порушенням виключних майнових прав правоволодільця. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що контрафакція безпосередньо пов’язана з матеріальним (або цифровим) відтворенням об’єктів авторського права без дозволу.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що контрафактні примірники творів є результатом незаконного відтворення або тиражування, яке здійснюється без згоди автора чи іншого правовласника. Це може стосуватися як

друкованої продукції (книги, ноти), так і цифрових об'єктів (файли, програми, аудіо- та відеоконтент).

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що контрафакція охоплює не лише створення незаконних копій, але й їх подальше введення в цивільний обіг: продаж, обмін, безоплатне поширення або розміщення в мережі Інтернет. Таким чином, вона має комплексний характер і охоплює весь ланцюг незаконного використання твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання відмежування контрафакції від піратства. Контрафакція акцентує увагу на незаконності самих примірників твору, тоді як піратство ширше охоплює будь-яке незаконне використання твору, включаючи цифрове розповсюдження без матеріального носія.

Методично доцільно також підкреслювати, що контрафактна продукція завдає значної шкоди як правовласникам, так і економіці креативних індустрій, підриваючи легальні ринки та зменшуючи стимули до творчої діяльності.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що боротьба з контрафакцією здійснюється через механізми цивільно-правового захисту, митного контролю, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що контрафакція є однією з найбільш матеріально відчутних форм порушення авторських прав, яка має системний характер у глобальному цифровому та фізичному обігу творів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке контрафакція в авторському праві?
2. Які основні ознаки контрафактної продукції?
3. Які дії утворюють контрафакцію?
4. Чим контрафакція відрізняється від піратства?
5. Які об'єкти можуть бути контрафактними?
6. Що таке незаконне відтворення твору?
7. Які способи введення в обіг існують?
8. Чи охоплює контрафакція цифрові файли?
9. Яке значення має матеріальний носій у контрафакції?

10. Чи завжди контрафакт є комерційним?
11. Які наслідки контрафакції для правовласників?
12. Як контрафакція впливає на ринок творчих індустрій?
13. Які органи здійснюють боротьбу з контрафакцією?
14. Яка роль митного контролю?
15. Яка відповідальність передбачена за контрафакцію?
16. Як доводиться факт контрафакції?
17. Чи може контрафакт бути виготовлений у малих масштабах?
18. Чим небезпечне поширення контрафакту онлайн?
19. Як відмежовується контрафакція від законного використання?
20. Чому контрафакція є системною проблемою авторського права?

19.4. Незаконне використання творів у цифровому середовищі

Незаконне використання творів у цифровому середовищі є комплексною формою порушення авторських прав, що охоплює будь-які дії з об'єктами інтелектуальної власності без дозволу правоволодільця з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цифрове середовище істотно підвищує масштабність, швидкість і транснаціональний характер таких порушень.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що незаконне використання може проявлятися у різних формах: несанкціоноване відтворення файлів, їх завантаження та розповсюдження, публікація на вебсайтах, у соціальних мережах, на файлових обмінниках або стрімінгових платформах без відповідної ліцензії.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що ключовою ознакою такого порушення є відсутність правової підстави (договору, ліцензії або винятку), яка б дозволяла використання твору. Навіть короткочасне або часткове копіювання може мати юридичне значення, якщо воно охоплює охоронювані елементи твору.

Окремого методичного розгляду потребує питання ролі онлайн-посередників. Інтернет-платформи, хостинг-провайдери та соціальні мережі можуть виступати як нейтральні технічні посередники, але за певних умов — нести відповідальність за невжиття заходів щодо припинення порушень після отримання відповідного повідомлення.

Методично доцільно також підкреслювати, що цифрове середовище ускладнює ідентифікацію порушників через анонімність користувачів, використання VPN-технологій та транскордонний характер мережі Інтернет, що вимагає міжнародної координації правозастосування.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що незаконне використання творів у цифровому середовищі є системним викликом сучасного авторського права, який потребує поєднання правових, технічних і організаційних механізмів захисту.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що ефективна протидія таким порушенням можлива лише за умови комплексного підходу, який включає ліцензування цифрового контенту, розвиток легальних платформ і удосконалення механізмів правового реагування.

Питання для самоконтролю

1. Що таке незаконне використання творів у цифровому середовищі?
2. Які основні форми такого порушення існують?
3. Чому цифрове середовище ускладнює захист авторських прав?
4. Які дії вважаються незаконним відтворенням?
5. Як відбувається незаконне розповсюдження файлів онлайн?
6. Яку роль відіграють соціальні мережі?
7. Що таке файлові обмінники?
8. Чим небезпечне несанкціоноване завантаження контенту?
9. Що є ключовою ознакою порушення?
10. Чи завжди потрібен матеріальний носій для порушення?

11. Яке значення має відсутність ліцензії?
12. Як регулюється діяльність онлайн-посередників?
13. Чи можуть платформи нести відповідальність?
14. Що таке принцип нейтрального посередника?
15. Як виявляються порушники в Інтернеті?
16. Яку роль відіграють VPN та анонімність?
17. Чому важлива міжнародна співпраця?
18. Як впливають порушення на правовласників?
19. Які технічні засоби захисту використовуються?
20. Чому потрібен комплексний підхід до протидії?

Тема 20. Цивільно-правові способи захисту авторського права

20.1. Визнання права як спосіб цивільно-правового захисту авторського права

Визнання права є базовим та концептуально значущим способом цивільно-правового захисту авторського права, який спрямований на офіційне підтвердження існування суб'єктивного авторського права за певною особою. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб захисту має превентивно-установчий характер і застосовується тоді, коли право заперечується, оспорюється або існує правова невизначеність щодо його належності.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що визнання права не завжди пов'язане з наявністю фактичного порушення у класичному розумінні, а може бути спрямоване на усунення сумніву щодо авторства або належності майнових прав. Таким чином, воно виконує функцію юридичної легітимації статусу правоволодільця.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що позови про визнання права часто виникають у ситуаціях співавторства, службових творів, спадкування авторських прав або конфліктів щодо первинного авторства. У таких випадках суд встановлює юридичний факт належності права, що має значення для подальшого його здійснення та захисту.

Окремого методичного розгляду потребує питання доказування у справах про визнання права. Позивач повинен

довести наявність творчого внеску, факт створення твору, а також відсутність належного визнання цього права іншими особами. При цьому суд оцінює сукупність доказів, включаючи рукописи, цифрові файли, чернетки, свідчення та інші матеріали.

Методично доцільно також підкреслювати, що визнання права є підставою для реалізації інших способів захисту, таких як припинення порушення, відшкодування збитків або компенсація, оскільки без встановлення самого права неможливо ефективно захистити його зміст.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що цей спосіб захисту виконує фундаментальну роль у структурі цивільно-правових засобів охорони авторського права, забезпечуючи юридичну визначеність та стабільність правового статусу автора.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що визнання права є ключовим інструментом встановлення та підтвердження авторсько-правової належності в умовах правових спорів і невизначеності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке визнання права як спосіб захисту?
2. Яка основна мета цього способу захисту?
3. У яких випадках застосовується визнання права?
4. Чи обов’язково має бути порушення права?
5. Яке значення має юридична невизначеність?
6. Чим визнання права відрізняється від відновлення права?
7. Які спори найчастіше потребують такого захисту?
8. Як доводиться авторство в суді?
9. Які докази можуть бути використані?
10. Яке значення мають чернетки та рукописи?
11. Чи можуть цифрові файли бути доказами?
12. Як суд встановлює факт створення твору?
13. Яке значення має співавторство у таких спорах?
14. Як визнання права пов’язане з іншими способами захисту?

15. Чому воно є базовим способом захисту?
16. Чи може воно використовуватися самостійно?
17. Яку роль відіграє судове рішення?
18. Як впливає визнання права на подальші вимоги?
19. Чому важлива юридична визначеність авторства?
20. Яке значення має цей інститут для авторського права загалом?

20.2. Припинення порушення як спосіб цивільно-правового захисту авторського права

Припинення порушення є одним із ключових способів цивільно-правового захисту авторського права, спрямованим на негайне усунення триваючого неправомірного використання твору. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб має припинювальний (припиняючий) характер і застосовується незалежно від наявності або доведення шкоди, оскільки його головна мета — зупинити сам факт незаконного використання.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що припинення порушення може стосуватися різних форм неправомірних дій: незаконного відтворення, розповсюдження, публічного сповіщення, розміщення контенту в мережі Інтернет, а також використання творів без ліцензії або з перевищенням дозволених умов.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що цей спосіб захисту є оперативним інструментом, який може застосовуватися як у судовому порядку, так і через досудові механізми, зокрема шляхом надсилання вимог (cease and desist letters) або використання процедур notice-and-takedown на онлайн-платформах.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення припинення порушення з іншими способами захисту, зокрема відшкодуванням збитків або стягненням компенсації. Припинення порушення спрямоване на майбутню поведінку порушника, тоді як майнові санкції компенсують вже завдану шкоду.

Методично доцільно також підкреслювати, що в цифровому середовищі припинення порушення набуває

особливої актуальності, оскільки незаконний контент може швидко поширюватися, а його оперативне видалення або блокування є критично важливим для ефективного захисту прав.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ефективність цього способу захисту залежить від швидкості реагування правовласника, технічних можливостей платформ та рівня міжнародної співпраці у сфері охорони авторських прав.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що припинення порушення є одним із найпрактичніших інструментів захисту авторського права, який забезпечує негайне відновлення правового порядку у сфері використання творів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке припинення порушення як спосіб захисту?
2. Яка основна мета цього способу?
3. Чи залежить він від наявності шкоди?
4. Які дії можуть бути припинені?
5. Що таке триваюче порушення?
6. Як застосовується цей спосіб у цифровому середовищі?
7. Що таке notice-and-takedown процедура?
8. Яку роль відіграють онлайн-платформи?
9. Чи може припинення порушення бути досудовим?
10. Що таке cease and desist лист?
11. Чим припинення відрізняється від компенсації?
12. Яке значення має оперативність реагування?
13. Як швидкість впливає на ефективність захисту?
14. Чи може порушення бути припинене тимчасово?
15. Які технічні засоби використовуються для блокування контенту?
16. Яку роль відіграє міжнародна співпраця?
17. Чи завжди припинення порушення є достатнім?
18. Як співвідноситься цей спосіб із відшкодуванням збитків?
19. Чому цей спосіб важливий у цифрову епоху?
20. Яке практичне значення має припинення порушення?

20.3. Відшкодування збитків як спосіб цивільно-правового захисту авторського права

Відшкодування збитків є класичним майновим способом цивільно-правового захисту авторського права, спрямованим на компенсацію негативних майнових наслідків, завданих правопорушенням. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей інститут виконує відновлювальну функцію, тобто спрямований на приведення майнового стану правоволодільця у стан, який існував би за відсутності порушення.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що збитки в авторському праві охоплюють як реальні втрати (витрати, втрачений дохід), так і упущену вигоду, яка особливо характерна для сфер комерціалізації творчих результатів — видавничої діяльності, музичної індустрії, кіновиробництва та цифрових платформ.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що доведення збитків є складним процесом, оскільки потребує встановлення причинно-наслідкового зв’язку між неправомірним використанням твору та економічними втратами правовласника. У цифровому середовищі це ускладнюється масштабністю поширення контенту та складністю оцінки фактичного доходу порушника.

Окремого методичного розгляду потребує питання альтернативних способів грошової компенсації, які іноді застосовуються замість класичного відшкодування збитків. У таких випадках суд може визначати розмір компенсації з урахуванням характеру порушення, обсягу використання твору та ступеня вини порушника.

Методично доцільно також підкреслювати, що відшкодування збитків виконує не лише компенсаторну, а й превентивну функцію, оскільки створює економічні стимули для дотримання авторських прав і зменшує привабливість неправомірного використання творів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ефективність цього способу захисту залежить від якості доказової бази, правильного визначення розміру шкоди та

здатності суду адекватно оцінити економічні наслідки порушення.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що відшкодування збитків є фундаментальним механізмом майнового захисту авторського права, який забезпечує економічну справедливість у випадках неправомірного використання творів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке відшкодування збитків у авторському праві?
2. Яка основна мета цього способу захисту?
3. Які функції виконує відшкодування збитків?
4. Що включають реальні збитки?
5. Що таке упущена вигода?
6. У яких сферах найчастіше виникають збитки?
7. Чому важко довести збитки у цифровому середовищі?
8. Яке значення має причинно-наслідковий зв’язок?
9. Які докази використовуються для обґрунтування збитків?
10. Як визначається розмір збитків?
11. Чи завжди збитки підлягають точному розрахунку?
12. Чим збитки відрізняються від компенсації?
13. Що таке альтернативна грошова компенсація?
14. Які фактори враховує суд при визначенні компенсації?
15. Чи залежить відшкодування від вини порушника?
16. Яке значення має економічний аналіз порушення?
17. Чому цей спосіб має превентивний характер?
18. Як відшкодування впливає на поведінку порушників?
19. Які труднощі виникають у судовій практиці?
20. Чому цей спосіб є фундаментальним у захисті авторського права?

20.4. Компенсація як спосіб цивільно-правового захисту авторського права

Компенсація як спосіб цивільно-правового захисту авторського права є спеціальним майновим механізмом, який застосовується для відновлення майнових інтересів правоволодільця

без необхідності доведення фактичного розміру збитків у класичному розумінні. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що компенсація виконує спрощену доказову функцію, забезпечуючи ефективний захист у випадках складності або неможливості точного обчислення шкоди.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що компенсація зазвичай має фіксований або оціночний характер і визначається судом з урахуванням характеру порушення, обсягу незаконного використання твору, тривалості порушення та ступеня вини порушника. Це відрізняє її від класичного відшкодування збитків, де необхідне детальне економічне обґрунтування втрат.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що компенсація широко застосовується у сфері масових порушень авторських прав, зокрема у випадках піратства, незаконного копіювання цифрових творів, використання програмного забезпечення без ліцензії та розповсюдження контрафактного контенту.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення компенсації та вини порушника. У багатьох випадках компенсація може стягуватися незалежно від доведення реальних збитків, що суттєво спрощує захист прав автора та підвищує ефективність судового захисту.

Методично доцільно також підкреслювати, що компенсація виконує не лише відновлювальну, але й превентивну та санкційну функції, оскільки її розмір може бути значним і перевищувати очікувану вигоду від правопорушення, тим самим зменшуючи економічну привабливість піратської діяльності.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що компенсаційна модель захисту є особливо ефективною в умовах цифрової економіки, де масовість і швидкість порушень ускладнюють традиційне доведення збитків.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що компенсація є сучасним і практично орієнтованим інструментом захисту авторського права, який забезпечує баланс між ефективністю правозастосування та захистом майнових інтересів правовласників.

Питання для самоконтролю

1. Що таке компенсація у авторському праві?
2. Чим компенсація відрізняється від відшкодування збитків?
3. Яка основна мета компенсації?
4. Чому не потрібно доводити точний розмір шкоди?
5. Які критерії враховує суд при визначенні компенсації?
6. Чи має компенсація фіксований розмір?
7. У яких випадках найчастіше застосовується компенсація?
8. Як компенсація використовується у справах про піратство?
9. Яка роль ступеня вини порушника?
10. Чи може компенсація бути значною за розміром?
11. Які функції виконує компенсація?
12. Чи замінює вона відшкодування збитків повністю?
13. Як компенсація впливає на правопорушників?
14. Чому компенсація ефективна у цифровому середовищі?
15. Яке значення має простота доказування?
16. Як суд оцінює обсяг незаконного використання?
17. Чи залежить компенсація від отриманого доходу порушника?
18. Яка превентивна роль компенсації?
19. Чому компенсаційна модель є сучасною?
20. Яке значення має компенсація для захисту авторських прав загалом?

20.5. Вилучення контрафактних примірників як спосіб цивільно-правового захисту авторського права

Вилучення контрафактних примірників є спеціальним способом цивільно-правового захисту авторського права, спрямованим на фізичне або цифрове усунення з цивільного обігу незаконно виготовлених копій творів. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб має не лише відновлювальну, а й запобіжну функцію, оскільки перешкоджає подальшому розповсюдженню порушення.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що вилучення охоплює як матеріальні носії (книги, диски, носії інформації, поліграфічну продукцію), так і цифрові об'єкти, які можуть бути видалені, заблоковані або обмежені у доступі на електронних платформах.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що вилучення контрафактних примірників зазвичай здійснюється за рішенням суду або компетентних органів і може супроводжуватися їх знищенням або передачею правовласнику, якщо це не суперечить закону.

Окремого методичного розгляду потребує питання співвідношення вилучення з іншими способами захисту, зокрема припиненням порушення та відшкодуванням збитків. Якщо припинення порушення зупиняє неправомірну поведінку, то вилучення усуває її матеріальні наслідки.

Методично доцільно також підкреслювати, що у цифровому середовищі вилучення набуває специфічних форм, таких як видалення контенту з серверів, блокування доступу до вебресурсів або застосування технічних засобів захисту прав (DRM).

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що вилучення контрафактної продукції є важливим елементом ефективної системи протидії порушенням авторського права, особливо у сфері масового розповсюдження творів.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що цей спосіб захисту забезпечує фактичне усунення незаконних результатів використання творів із ринку, тим самим відновлюючи порушений правопорядок у сфері інтелектуальної власності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке вилучення контрафактних примірників?
2. Яка основна мета цього способу захисту?
3. Які об'єкти можуть підлягати вилученню?
4. Чим вилучення відрізняється від припинення порушення?
5. Хто здійснює вилучення контрафактної продукції?

6. Яке значення має судове рішення?
7. Чи може вилучення супроводжуватися знищенням?
8. Яка доля вилучених примірників?
9. Як вилучення застосовується до цифрових об’єктів?
10. Що таке блокування контенту?
11. Яку роль відіграють технічні засоби захисту (DRM)?
12. Чи є вилучення превентивним заходом?
13. Як вилучення впливає на ринок контрафактної продукції?
14. Чим вилучення відрізняється від компенсації?
15. Яке значення має усунення наслідків порушення?
16. Чи може вилучення бути частковим?
17. Які органи можуть ініціювати вилучення?
18. Як вилучення пов’язане з цивільною відповідальністю?
19. Чому цей спосіб є ефективним у масових порушеннях?
20. Яке значення має вилучення для захисту авторського права?

20.6. Забезпечення доказів як спосіб цивільно-правового захисту авторського права

Забезпечення доказів є процесуально-цивільним інструментом захисту авторського права, спрямованим на фіксацію та збереження інформації про факт порушення, коли існує ризик її втрати, зміни або знищення. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що цей спосіб не усуває порушення безпосередньо, але створює необхідні умови для ефективного судового захисту інших авторських прав.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що в умовах цифрового середовища забезпечення доказів набуває особливого значення, оскільки контент може бути швидко видалений, змінений або переміщений, а також розміщений на іноземних серверах, що ускладнює його подальше доведення в суді.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що забезпечення доказів може включати фіксацію вебсторінок, копіювання цифрових файлів, нотаріальне посвідчення контенту, проведення огляду доказів судом, а також залучення експертів для технічного підтвердження факту порушення.

Окремого методичного розгляду потребує питання оперативності цього механізму, оскільки його ефективність прямо залежить від швидкого реагування правовласника або потенційного позивача до моменту зникнення або зміни доказової інформації.

Методично доцільно також підкреслювати співвідношення забезпечення доказів із іншими способами захисту: воно є допоміжним інструментом, який забезпечує можливість подальшого подання позову про припинення порушення, відшкодування збитків або стягнення компенсації.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що в цифровій економіці забезпечення доказів стає критично важливим елементом правозастосування, оскільки без належної фіксації фактів порушення ефективний судовий захист є ускладненим або неможливим.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що забезпечення доказів виконує фундаментальну роль у системі захисту авторського права, забезпечуючи процесуальну стабільність та доказову основу для подальшого відновлення порушених прав.

Питання для самоконтролю

1. Що таке забезпечення доказів у авторському праві?
2. Яка основна мета цього способу захисту?
3. Чи усуває він саме порушення права?
4. Чому він є процесуальним інструментом?
5. Які ризики обґрунтовують його застосування?
6. Чому він особливо важливий у цифровому середовищі?
7. Які докази можуть бути забезпечені?
8. Що таке фіксація вебсторінок?
9. Яку роль відіграє нотаріальне посвідчення?
10. Як використовується експертний висновок?
11. Чому важлива швидкість реагування?
12. Що може статися з доказами без їх фіксації?
13. Як забезпечення доказів пов’язане з судовим процесом?
14. Чи може воно здійснюватися до подання позову?
15. Яке значення має судовий огляд доказів?

16. Чим відрізняється від припинення порушення?
17. Яку роль відіграє технічна документація?
18. Чому це допоміжний спосіб захисту?
19. Як воно впливає на доведення збитків чи компенсації?
20. Чому забезпечення доказів є критично важливим у сучасному авторському праві?

Тема 21. Судовий захист авторських прав

21.1. Юрисдикція спорів у сфері захисту авторських прав

Юрисдикція спорів у сфері захисту авторських прав визначає компетенцію судів та інших уповноважених органів щодо розгляду справ, пов'язаних із порушенням, визнанням або захистом авторських прав. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що правильне визначення юрисдикції є первинною процесуальною умовою ефективного судового захисту, оскільки помилка на цьому етапі може призвести до відмови у відкритті провадження або затягування розгляду справи.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що спори у сфері авторського права здебільшого належать до цивільної юрисдикції та розглядаються судами загальної юрисдикції або спеціалізованими господарськими судами — залежно від суб'єктного складу спору. Якщо сторонами є фізичні особи, застосовується цивільне судочинство; якщо ж спір виникає між суб'єктами господарювання у процесі їхньої діяльності, він підпадає під юрисдикцію господарських судів.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що додатково існує питання територіальної юрисдикції, яка визначає, в якому саме суді має розглядатися справа. Як правило, застосовується принцип місця проживання відповідача або місця вчинення порушення, що особливо складно встановити у цифровому середовищі.

Окремого методичного розгляду потребує питання міжнародної юрисдикції, оскільки авторсько-правові спори часто мають транскордонний характер. У таких випадках важливими є норми міжнародних договорів, зокрема Бернської

конвенції, а також правила визначення застосовного права та визнання іноземних судових рішень.

Методично доцільно також підкреслювати, що у сфері авторського права можуть залучатися не лише суди, але й адміністративні органи (наприклад, митні органи при виявленні контрафактної продукції) та організації колективного управління, які беруть участь у врегулюванні окремих категорій спорів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що правильне визначення юрисдикції є ключовим елементом доступу до правосуддя та ефективного захисту авторських прав у національному й міжнародному вимірі.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що юрисдикція спорів у сфері авторського права є складною багаторівневою конструкцією, яка поєднує національні процесуальні норми та міжнародно-правові механізми врегулювання.

Питання для самоконтролю

1. Що таке юрисдикція у спорах авторського права?
2. Чому правильне визначення юрисдикції є важливим?
3. Які суди розглядають авторсько-правові спори?
4. У чому різниця між цивільною та господарською юрисдикцією?
5. Які критерії визначають підсудність справи?
6. Що таке територіальна юрисдикція?
7. Як визначається місце розгляду спору?
8. Чому складно визначити місце порушення в Інтернеті?
9. Що таке міжнародна юрисдикція?
10. Яку роль відіграють міжнародні договори?
11. Що таке застосовне право у таких спорах?
12. Як визначається юрисдикція при транскордонних порушеннях?
13. Яку роль відіграє Бернська конвенція?
14. Чи можуть адміністративні органи брати участь у захисті прав?
15. Яка роль митних органів у таких спорах?

16. Що таке колективне управління правами?
17. Чи завжди спір розглядається в суді?
18. Які наслідки неправильно визначеної юрисдикції?
19. Чому цифрове середовище ускладнює визначення юрисдикції?
20. Яке значення має юрисдикція для ефективного захисту прав?

21.2. Доказування у справах про авторське право

Доказування у справах про авторське право є центральним процесуальним елементом судового розгляду, що визначає можливість встановлення факту належності права, наявності порушення та обсягу завданої шкоди. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що саме якість доказової бази часто є вирішальним фактором у результаті авторсько-правового спору.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що предмет доказування у таких справах охоплює декілька ключових обставин: факт створення твору, його оригінальність, належність авторських прав конкретній особі, факт використання твору відповідачем, а також відсутність правових підстав для такого використання (відсутність ліцензії або винятку).

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що засоби доказування у сфері авторського права є різноманітними та включають письмові докази (договори, чернетки, публікації), електронні докази (файли, метадані, скріншоти, архіви вебсторінок), речові докази (контрафактні примірники) та показання свідків, а також експертні висновки.

Окремого методичного розгляду потребує питання презумпції авторства, яка у певних випадках спрощує доказування, покладаючи на відповідача обов’язок спростувати належність авторства позивачу. Це є важливим інструментом процесуального балансу у спорах про інтелектуальну власність.

Методично доцільно також підкреслювати особливу роль електронних доказів у цифрову епоху, оскільки більшість порушень відбувається в мережі Інтернет, де традиційні докази часто є недоступними або швидко зникають.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що доказування у справах про авторське право має комплексний характер і вимагає поєднання юридичних знань із технічними та цифровими компетенціями.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що ефективне доказування є фундаментом справедливого вирішення авторсько-правових спорів і забезпечує реальний захист інтелектуальних прав у судовій практиці.

Питання для самоконтролю

1. Що таке доказування у справах про авторське право?
2. Яке значення має доказування у судовому процесі?
3. Які обставини підлягають доказуванню?
4. Як доводиться факт створення твору?
5. Що означає оригінальність твору у доказуванні?
6. Як доводиться належність авторських прав?
7. Як встановлюється факт використання твору?
8. Що таке відсутність правової підстави використання?
9. Які види доказів існують у таких справах?
10. Що належить до письмових доказів?
11. Що є електронними доказами?
12. Чому метадані мають значення?
13. Яку роль відіграють скріншоти та архіви сайтів?
14. Що таке речові докази в авторському праві?
15. Яке значення мають свідчення?
16. Як використовується експертний висновок?
17. Що таке презумпція авторства?
18. Чому електронні докази є особливо важливими?
19. Які труднощі виникають у доказуванні онлайн-порушень?
20. Чому доказування є ключовим елементом захисту авторського права?

21.3. Електронні докази у сфері захисту авторських прав

Електронні докази у спорах про захист авторського права є ключовим елементом сучасного доказування, оскільки

більшість порушень відбувається в цифровому середовищі. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що електронні докази відображають інформацію в цифровій формі та можуть підтверджувати як факт створення твору, так і факт його неправомірного використання.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що до електронних доказів належать файли різних форматів (текстові, аудіо, відео), метадані, електронне листування, скріншоти вебсторінок, історія змін контенту, а також дані з серверів, хмарних сховищ і платформ розповсюдження контенту.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що особливістю електронних доказів є їхня вразливість до змін, видалення або фальсифікації, що зумовлює необхідність належної фіксації та забезпечення автентичності. У цьому контексті важливу роль відіграють технічні засоби захисту, хешування файлів, цифрові підписи та протоколи фіксації контенту.

Окремого методичного розгляду потребує питання допустимості електронних доказів у судовому процесі. Суд оцінює їх за критеріями належності, допустимості, достовірності та достатності, враховуючи спосіб їх отримання та можливість перевірки.

Методично доцільно також підкреслювати значення нотаріального або судового забезпечення електронних доказів, яке дозволяє зафіксувати інформацію про порушення у момент її існування, що є критично важливим у випадках швидкого видалення контенту з Інтернету.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що електронні докази стали домінуючим видом доказової інформації у сфері авторського права, оскільки саме цифрові технології є основним середовищем створення і поширення творів.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що ефективне використання електронних доказів є необхідною умовою сучасного правового захисту інтелектуальної власності та забезпечує реальну можливість доведення порушень у цифрову епоху.

Питання для самоконтролю

1. Що таке електронні докази?
2. Чому вони важливі у справах авторського права?
3. Які основні види електронних доказів існують?
4. Що таке метадані і яке їх значення?
5. Як електронні листи можуть бути доказами?
6. Яку роль відіграють скріншоти?
7. Що таке хешування файлів?
8. Чому електронні докази є вразливими?
9. Як забезпечується автентичність цифрових доказів?
10. Що таке цифровий підпис?
11. Як суд оцінює електронні докази?
12. Які критерії їх допустимості?
13. Що означає достовірність електронного доказу?
14. Чому важлива фіксація вебконтенту?
15. Яку роль відіграє нотаріальне засвідчення?
16. Як швидке видалення контенту впливає на доказування?
17. Чим електронні докази відрізняються від традиційних?
18. Які ризики фальсифікації існують?
19. Як забезпечується збереження цифрових даних?
20. Чому електронні докази є ключовими у цифрову епоху?

21.4. Практика Верховного Суду у сфері авторського права

Практика Верховного Суду у сфері авторського права є ключовим джерелом формування єдності судового тлумачення та застосування норм інтелектуальної власності. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що судові правові позиції виконують неформалізовану, але фактично регулятивну роль у розвитку авторського права, забезпечуючи передбачуваність правозастосування.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що Верховний Суд у своїх рішеннях формує підходи до визначення оригінальності твору, доведення факту авторства, оцінки електронних доказів, а також застосування способів захисту, зокрема компенсації та відшкодування збитків. Значна

частина практики стосується цифрових порушень, що відображає сучасний характер авторсько-правових спорів.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що Верховний Суд послідовно наголошує на необхідності доведення творчого характеру результату як ключової умови охорони авторським правом. При цьому судова практика розмежовує ідеї, які не охороняються, та форму їх вираження, яка підлягає правовому захисту.

Окремого методичного розгляду потребує підхід суду до електронних доказів. Верховний Суд визнає їх допустимими за умови належної фіксації, автентичності та можливості перевірки, що має особливе значення у спорах щодо онлайн-піратства та незаконного використання контенту.

Методично доцільно також підкреслювати значення правових позицій щодо компенсації за порушення авторських прав, де суди враховують характер порушення, його тривалість, обсяг використання твору та ступінь вини порушника, формуючи баланс між захистом прав автора та принципом справедливості.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що практика Верховного Суду виконує функцію уніфікації правозастосування, зменшуючи правову невизначеність та забезпечуючи стабільність у сфері інтелектуальної власності.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що судова практика Верховного Суду є динамічним інструментом розвитку авторського права, який адаптує правові норми до умов цифрової економіки та сучасних технологічних викликів.

Питання для самоконтролю

1. Яке значення має практика Верховного Суду у авторському праві?
2. Чи є судова практика джерелом права?
3. Яку роль відіграє уніфікація судової практики?
4. Як Верховний Суд визначає оригінальність твору?
5. Чим відрізняються ідеї від форми вираження?
6. Як доводиться авторство у судовій практиці?
7. Яке значення мають електронні докази?

8. Які критерії їх допустимості?
9. Як суд оцінює цифрові порушення?
10. Що таке компенсація у судовій практиці?
11. Які фактори впливають на її розмір?
12. Як враховується ступінь вини порушника?
13. Яку роль відіграє тривалість порушення?
14. Як суд розмежовує законне та незаконне використання?
15. Яке значення має принцип справедливості?
16. Чому важлива передбачуваність рішень?
17. Як практика впливає на розвиток цифрового права?
18. Чому авторське право потребує судового тлумачення?
19. Як Верховний Суд впливає на правозастосування нижчих судів?
20. Чому практика суду є динамічним інструментом розвитку права?

21.5. Практика ЄСПЛ та Суду ЄС у сфері захисту авторських прав

Практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Суду Європейського Союзу (Суд ЄС) відіграє системоутворюючу роль у формуванні стандартів захисту авторських прав у європейському правовому просторі. У навчально-методичному аспекті доцільно підкреслювати, що ці інституції забезпечують баланс між правами інтелектуальної власності та іншими фундаментальними правами, насамперед свободою вираження поглядів, доступом до інформації та правом на справедливий суд.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на тому, що ЄСПЛ розглядає авторське право крізь призму статті 1 Першого протоколу до Європейської конвенції з прав людини, визнаючи інтелектуальну власність як «майно», що підлягає захисту. Водночас Суд наголошує, що втручання у це право можливе лише за умови законності, легітимної мети та пропорційності.

У навчальному процесі слід звернути увагу на те, що Суд ЄС формує більш деталізовані підходи до гармонізації авторського права в межах Європейського Союзу. Його практика охоплює тлумачення директив ЄС щодо авторського

права в цифровому єдиному ринку, зокрема питань публічного сповіщення, онлайн-платформ та відповідальності посередників.

Окремого методичного розгляду потребує принцип балансу інтересів, який є центральним у практиці обох судових інституцій. З одного боку, захищається інтерес автора або правовласника, з іншого — забезпечується доступ суспільства до інформації, освіти та культурних благ.

Методично доцільно також підкреслювати значення підходів Суду ЄС до цифрового середовища, де особлива увага приділяється відповідальності платформ, гіперпосиланням, стрімінгу та обміну контентом онлайн. Суд формує стандарти, які впливають на законодавство держав-членів і практику національних судів.

У навчальному аспекті важливо формувати розуміння того, що ЄСПЛ і Суд ЄС створюють наднаціональний рівень захисту авторських прав, який інтегрує інтелектуальну власність у систему прав людини та єдиного цифрового ринку.

Завершуючи виклад теми, слід підкреслити, що практика цих судів забезпечує гармонізацію підходів до захисту авторського права в Європі, поєднуючи ефективність правової охорони з принципами пропорційності та фундаментальних свобод.

Питання для самоконтролю

1. Яке значення має практика ЄСПЛ у сфері авторського права?
2. Як ЄСПЛ кваліфікує авторське право у системі прав людини?
3. Яке значення має стаття 1 Першого протоколу до ЄКПЛ?
4. За яких умов допускається втручання у право власності?
5. Що таке принцип пропорційності?
6. Як ЄСПЛ балансує авторське право і свободу вираження?
7. Яку роль відіграє Суд ЄС у гармонізації авторського права?

8. Що регулюють директиви ЄС у сфері авторського права?
9. Що таке цифровий єдиний ринок?
10. Як Суд ЄС підходить до онлайн-платформ?
11. Що таке публічне сповіщення у практиці Суду ЄС?
12. Яке значення мають гіперпосилання у судовій практиці?
13. Як регулюється стрімінг у праві ЄС?
14. Яка роль посередників в Інтернеті?
15. Як обидва суди забезпечують баланс інтересів?
16. Чому важливий доступ до інформації?
17. Як забезпечується свобода вираження поглядів?
18. Чим відрізняється підхід ЄСПЛ і Суду ЄС?
19. Як ці суди впливають на національне законодавство?
20. Чому їхня практика є наднаціональною системою захисту прав?

РОЗДІЛ Х
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Тема 22. Транснаціональний характер авторського права

22.1. Міжнародна реєстрація та захист авторських прав

Тема міжнародної реєстрації та захисту авторських прав належить до найбільш складних і водночас практично значущих інститутів сучасного авторського права, оскільки охорона результатів творчої діяльності дедалі більше виходить за межі національних правопорядків. Глобалізація інформаційного простору, розвиток цифрових технологій, міжнародна торгівля об'єктами інтелектуальної власності, функціонування цифрових платформ і транскордонний характер використання творів зумовлюють необхідність формування у майбутніх правників комплексного розуміння міжнародних механізмів охорони авторських прав.

Під час опрацювання теми студентам необхідно насамперед усвідомити фундаментальну особливість авторського права, яка полягає у відсутності єдиної універсальної міжнародної реєстрації авторських прав. На відміну від винаходів, торговельних марок або промислових зразків, щодо яких існують розвинуті міжнародні реєстраційні механізми, авторське право виникає автоматично в силу самого факту створення твору та не потребує обов'язкової державної реєстрації для набуття правової охорони.

Методично важливо акцентувати увагу на тому, що сучасна міжнародна система охорони авторських прав базується не на принципі міжнародної реєстрації, а на принципі міжнародного визнання авторських прав, що забезпечується через мережу багатосторонніх міжнародних договорів. Саме тому ключовим завданням міжнародного авторського права є не створення права, а гарантування його визнання та захисту на території інших держав.

Особливу увагу слід приділити вивченню історичної еволюції міжнародної охорони авторських прав. До кінця XIX століття авторські права фактично існували лише в межах окремих держав, а їх охорона за кордоном була обмеженою або взагалі відсутньою. Така ситуація створювала численні випадки безкарного передруку літературних творів, нелегального перекладу книг та неконтрольованого використання результатів творчої діяльності за межами держави походження.

Важливим етапом розвитку міжнародної охорони стало укладення у 1886 році Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів. Саме цей міжнародний договір заклав основи сучасної глобальної системи авторського права та сформував базові принципи міжнародної охорони творчих результатів.

Студенти повинні детально проаналізувати принцип національного режиму, який є одним із фундаментальних принципів міжнародного авторського права. Його зміст полягає в тому, що автор будь-якої держави-учасниці Бернської конвенції користується на території інших держав таким самим обсягом правового захисту, який надається власним громадянам цих держав.

Не менш важливим є принцип автоматичної охорони. Відповідно до нього здійснення та реалізація авторських прав не можуть залежати від виконання будь-яких формальностей. Це означає, що твір отримує міжнародну охорону без необхідності подання заяв, сплати зборів чи проходження спеціальних реєстраційних процедур.

Окремого методичного аналізу потребує принцип незалежності охорони, відповідно до якого обсяг правового захисту в кожній державі визначається її національним законодавством незалежно від наявності або відсутності охорони у державі походження твору.

Під час вивчення теми доцільно звернути увагу на роль Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), яка виступає центральною міжнародною інституцією у сфері розвитку та координації міжнародної охорони інтелектуальної власності. Саме під егідою WIPO функціонує більшість сучасних міжнародних договорів у сфері авторського права.

Особливого значення набуває вивчення міжнародних договорів нового покоління, прийнятих у цифрову епоху. До них належать Договір ВОІВ про авторське право (WCT) та Договір ВОІВ про виконання і фонограми (WPPT), які адаптували міжнародне авторське право до умов функціонування мережі Інтернет та цифрових технологій.

У процесі опрацювання теми студенти повинні усвідомити значення Угоди TRIPS як одного з найефективніших міжнародних механізмів забезпечення дотримання авторських прав. На відміну від більшості інших міжнародних угод, TRIPS передбачає не лише стандарти охорони, а й обов'язкові механізми правозастосування.

Методично важливо дослідити особливості міжнародного захисту авторських прав в умовах цифровізації. Сучасні порушення нерідко мають транскордонний характер: твір може бути створений в одній державі, розміщений на сервері в іншій, а використовуватися користувачами по всьому світу. Така ситуація породжує складні питання визначення юрисдикції, застосовного права та виконання судових рішень.

Окремого розгляду потребують міжнародні механізми захисту авторських прав в Інтернеті. Серед них важливе місце займають процедури блокування контенту, видалення незаконно розміщених творів, механізми notice-and-takedown, а також співпраця між правовласниками та цифровими платформами.

Студентам необхідно проаналізувати особливості захисту авторських прав на міжнародних цифрових платформах, таких як відеохостинги, соціальні мережі, маркетплейси цифрового контенту та стрімінгові сервіси. Саме ці платформи сьогодні формують значну частину міжнародного ринку творчих продуктів.

Особливу увагу слід приділити міжнародним аспектам колективного управління авторськими правами. Організації колективного управління різних держав укладають між собою угоди про взаємне представництво, що дозволяють авторам отримувати винагороду за використання творів за кордоном.

Важливим напрямом дослідження є міжнародна судова практика. Студенти повинні ознайомитися з підходами Європейського суду з прав людини, Суду Європейського Союзу

та національних судів різних держав до захисту авторських прав у транскордонних правовідносинах.

У контексті євроінтеграційних процесів особливого значення набуває адаптація законодавства України до права Європейського Союзу. Майбутні правники повинні розуміти механізми імплементації директив ЄС та їх вплив на модернізацію українського законодавства у сфері авторського права.

Підсумовуючи вивчення теми, необхідно усвідомити, що міжнародний захист авторських прав являє собою складну багаторівневу систему правових механізмів, спрямованих на забезпечення ефективної охорони творчих результатів незалежно від державних кордонів. У XXI столітті ефективність авторського права дедалі більше визначається не лише національними інститутами, а й здатністю міжнародної правової системи забезпечити належний рівень захисту в умовах глобального цифрового середовища.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає особливість міжнародної охорони авторських прав?
2. Чому авторське право не потребує обов'язкової міжнародної реєстрації?
3. Чим міжнародна охорона авторських прав відрізняється від міжнародної реєстрації патентів?
4. Які історичні передумови виникнення міжнародної системи охорони авторських прав?
5. Яке значення має Бернська конвенція для міжнародного авторського права?
6. У чому полягає принцип національного режиму?
7. Який зміст принципу автоматичної охорони авторських прав?
8. Що означає принцип незалежності охорони творів?
9. Яку роль відіграє Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO)?
10. Які функції виконують міжнародні договори у сфері авторського права?

11. Яке значення має Договір ВОІВ про авторське право (WCT)?
12. Які особливості правового регулювання передбачає Угода TRIPS?
13. У чому полягає транскордонний характер порушень авторських прав?
14. Які проблеми виникають при визначенні юрисдикції в міжнародних авторсько-правових спорах?
15. Що таке механізм notice-and-takedown?
16. Яку роль відіграють цифрові платформи у міжнародному захисті авторських прав?
17. Як здійснюється міжнародне колективне управління авторськими правами?
18. Яке значення має практика ЄСПЛ та Суду ЄС для розвитку міжнародного авторського права?
19. Як євроінтеграційні процеси впливають на розвиток авторського права України?
20. Які основні тенденції розвитку міжнародної системи захисту авторських прав у цифрову епоху?

22.2. Гармонізація законодавства у сфері авторського права

Гармонізація законодавства у сфері авторського права є одним із ключових напрямів розвитку сучасної системи правової охорони інтелектуальної власності. В умовах глобалізації економічних відносин, цифровізації суспільства та інтенсифікації транскордонного обігу результатів творчої діяльності забезпечення єдності правових підходів до охорони авторських прав набуває особливого значення. Саме тому під час вивчення цієї теми студентам необхідно сформувати комплексне уявлення про сутність гармонізації, її цілі, механізми реалізації та значення для розвитку національного й міжнародного авторського права.

Насамперед доцільно усвідомити, що гармонізація законодавства не означає повної уніфікації правових систем або створення єдиного глобального авторського права. Її основним завданням є зближення національних правопорядків шляхом

встановлення спільних стандартів правового регулювання, які забезпечують передбачуваність правозастосування та належний рівень охорони прав авторів у різних державах.

Методично важливо акцентувати увагу студентів на відмінності між поняттями гармонізації та уніфікації. Якщо уніфікація передбачає створення однакових правових норм для всіх держав-учасниць, то гармонізація спрямована на узгодження основних принципів та мінімальних стандартів, залишаючи державам певну свободу щодо способів їх реалізації у національному законодавстві.

Особливу увагу слід приділити історичному розвитку процесів гармонізації авторського права. Формування міжнародних стандартів розпочалося із прийняття Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, яка заклала основу для уніфікованого підходу до визначення об'єктів авторського права, строків охорони та основних прав автора. Надалі розвиток міжнародного співробітництва призвів до появи нових договорів, які поступово розширювали сферу гармонізації.

Під час вивчення теми необхідно детально проаналізувати роль міжнародних організацій у процесах гармонізації. Центральне місце належить Всесвітній організації інтелектуальної власності (WIPO), яка координує розроблення міжнародних договорів та сприяє уніфікації підходів до охорони результатів творчої діяльності. Важливу роль також відіграє Світова організація торгівлі через механізми Угоди TRIPS.

Окремого методичного аналізу потребує європейська модель гармонізації авторського права. Саме Європейський Союз створив одну з найбільш розвинених систем зближення законодавства держав-членів у сфері інтелектуальної власності. На відміну від традиційних міжнародних договорів, директиви ЄС встановлюють обов'язкові цілі правового регулювання, які мають бути імплементовані у національне законодавство.

Студентам доцільно приділити особливу увагу аналізу основних директив Європейського Союзу у сфері авторського права. Важливе значення мають положення щодо комп'ютерних програм, баз даних, інформаційного суспільства, колективного управління правами, а також цифрового єдиного ринку. Ці

нормативні акти формують сучасну архітектуру європейського авторського права.

Методично важливо дослідити вплив цифровізації на процеси гармонізації. Поява глобальних цифрових платформ, стрімінгових сервісів, соціальних мереж та систем штучного інтелекту створила нові виклики, які не можуть бути ефективно вирішені виключно на національному рівні. У зв'язку з цим гармонізація дедалі більше орієнтується на вироблення спільних правил регулювання цифрового використання творів.

Окремого розгляду потребує Директива ЄС про авторське право у цифровому єдиному ринку, яка стала одним із наймасштабніших етапів модернізації європейського авторського права. Вона спрямована на адаптацію традиційних механізмів охорони до умов цифрової економіки та функціонування онлайн-платформ.

У процесі вивчення теми студентам необхідно звернути увагу на практику Суду Європейського Союзу, який фактично виконує роль головного інтерпретатора гармонізованих норм авторського права. Саме судова практика забезпечує однакове розуміння директив та інших актів права ЄС у державах-членах.

Особливе значення для української правової системи має євроінтеграційний вимір гармонізації. Відповідно до міжнародних зобов'язань України та курсу на європейську інтеграцію здійснюється поступове наближення національного законодавства до acquis Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності.

Студенти повинні проаналізувати реформування українського законодавства про авторське право, яке відбувається з урахуванням європейських стандартів. Особливої уваги потребують новели щодо цифрового використання творів, діяльності організацій колективного управління, охорони прав у мережі Інтернет та регулювання новітніх технологій.

Методично доцільно також дослідити проблеми та виклики гармонізації. Незважаючи на прагнення до зближення правових систем, держави зберігають власні правові традиції, економічні інтереси та культурні особливості, що нерідко ускладнює процес вироблення універсальних підходів.

Окремого аналізу потребує проблема балансу між інтересами авторів, користувачів, цифрових платформ та суспільства загалом. Сучасна гармонізація дедалі більше орієнтується не лише на посилення охорони прав, але й на забезпечення доступу до знань, освіти та культурної спадщини.

Важливою складовою теми є дослідження перспектив подальшої гармонізації в умовах розвитку штучного інтелекту, метавсесвітів, цифрових активів та інших технологічних інновацій. Саме ці явища формують новий порядок денний міжнародної політики у сфері інтелектуальної власності.

Підсумовуючи вивчення теми, необхідно усвідомити, що гармонізація законодавства у сфері авторського права є безперервним процесом зближення правових систем, спрямованим на створення ефективного та передбачуваного середовища для творчої діяльності, інновацій та міжнародного культурного обміну. У сучасному світі вона виступає одним із найважливіших інструментів забезпечення ефективної охорони авторських прав у глобальному цифровому просторі.

Питання для самоконтролю

1. Що таке гармонізація законодавства у сфері авторського права?
2. Які основні цілі гармонізації авторського права?
3. Чим гармонізація відрізняється від уніфікації законодавства?
4. Які історичні передумови розвитку гармонізації авторського права?
5. Яке значення має Бернська конвенція для процесів гармонізації?
6. Яку роль відіграє Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO)?
7. Яке значення має Угода TRIPS у зближенні правових систем?
8. Чому Європейський Союз вважається прикладом успішної гармонізації авторського права?
9. Яку роль виконують директиви ЄС у сфері авторського права?

10. Які основні напрями регулює право ЄС у сфері авторського права?
11. Що таке цифровий єдиний ринок ЄС?
12. Як цифровізація впливає на процеси гармонізації законодавства?
13. Яке значення має Директива про авторське право у цифровому єдиному ринку?
14. Яку роль відіграє Суд Європейського Союзу у гармонізації права?
15. Як євроінтеграція впливає на розвиток законодавства України про авторське право?
16. Які зміни в українському законодавстві пов'язані з імплементацією права ЄС?
17. Які труднощі виникають у процесі гармонізації законодавства?
18. Чому важливим є баланс між інтересами авторів і суспільства?
19. Як розвиток штучного інтелекту впливає на подальшу гармонізацію авторського права?
20. Які перспективи розвитку міжнародної гармонізації законодавства у сфері авторського права?

22.3. Перспективи розвитку національного авторського права

Перспективи розвитку національного авторського права становлять один із найбільш динамічних і стратегічно важливих напрямів сучасної правової науки, оскільки саме ця галузь права безпосередньо реагує на трансформації творчої діяльності, технологічний прогрес, цифровізацію суспільства та глобалізацію культурних процесів. У навчально-методичному аспекті доцільно розглядати розвиток авторського права не лише як процес удосконалення окремих правових норм, а й як комплексну модернізацію всієї системи правового регулювання творчих відносин в умовах цифрової економіки та інформаційного суспільства.

Під час вивчення теми студентам необхідно усвідомити, що сучасне авторське право перебуває у стані постійної

адаптації до нових технологічних викликів. Якщо традиційні моделі охорони були сформовані в епоху матеріальних носіїв інформації, то нині правове регулювання дедалі більше орієнтується на цифрове середовище, в якому твори можуть створюватися, поширюватися та використовуватися миттєво й без територіальних обмежень.

Методично важливо акцентувати увагу на тому, що одним із ключових напрямів розвитку українського авторського права є його подальша європейська інтеграція. У межах реалізації міжнародних зобов'язань Україна здійснює поступову адаптацію законодавства до стандартів Європейського Союзу, що передбачає імплементацію сучасних підходів до цифрового використання творів, діяльності онлайн-платформ, колективного управління правами та захисту прав у мережі Інтернет.

Особливого значення набуває розвиток нормативного регулювання цифрового середовища. Сучасні способи використання творів дедалі частіше пов'язані зі стрімінговими платформами, соціальними мережами, хмарними сервісами та іншими цифровими технологіями. У зв'язку з цим національне законодавство має забезпечувати ефективний баланс між інтересами авторів, правовласників, цифрових платформ та користувачів.

Окремого методичного аналізу потребує проблема розвитку правового регулювання штучного інтелекту. Створення контенту за допомогою генеративних систем поставило перед правовою наукою низку фундаментальних питань щодо авторства, охороноздатності результатів діяльності ШІ, використання охоронюваних творів для навчання алгоритмів та відповідальності за можливі порушення авторських прав.

Студенти повинні усвідомити, що одним із найскладніших викликів майбутнього є пошук балансу між стимулюванням інновацій та забезпеченням належного рівня правової охорони авторів. Надмірна охорона може обмежувати розвиток науки та культури, тоді як недостатній рівень захисту знижує мотивацію до творчої діяльності.

Методично важливо дослідити перспективи розвитку інституту винятків та обмежень авторського права. У сучасних

умовах дедалі більшого значення набувають механізми забезпечення доступу до знань, освіти, наукових досліджень та культурної спадщини. Саме тому законодавство майбутнього має забезпечувати збалансоване співвідношення приватних та суспільних інтересів.

Особливу увагу слід приділити трансформації механізмів захисту авторських прав. Традиційні судові процедури нерідко виявляються недостатньо ефективними в умовах цифрового середовища, де порушення можуть поширюватися миттєво та мати глобальний характер. Це зумовлює розвиток альтернативних способів захисту, автоматизованих механізмів моніторингу контенту та цифрових систем управління правами.

У процесі вивчення теми доцільно проаналізувати перспективи використання технологій блокчейну у сфері авторського права. Такі технології можуть забезпечувати надійну фіксацію авторства, підтвердження часу створення твору, облік ліцензій та автоматизацію виплати винагороди через смарт-контракти.

Окремого розгляду потребує розвиток цифрових моделей комерціалізації творчих результатів. Сучасні автори дедалі частіше використовують електронні платформи, маркетплейси цифрового контенту, сервіси самоопублікування та прямі механізми взаємодії з аудиторією. Це потребує формування нових правових підходів до ліцензування та договірного регулювання.

Методично важливо акцентувати увагу на перспективах удосконалення діяльності організацій колективного управління. У майбутньому їх функціонування дедалі більше пов’язуватиметься з автоматизованим обліком використання творів, цифровою звітністю та міжнародною інтеграцією систем розподілу винагороди.

Особливого значення набуває питання міжнародної співпраці у сфері захисту авторських прав. Транскордонний характер використання творів вимагає поглиблення взаємодії між державами, міжнародними організаціями та цифровими платформами для ефективної протидії піратству та іншим порушенням.

Студентам також необхідно проаналізувати вплив розвитку метавсесвітів, доповненої реальності, віртуальних середовищ та цифрових активів на майбутнє авторського права. Ці технології формують нові об'єкти правового регулювання, які потребують адекватного нормативного забезпечення.

Окремої уваги заслуговує питання розвитку судової практики у сфері інтелектуальної власності. Ускладнення технологічних процесів потребуватиме підвищення рівня спеціалізації судів, експертів та інших учасників правозастосування.

Важливим напрямом подальшого розвитку є підвищення рівня правової культури суспільства. Ефективність авторського права залежить не лише від якості законодавства, а й від рівня поваги до результатів творчої діяльності, розвитку академічної доброчесності та усвідомлення цінності інтелектуальної власності.

Підсумовуючи вивчення теми, необхідно усвідомити, що перспективи розвитку національного авторського права пов'язані з формуванням гнучкої, технологічно нейтральної та збалансованої системи правового регулювання, здатної ефективно реагувати на виклики цифрової епохи. Майбутнє авторського права визначатиметься не лише розвитком законодавства, а й здатністю правової системи адаптуватися до безпрецедентних змін у способах створення, використання та поширення результатів творчої діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміється під перспективами розвитку національного авторського права?
2. Які фактори впливають на трансформацію сучасного авторського права?
3. Чому цифровізація є одним із ключових чинників розвитку авторського права?
4. Яке значення має європейська інтеграція для модернізації авторського права України?
5. Які напрями адаптації українського законодавства до права ЄС є найбільш актуальними?

6. Як розвиток цифрових платформ впливає на авторсько-правове регулювання?
7. Які проблеми виникають у сфері охорони авторських прав в Інтернеті?
8. Чому штучний інтелект створює нові виклики для авторського права?
9. Які підходи існують до визначення авторства творів, створених за допомогою ШІ?
10. У чому полягає проблема використання охоронюваних творів для навчання алгоритмів ШІ?
11. Чому важливим є баланс між інтересами авторів та суспільства?
12. Яке значення мають винятки та обмеження авторського права у цифрову епоху?
13. Як змінюються механізми захисту авторських прав у сучасних умовах?
14. Які перспективи використання блокчейн-технологій у сфері авторського права?
15. Що таке смарт-контракти та яке їх значення для комерціалізації творів?
16. Як удосконалюється діяльність організацій колективного управління?
17. Чому міжнародна співпраця є важливою для захисту авторських прав?
18. Як метавсесвіти та віртуальні середовища впливають на розвиток авторського права?
19. Яке значення має спеціалізація судів у сфері інтелектуальної власності?
20. Яким має бути авторське право майбутнього в умовах цифрової трансформації суспільства?

Додаток А

Глосарій термінів авторського права

Автор – фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір (ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Авторське право – сукупність особистих немайнових та майнових прав автора щодо створеного ним твору (ст. 418, 433, 440 ЦК України; ст. 5 Закону).

Аудіовізуальний твір – твір у вигляді послідовності епізодів або кадрів зі звуком або без нього, поєднаних єдиним творчим задумом (ст. 1 Закону).

Аудіодискрипція (тифлокоментування) – створення окремої звукової доріжки із закадровим описом відеопродукції для осіб з порушеннями зору (ст. 1 Закону).

База даних – сукупність творів, даних або іншої незалежної інформації у систематизованій формі, доступній за допомогою електронних чи інших засобів (ст. 1 Закону).

Виключне право – майнове право дозволяти або забороняти використання твору іншим особам (ст. 440 ЦК України; ст. 12 Закону).

Відтворення твору – пряме або опосередковане виготовлення одного чи більше примірників твору в будь-якій формі (ст. 1 Закону).

Генеративна система штучного інтелекту – програмно-технологічний комплекс, здатний створювати контент на основі алгоритмів машинного навчання (ст. 1 Закону).

Доведення до загального відома публіки – поширення об’єктів авторського права шляхом публічного виконання, показу, демонстрування, сповіщення або інтерактивного надання доступу (ст. 1 Закону).

Електронна (цифрова) інформація про управління правами – інформація, що ідентифікує твір, автора чи правоволодільця та містить відомості про умови використання об’єкта (ст. 1 Закону).

Збірник – складений твір, який є результатом творчого добору або упорядкування матеріалів (ст. 433 ЦК України; ст. 8 Закону).

Ім'я автора – особисте немайнове право автора використовувати твір під власним ім'ям, псевдонімом або анонімно (ст. 438 ЦК України; ст. 11 Закону).

Інтерактивне надання доступу – забезпечення доступу до твору з будь-якого місця та у будь-який час за вибором користувача (ст. 1 Закону).

Комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів або символів, придатних для зчитування комп'ютером та приведення його в дію (ст. 1 Закону).

Контрафактний примірник – примірник твору, виготовлений або розповсюджений з порушенням авторських прав (ст. 1 Закону).

Ліцензія – дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності на визначених умовах (ст. 1108 ЦК України).

Ліцензійний договір – договір, за яким одна сторона надає іншій дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ст. 1109 ЦК України).

Майнові права інтелектуальної власності на твір – права на використання твору та розпорядження ним (ст. 424, 440 ЦК України).

Невиключна ліцензія – ліцензія, що не виключає можливості використання твору ліцензіаром або надання ліцензій іншим особам (ст. 1108 ЦК України).

Об'єкт авторського права – твір у галузі науки, літератури або мистецтва, що відповідає критеріям правової охорони (ст. 433 ЦК України; ст. 6 Закону).

Оприлюднення твору – дія, що вперше робить твір доступним для публіки за згодою автора (ст. 1 Закону).

Організація колективного управління (ОКУ) – юридична особа, що здійснює управління майновими правами правоволодільців на колективній основі (ст. 1 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників...»).

Особисті немайнові права автора – права, нерозривно пов'язані з особою автора, які не мають економічного змісту (ст. 423, 438 ЦК України; ст. 11 Закону).

Плагіат – оприлюднення повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є його автором (ст. 53 Закону).

Похідний твір – твір, створений на основі іншого існуючого твору шляхом творчої переробки (ст. 1 Закону).

Право авторства – особисте немайнове право визнаватися творцем твору (ст. 438 ЦК України; ст. 11 Закону).

Право на недоторканність твору – право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору (ст. 439 ЦК України; ст. 11 Закону).

Право на оприлюднення твору – право автора визначати момент першого доведення твору до відома публіки (ст. 11 Закону).

Примірник твору – матеріальний носій, у якому втілено твір та який дає можливість його сприйняття або відтворення (ст. 1 Закону).

Публічне виконання – подання твору шляхом декламації, гри, співу, танцю чи іншим способом у місцях, відкритих для публіки (ст. 1 Закону).

Публічний показ – будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору безпосередньо чи на екрані (ст. 1 Закону).

Публічне сповіщення – передача творів для загального відома за допомогою технічних засобів (ст. 1 Закону).

Розповсюдження примірників твору – введення в цивільний оборот примірників твору шляхом продажу, дарування чи іншого відчуження (ст. 1 Закону).

Складений твір – результат творчого добору або упорядкування матеріалів без зміни їх змісту (ст. 1 Закону).

Співавторство – спільна творча діяльність двох або більше осіб щодо створення одного твору (ст. 13 Закону).

Службовий твір – твір, створений працівником у зв'язку з виконанням трудових обов'язків (ст. 440 ЦК України; ст. 14 Закону).

Суспільне надбання (Public Domain) – твори, строк правової охорони яких закінчився або які не охороняються авторським правом (ст. 31 Закону).

Твір – оригінальний результат творчої діяльності автора у сфері науки, літератури чи мистецтва, виражений в об'єктивній формі (ст. 433 ЦК України; ст. 6 Закону).

Цитата – порівняно короткий уривок з оприлюдненого твору, використаний з визначеною метою та з обов'язковим зазначенням джерела (ст. 22 Закону).

Штучний інтелект (AI) – технологія, яка може використовуватися для створення об'єктів, подібних до творів, але сама по собі не визнається суб'єктом авторського права (ст. 33 Закону).

Юридична особа-правоволоділець – особа, якій належать майнові права інтелектуальної власності на твір на підставі закону або договору (ст. 424 ЦК України, ст. 12 Закону).

Додаток Б

Навчальний навігатор із застосування норм ЦК України та Закону України «Про авторське право і суміжні права»

ЗАГАЛЬНА СХЕМА ВИРІШЕННЯ АВТОРСЬКО-ПРАВОВОЇ СИТУАЦІЇ

При виникненні будь-якого питання у сфері авторського права рекомендується послідовно встановити:

Крок 1. Чи є результат діяльності об'єктом авторського права?

↓ якщо так

Крок 2. Хто є суб'єктом авторського права?

↓ якщо встановлено автора або правоволодільця

Крок 3. Які права виникли щодо твору?

особисті немайнові;

майнові.

↓ якщо твір використовується іншою особою

Крок 4. Чи існує правова підстава використання твору?

договір;

ліцензія;

вільне використання;

інший передбачений законом випадок.

↓ якщо підстав немає

Крок 5. Чи має місце порушення авторського права?

↓ якщо так

Крок 6. Який спосіб захисту підлягає застосуванню?

НАВІГАТОР ЗА КАТЕГОРІЯМИ ПИТАНЬ
ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Практичне питання	Норма України	ЦК Норма Закону
Що є об'єктом авторського права?	ст. 433	ст. 6, 7
Які твори охороняються?	ст. 433	ст. 7
Які об'єкти не охороняються?	—	ст. 8
Чи охороняються комп'ютерні програми?	ст. 433	ст. 7
Чи охороняються бази даних?	ст. 433	ст. 7
Чи охороняються похідні твори?	ст. 433	ст. 7

ВСТАНОВЛЕННЯ АВТОРА
ТА ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ

Практичне питання	Норма України	ЦК Норма Закону
Хто визнається автором?	ст. 435	ст. 9
Як підтверджується авторство?	ст. 435	ст. 9
Що таке співавторство?	ст. 436	ст. 13
Хто здійснює права після смерті автора?	ст. 1216–1230	ст. 31
Кому належать права на службовий твір?	ст. 429, 440	ст. 14

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА

Практичне питання	**Норма України**	**ЦК Норма Закону**
Право авторства	ст. 438	ст. 11
Право на ім’я	ст. 438	ст. 11
Право на псевдонім	ст. 438	ст. 11
Право на недоторканність твору	ст. 439	ст. 11
Захист немайнових прав після смерті автора	ст. 423	ст. 11

МАЙНОВІ ПРАВА НА ТВІР

Практичне питання	**Норма України**	**ЦК Норма Закону**
Зміст майнових прав	ст. 440	ст. 12
Право на використання твору	ст. 440	ст. 12
Право дозволяти використання	ст. 440	ст. 12
Право забороняти використання	ст. 440	ст. 12
Строк дії майнових прав	ст. 446	ст. 31

СПОСОБИ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ

Якщо необхідно встановити, чи потребує певна дія дозволу автора, необхідно звернутися до положень ст. 12 Закону.

Вид використання	**Норма Закону**
Відтворення	ст. 12
Розповсюдження	ст. 12
Публічне виконання	ст. 12
Публічний показ	ст. 12
Публічне сповіщення	ст. 12
Переклад	ст. 12
Переробка	ст. 12
Інтерактивне надання доступу	ст. 12

СЛУЖБОВІ ТВОРИ

Алгоритм вирішення

Встановити наявність трудових відносин.

Визначити посадові обов'язки працівника.

Встановити зв'язок твору з виконанням трудових функцій.

Перевірити наявність договору між працівником і роботодавцем.

Визначити належність майнових прав.

Нормативна база:

ст. 429 ЦК України;

ст. 440 ЦК України;

ст. 14 Закону.

АВТОРСЬКІ ДОГОВОРИ

Практичне питання	**Норма ЦК України**	**Норма Закону**
Ліцензія	ст. 1108	ст. 48
Ліцензійний договір	ст. 1109	ст. 48
Передання майнових прав	ст. 1113	ст. 49
Договір замовлення	ст. 1112	ст. 50

ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ

Якщо твір використовується без дозволу автора, необхідно перевірити наявність винятків.

Ситуація	**Норма Закону**
Цитування	ст. 22
Використання для навчання	ст. 22
Використання бібліотеками	ст. 23
Використання в судовому провадженні	ст. 22
Використання для осіб з інвалідністю	ст. 24
Карикатура та пародія	ст. 22

СТРОКИ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Питання	**Норма**
Загальний строк охорони	ст. 446 ЦК України; ст. 31 Закону
Співавторство	ст. 31 Закону
Анонімний твір	ст. 31 Закону
Твір, оприлюднений після смерті автора	ст. 31 Закону
Суспільне надбання	ст. 31 Закону

ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ
Найпоширеніші види порушень

Порушення	**Норма Закону**
Плагіат	ст. 53
Піратство	ст. 53
Незаконне відтворення	ст. 53
Незаконне розповсюдження	ст. 53
Обхід технічних засобів захисту	ст. 53
Видалення інформації про управління правами	ст. 53

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ
Алгоритм вибору способу захисту

Порушення встановлено

↓

Визначити характер порушення:
немайнове;
майнове.

↓

Обрати спосіб захисту:

Спосіб захисту	**Норма ЦК України**	**Норма Закону**
Визнання права	ст. 16	ст. 55
Припинення порушення	ст. 16	ст. 55
Відшкодування збитків	ст. 22, 1166	ст. 55
Стягнення доходу порушника	ст. 16	ст. 55
Вилучення контрафактних примірників	—	ст. 55
Публікація рішення суду	—	ст. 55

ПРАКТИЧНА ПАМ’ЯТКА ДЛЯ СТУДЕНТА

Перед розв’язанням будь-якої задачі з авторського права поставте собі п’ять ключових запитань:

1. Чи є результат творчої діяльності твором?
2. Хто є автором або правоволодільцем?
3. Які саме права порушені?
4. Чи існує законна підстава використання твору?
5. Який спосіб захисту буде найбільш ефективним?

Якщо послідовно відповісти на ці запитання та звернутися до відповідних норм ЦК України і Закону України «Про авторське право і суміжні права», більшість практичних ситуацій може бути правильно кваліфікована та вирішена відповідно до вимог чинного законодавства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативна база:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Конвенція Всесвіт. орг. інтелект. власності від 24 липня 1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення : 01.06.2026).

2. Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052 (дата звернення : 01.06.2026).

3. Директива ЄС 2019/770 Про деякі аспекти, що стосуються договорів про постачання цифрового контенту та цифрових послуг від 20 травня 2019 року. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=oj%3AJOL_2019_136_R_0001&utm_source (дата звернення : 01.06.2026).

4. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text (дата звернення : 01.06.2026).

5. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769#Text (дата звернення : 01.06.2026).

6. Договір про функціонування Європейського Союзу від 25 березня 1957 року (TFEU) URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A12016E&utm (дата звернення : 01.06.2026).

7. Загальна декларація прав людини: прийнята

Резолюцією 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення : 01.06.2026).

8. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення : 01.06.2026).

9. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (укр/рос) : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 26 жовтня 1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763#Text 2001 р. (дата звернення : 01.06.2026).

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ратифікований 19.10.1973 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення : 01.03.2026).

11. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2022 р. № 2811-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text (дата звернення : 01.06.2026).

12. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1756 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF#Text (дата звернення : 01.06.2026).

13. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15 травня 2018 р. № 2415-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19/sp:head (дата звернення : 01.06.2026).

14. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 72. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-

%D0%BF#Text (дата звернення : 01.06.2026).

15. Про затвердження розміру, порядку та умов виплати винагороди (роялті) за комерційне використання опублікованих з комерційною метою фонограм, відеограм, їх примірників та зафіксованих у них виконань : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р. № 71 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-2003-%D0%BF#Text (дата звернення : 01.06.2026).

17. Регламент ЄС 2024/1689 від 13 червня 2024 року. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng (дата звернення : 01.06.2026).

18. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Угода Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення : 01.06.2026).

19. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. №435-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення : 01.06.2026).

20. Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works. URL: http://data.europa.eu/ eli/dir/2012/28/oj (дата звернення : 01.06.2026).

21. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj (дата звернення : 01.06.2026).

Базова (основна)

1. Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів : монографія / Штефан А. С., Дроб'язко В. С., Шабалін А. В. та ін.; за ред. Н. М. Мироненко; НДІ інтелектуальної власності. Київ : Інтерсервіс, 2018. 204 с.

2. Вахонєва Т. М. Авторське право і суміжні права в Україні : навч. пос. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2019. 576 с.

3. Дахно І. І., Алієва В.М., Комарова А.О. Інтелектуальна власність-2 : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 351 с.

4. Договірні форми розпоряджання майновими правами на об'єкти авторсько го права : монографія / кол. авторів за наук ред. Н. М. Мироненко; НДІ ІВ НАПрН України. Київ : Інтерсервіс, 2014. 248 с.

5. Зеров К.О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі інтернет : монографія. К. : Інтерсервіс, 2018. 220 с.

6. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / [уклад.: Л. Г. Ніколайчук, Л. Б.Демидчук] ; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2018. 171 с.

7. Патентознавство і авторське право: навч. посіб. для студ. денної та заоч. форми навч. всіх спец. / М. І. Лазарєв, В.М. Тіманюк, Н. П. Рубан; Укр. інж. пед. акад., Каф. креативної педагогіки та інтелектуальної власності. Харків: ФОП Мезіна, 2017. 228 с.

8. Посібник для суддів з інтелектуальної власності / Бенедисюк І. М., Гумега О. В., Доманська М. Л. та ін. Київ : К.І.С., 2018. 424 с.

9. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності : збірник типових форм договорів та коментар до них / кол. авторів; за наук. ред. Мироненко Н. М. Київ : НДІ ІВ НАПрН України, 2018. 96 с.

10. Сисоєв Ю. О., Широкий Ю. В. Інтелектуальна власність : навч. посіб. Харків : ХАІ, 2020. 79 с.

11. Сорока Н. Є. Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві : європейський досвід : монографія. Харків : Право, 2019. 334 с.

12. Троцька В. М. Вільне використання творів у мережі Інтернет: монографія / НДІ інтелектуальної власності НАПрН

України. Київ: Інтерсервіс, 2019. 160 с.

13. Улітіна О. В. Фотографічний твір як об'єкт авторського права : монографія / Нац. акад. прав. наук України; НДІ інтелектуальної власності. Київ : Інтерсер віс, 2019. 183 с.

14. Цибульов П. М. Управління інтелектуальною власністю : Навчальний підручник. К.: Держ. Ін-т інтел. власн., 2019. 312 с.

15. Чістякова І. М., Кривдіна І. Б., Буряк Д. В., Кубко В. П., Гегечкорі О. В., Татакі Д. Д., Татакі О. О, Чернов Т. О. Інтелектуальна власність та авторське право: Навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти. К.: Каравела, 2019. 204 с.

16. Штефан А. С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія. К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.

17. Якубівський І. Є. Проблеми набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2019. 520 с.

Навчально-методологічна література

1. Кіріяк О.В., Пацурківський Ю.П., Гудима-Підвербецька М.М., Бурка А.В., Галкевич С.В. Цивільне право (загальна частина) Навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 298 с.

2. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України / В.Г. Ротань (відпов. ред.), А.Г. Ярема, В.В. Кривенко, В.Я. Карабань, О.Є. Сонін. 2-е вид. Харків : Фактор, 2020. Т.1. 800 с.

3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-т. / за заг. ред. О. В. Дзери. Т. 1. К.: Юрінком Інтер, 2019. 752 с.

4. Оновлення цивільного кодексу України: формування підходів. Колективна монографія / за ред. Є.О. Харитонова, А. С. Довгерт та ін. Київ : Юркнига, 2021. 700 с.

5. Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М. Цивільне право України (загальна частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. Львів : Растр-7, 2020. 364 с.

6. Цивільне право (загальна частина). Курс лекцій. За ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. ЕКУС. 2021 р. 448с.

7. Цивільне право України. Частина загальна : підручник / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2024. 568 с.

8. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред.проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.

9. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 220 с.

10. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 4 : Право інтелектуальної власності / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с. ISBN 978-617-7934-25-6.

Іноземна література:

1. Ginsburg J. C., Gorman R. A. Copyright Law. 2nd ed. St. Paul : West Academic Publishing, 2024. 449 p. ISBN 9781685611095.

2. Joyce C., Ochoa T. T., Leaffer M. A., Carroll M. W., Jaszi P. Copyright Law. 10th ed. Durham : Carolina Academic Press, 2016. 1255 p.

3. Schechter R. E., Thomas J. R. Principles of Copyright Law. St. Paul : West Academic Publishing, 2010. 619 p. ISBN 9780314147509.

4. Strong W. S. The Copyright Book: A Practical Guide. 6th ed. Cambridge, MA : The MIT Press, 2016. 492 p. ISBN 9780262529907.

5. Vacca R., Halpern S. W. Copyright Law: Protection of Original Expression. 4th ed. Durham : Carolina Academic Press,

2021. 1316 p. ISBN 9781531007713.

Судова практика:

1. Case of Safarov v. Azerbaijan (Application no. 885/12) : Judgment of the European Court of Human Rights of 1 September 2022. HUDOC. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-218927 (дата звернення: 01.06.2026).

2. Case of Korotyuk v. Ukraine (Application no. 74663/17) : Judgment of the European Court of Human Rights of 19 January 2023. HUDOC. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13983 (дата звернення: 01.06.2026).

3. Case of Ashby Donald and Others v. France (Application no. 36769/08) : Judgment of the European Court of Human Rights of 10 January 2013. HUDOC. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115714 (дата звернення: 01.06.2026).

4. Case of Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden (Application no. 40397/12) : Decision of the European Court of Human Rights of 19 February 2013. HUDOC. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117513 (дата звернення: 01.06.2026).

Навчальне видання

Оксана Василівна **Кіріяк**
Марія Мирославівна **Гудима-Підвербецька**

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

**Навчально-методичний посібник
з вивчення дисципліни
«Цивільне право (загальна частина)»**

Відповідальна за випуск ***Гетьманцева Н.Д.***

Літературна редакторка ***Чекановська Ю.Ю.***

Технічна редакторка ***Чораєва Г.К.***

Дизайн обкладинки ***Мельник У.М.***

Підписано до друку 14.09.2026. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Умов.-друк. арк. 14,9.
Обл.-вид. арк. 16,0. Зам. Н-000.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.